

הישיבה המאה-ושבעים וארבע של הכנסת השמינית

יום שני, ט' סיון תשל"ה (19 מאי 1975)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

תשל"ה—1975; 2) חוק נוטריונים למסמכים יוצאי-חוץ (הוראת שעה), תשל"ה—1975.
לדיון מוקדם: 1) חוק החיילים המשוחררים (הוראת שעה) (תיקון), תשל"ה—1975 — מטעם חבר-הכנסת דב זכין; 2) חוק להסדר ההימורים בספורט (תיקון), תשל"ה—1975 — מטעם חבר-הכנסת זרח ורהפטיג.
כן הונחו מסקנות ועדת העבודה בנושא: "סכנת התמוטטות של מבנים רעועים בשכונות העוני, במיוחד עם בוא הגשמים".

היו"ר י. ישעיהו :

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוזכר הכנסת ג. לורך :

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה: 1) חוק שירותי הדת היהודיים (תיקון מס' 2).

ב. שאלות ותשובות

זלמן שובל הליכוד :

האם מוכן כבוד השר לוודא ביצוע הפנייה שלו לראש העיר?

שר-התיירות מ. קול :

יש סיכוי שהעניין יסתדר בהקדם, ואולי כבר סודר מאז כתבתי את התשובה. בכל אופן אני עוקב אחרי העניין. אם אילת רוצה להיות עיר תיירות, ואלפי אנשים מתפרנסים שם מתיירות, מוכרחים לפתור את הבעיה.

3144. מקומה של חיפה במפת התיירות

חבר-הכנסת מ. שחל שאל את שר התיירות ביום כ"ח באדר תשל"ה (11 במארס 1975):

בפירסומי משרד התיירות נעדרה העיר חיפה או אינה מופיעה בהתאם למעמדה כעיר ואם בישראל. לדוגמה חוברת משרד התיירות בשם תיירות Picture Passport to Israel וחוברת התמריץ היוקרתית.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. אילו הנחיות ניתנו לאחרים לתיקון מעוות זה?
2. מה בדעת השר לעשות כדי לתת לחיפה את המעמד שהיא ראויה לו במפת התיירות?

שר-התיירות מ. קול :

בהקדמה לשאלתה קבע חבר-הכנסת שחל שבפירסומי משרד התיירות נעדרת העיר חיפה או שאינה מופיעה בהתאם למעמדה כעיר ואם בישראל. ברצוני להבהיר את המצב ולציין כמה עובדות:

היו"ר י. ישעיהו :

חברי הכנסת, נשמע עכשיו תשובות השרים לשאל-תות.

3066. הקדר עזרה בנשיאת מטענים בשדה-התעופה באילת

חבר-הכנסת ז. שובל שאל את שר התיירות ביום כ' באדר תשל"ה (3 במארס 1975):

בשדה-התעופה של אילת אין סידורי סבלות נא-תים והנוסעים, לרבות תיירים, נאלצים לסחוב את מזו-דוניהם מרחק רב מן השדה ועד הכביש. בנוסף לכך אין נהגי המוניות יכולים לעזור לנוסעים בנשיאת מטענם מאחר שהמשטרה אינה מתירה להם להשאיר את רכבם במקום.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. המודע השר למצב הנ"ל?

2. מה חושב הוא לעשות לפתרון הבעיה?

שר-התיירות מ. קול :

אף ששדה-התעופה באילת הוא בתחום סמכותו של שר התחבורה, כפי שסדרי התנייה למוניות ליד שדה-התעופה אף הם בתחום פעולת משרד התחבורה, ומאחר שבשל המחסור בכוח-אדם באילת לא הצליח משרד התחבורה לגייס עובד קבוע שישירת את קהל הנוסעים ויעזור בנשיאת מטענם, פניתי בהקשר זה לראש העיר אילת וביקשתי התערבות העירייה למציאת פתרון מהיר לבעיה.

היו"ר י. ישעיהו :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שובל.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם הפרטים הנ"ל נכונים?
2. מדוע לא קוימו ההבטחות שניתנו על-ידי אנשי משרד התיירות?
3. איך מתיישב מצב זה עם הכרזות השר בנואמי התקציב שמדיניות משרד התיירות היא להעדיף את העיר חיפה כדי לעודד בה את התיירות?
4. האם אין לראות באי-קיום ההבטחות משום קיפוח?

שר-התיירות מ. קול :

1. ברצוני קודם כל לברך על הקמתה של לשכת הכנסים בחיפה, אשר בפעילותה בוודאי תעלה תרומה חשובה למערכת עידוד התיירות לישראל. בהקשר זה אדגיש שבהנהלת הלשכה הנ"ל, כמו גם בהנהלת לשכת הכנסים בתל-אביב, מיוצג משרד התיירות על-ידי מנהל המחלקה לעידוד כנסים בין-לאומיים ועל-ידי הממונה על האזור.

2. כאשר הוקמה הלשכה בחיפה ופנו למשרדנו בבקשה לתמיכה כספית, הודענו מפורשות בכתב שהש-תתפוטנו בתקציב לא תהיה ישירה אלא באמצעות החברה לפיתוח התיירות הקיימת בעיר זו. אף-על-פי-כן ומתוך מגמה לסיוע לעידוד תעשיית הכנסים בעיר הודענו שנהיה מוכנים לדון לגופה של כל הצעה למיבצע משותף תוך כדי בחינת האפשרויות לתמיכה מיוחדת.

3. לשכת הכנסים בחיפה הוציאה לאור חוברת לעידוד כנסים ללא התייחסות מוקדמת אתנו ובלא שנת-בקשה השתתפותנו בהתאם לנוהלים המחייבים משרדי ממשלה במקרים כאלה. למרות זאת, ואחרי בדיקת מרכיבי ההוצאות של העלון, הבענו את נכונותנו להק-ציב סכום מסוים, על-פי עקרונ של "לירה תמורת לירה". לשכת הכנסים בחיפה לא הסכימה לסכום שמשרדנו מוכן היה להקציב למטרה זו והודיעה לנו שהיא מוותרת על השתתפותנו כפי שהוצעה.

4. בתאריך 1 במאי 1972, בהמלצתי, קיבלה ועדת השרים לענייני כלכלה החלטה ולפיה תסוג העיר חיפה כאזור-פיתוח א' לצורך "תיירות. סיווג זה העמיד את העיר חיפה במקום ראשון מבחינת ההטבות שממשלת ישראל נותנת בנושא התיירות. הצהרתי שמשרד התי-רות ישתף פעולה ביתר שאת עם מוסדות העיר למטרת עידוד התיירות ומשוכנעני שדבר זה מתמשך והולך, כפי שזה משתקף מעבודתנו המשותפת עם לשכת הכנסים בחיפה.

3128. ההלוואות שניתנו לבעלי מלון "הילטון"

בירושלים

חבר-הכנסת ז. ורהפטיג שאל את שר התיירות ביום ז' בניסן תשל"ה (19 במארס 1975):

בעתונות פורסם שמלון "הילטון" בירושלים גבנה על-ידי קבוצת משקיעים יהודים מארצות-הברית, שהשקיעו בבנייה 10 מיליון דולר והממשלה הילווה להם 65% מהעלות, ועשו נזכר המלון "ברווז של 20 מיליון דולר" ("הארץ", ה' בניסן שנה זו).

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם נכונה הידיעה?

א) משרד התיירות מוציא לאור פירסומים מסוגים שונים, מהם המיועדים לעידוד חירות כללית ומהם המיועדים למתן מידע לתייר, חיפה מופיעה בכל הפיר-סומים העוסקים בעידוד כללי, וכן קיימים פירסומי מידע מוקדשים לחיפה בפרט. בכל הפירסומים השיקול להבלטת אתר או עיר הוא שיקול תיירותי בלבד, כלומר מידת המשיכה וקיום שירותים תיירותיים במקום ולא דווקא גודל אוכלוסין או חשיבות כלכלית וכיוצא באלה.

ב) משרדי פעל בפירסום העיר חיפה במשך כל השנים, כאשר השתתפותה של עיריית חיפה בהוצאות על הפירסומים האלה היתה מועטה. היום אני שמח לציין שזה כמה חודשים משתף משרדי פעולה עם האגודה לפיתוח התיירות בחיפה, מיסודה של העירייה, בהוצאה לאור של מפה חדשה של העיר, בהפצת סרט על חיפה, במיבצע צילום, בהוצאה לאור של כרוז ובמיבצע פירסום אחרים.

ג) אניני יכול אלא לציין שמשרדי הוציא לאור עד כה, ללא השתתפות עירונית, חוברת מידע ומפה של חיפה בכמות של חצי-מיליון עותקים כל אחת. כמו כן פירסמנו את חיפה בחוברות על הגליל, על חופי ישראל, במפה לצליינים נוצרים ובחוברת כללית על ישראל, בכמות של מיליון וחצי עותקים כל פירסום. חיפה מופי-עה גם בחוברת מידע כללי על ישראל ב-3.5 מיליון עותקים, ובחוברת לצליינים — חצי מיליון עותקים. האירועים בחיפה המעניינים תיירים מתפרסמים בקבי-עות בלוח האירועים הוצא לאור פעמיים בשנה ב-7,500 עותקים. משרדי הוציא לאור כרוז מיוחדת על חיפה ב-50,000 עותקים וסרט צבעוני שארכו 20 דקות.

ד) לאור כל האמור קשה לי להסכים לקביעה שיש משום הפליה לרעה של חיפה.

ה) ראש עיריית חיפה ושר התיירות מאמינים בע-תידה של חיפה כעיר תיירות, שבה הר וים, נוף טבעי ונוף אנושי המשמשים רקע למשיכת תיירים. אין לי ספק שנוכל, בכוחות משותפים ולא בקובלנות והאשמות, להגביר את קצב הפירסום על חיפה.

ו) לבסוף אני שמח להודיע שחיפה, כמובן, תופיע גם בחוברות שמשרדי מוכן כעת לעידוד תיירות-חורף וכינוסים בין-לאומיים, הכוחה נוספת שיש בהחלט מקום מכובד לעיר בכל מאמצי הפירסום של משרד התיירות.

3145. השתתפות משרד התיירות בהוצאות לשכת

הכנסים בחיפה

חבר-הכנסת מ. שחל שאל את שר התיירות ביום כ"ח באדר תשל"ה (11 במארס 1975):

לאחרונה הוקמה לשכת כנסים בחיפה כדי לעודד כנסים בין-לאומיים בעיר.

הלשכה פירסמה חוברת ופועלת ליצירת קשרים עם גורמים בין-לאומיים, ולדברי נציגי עיריית חיפה נתקיי-מו כנסים בין-לאומיים אחדים כתוצאה מפעולות הלשכה.

יושב-ראש ההנהלה של לשכת הכנסים חיפה הודיע כי בשנת הכספים 1974/75 לא נתקבלה כל תמיכה שהיא כהשתתפות בתקציב הלשכה ואף לא השתתפות בהוצ-אות פירסומי הלשכה המיועדים לחוץ-לארץ, למרות הבטחות וסיכומים שלפיהם התחייב משרד התיירות להש-תתף בהוצאות על-פי בסים של לירה תמורת לירה.

שר-התיירות מ. קול :
(1) מן הדין להעמיד את הדברים על דיוקם ולקבוע תחילה שאין משרד התיירות קיים אלא לעידוד תיירות אל מדינת ישראל בראש ובראשונה, ולעידוד התיירות בפנים הארץ. ממילא משתמע שאין משרדי האחראי לנסיעות ישראלים לטייל ברחבי העולם.

(2) הטיפול בנסיעה של ישראלים לחוץ-לארץ אמנם נעשה באמצעות סוכני נסיעות בארץ, אשר פעולתם מבוקרת על-ידינו.

(3) אין כל הכרח שקבוצת מטיילים ישראלים היו-צאת לחוץ-לארץ אמנם תצא עם מלווה. במקרים שבהם יוצא מלווה הרי לרוב תפקידו מצטמצם לריכוז המינהלי והאירגוני של סדרי הטיול. סוכני הנסיעות המורשים משתמשים בשירותיהם של מרכזים מנוסים, אשר עוברים קורסים מיוחדים המכשירים אותם למילוי התפקיד המוטל עליהם.

(4) כמקובל בישראל נעזרות הקבוצות במורי-הדרך המקומיים באותן ארצות שבהן מבקרים, ומובן מאליו שהדברים הם בהתאם לחוקים ולתקנות הנוגעות לעניין בארץ המארחת.

(5) עד היום לא נתקבלה במשרדי חלונה על מרכז טיולים של סוכן נסיעות מורשה על-ידי משרד התיירות.

3333. התבטאויותיו של שר התיירות בנושאים השנויים במחלוקת בממשלה

חבר-הכנסת י. בארי שאל את שר התיירות ביום י"ח באייר תשל"ה (29 באפריל 1975):

בראיון ראדיו, בליל שבת 25 באפריל 1975, במסגרת התכנית "הטור השבועי", הצהרת על חילוקי-דעות ששררו בעבר ושוררים כיום בינך לבין רוב השרים בממשלה ב"בעיה הפלשתינית" בהשאלה של חופש הדת בישראל. רצית לנכוח לציין כי בהצבעות בממשלה נשארת במיעוט ולמתוח ביקורת על עמדותיהם של שרי הרוב. אבקש לדעת:

1. כלום מכיר אתה בעקרון האחריות המשותפת, המעוגן בסעיף 4 לחוק-יסוד: הממשלה?
2. אם כן — האם רואה אתה עצמך אחראי למדיניות הממשלה, לעמדותיה, למעשיה ולמחדליה בנושאים הנ"ל?
3. כיצד מיישב אתה אחריות זו עם הצהרות סומ-ביות באמצעי התקשורת, שלפיהן עמדותיך נוגדות את מדיניות הממשלה?

שר-התיירות מ. קול :

1. אין ספק כי אני מכיר בעקרון האחריות המשותפת ולפלא בעיני שאתה שואל על כך.
2. מכאן תשובתי החיובית שאני אחראי למדיניות הממשלה ולמעשיה.
3. לדעתי אין ניגוד בין דברי הפומביים, הכוללים ייכוחים בנושאים השנויים במחלוקת. אני אחראי על מעשים והחלטות של הממשלה, אולם אין אחריות קולקטיבית על דעות.

היו"ר י. ישעיהו :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת ידידיה בארי.

ידידיה בארי (הליכוד):

כבוד השר, במה מתבטאת אחריותך למעשי הממ-

2. אם כן — איך מסביר משרד התיירות מתן הלוואות כל כך גדולות המאפשרות רווחים קלים בלתי-מוצדקים?

שר-התיירות מ. קול :

1. הקמת מלון "הילטון" בירושלים אושרה במשרדי בהשקעה של 67 מיליון לירות, בתנאים הבאים: (א) הל-וואה בשיעור 55% על סך ההשקעה (היינו 36.8 מיליון לירות), כמקובל לגבי בתי-מלון בירושלים בתקופת מתן האישור; (ב) הלוואה בשיעור 10% על סך השקעה של 47 מיליון לירות בלבד (היינו 4.7 מיליון לירות), על סמך הבטחה של ראש-הממשלה המנוח לוי אשכול ז"ל, כפי שהוסבר בשעתו בכנסת על-ידי סגן שר האוצר דאז ד"ר צבי דינשטיין; (ג) בעלי מלון "הילטון" פנו למשרדנו בבקשה להגדיל את השקעתם מ-67 מיליון לירות ל-97.5 מיליון לירות. בקשה זו נמצאת עתה בדיון. התייחסות משרדנו להגדלת ההשקעה תהיה על בסיס הקריטריונים הקיימים בלבד. ידוע כבר עתה שב-תוספת ההשקעה נכללים סעיפי הוצאה שאינם מוכרים על-ידינו לצורך מתן הלוואות, כמו ריבית בתקופת ההק-מה, הוצאות הרצה וכדומה, וסעיפים אלה לא יהיו זכאים להלוואה; (ד) היתרה, מעבר לסכום ההלוואה, ממומנת בהון מניות נפרע ובהלוואות בעלים בהתאם לדרישות החוק לעידוד השקעות הון.

2. במשך כלכלי חפשי, כפי שקיים במדינת ישראל, אין איסור על מכירת נכסים ובהם בתי-מלון. בהתחשב בתנאים הניתנים על-ידי ממשלת ישראל להקמת בתי-מלון ובאפשרות הקיימת לניצול תנאים אלה לעשיית רווחים, פניתי בשעתי לשר המשפטים בהצעה להטיל מס מיוחד על מכירת בתי-מלון אשר יוצרת רווחי הון גדולים. המס המוצע הוא נוסף לדמי ההסכמה הנגבים על-ידי מינהל מקרקעי ישראל ולמס רווחי הון הנגבה בהתאם לחוק. חוות דעתי של שר המשפטים היתה שלילית ולפיכך ירדה הצעתי מן הפרק.

במסגרת הדיונים על העברת הבעלות במלון "הילטון" הצעתי לשר האוצר לא להעביר ההלוואה הנוספת, בסכום של 4.7 מיליון לירות, לרוכשי המלון, הלוואה שניתנה למקומים בנסיבות מיוחדות, כפי שהסברתי, לפי הבטחת לוי אשכול ז"ל, מעבר לתנאים המקובלים. שר האוצר קיבל את דעתי והודעה מתאימה נמסרה לבעליו של המלון.

3228. כישוריהם של המלווים קבוצות ישראלים בטיולים בחוץ-לארץ

חבר-הכנסת צ. גרשוני שאל את שר התיירות ביום ח' בניסן תשל"ה (20 במארס 1975):

בתקופת הקיץ יוצאים אלפי ישראלים בטיולים מאור-גנים לחוץ-לארץ. לכל קבוצה מתלווה מטעם חברת הנסיעות מלווה אחראי. חברות הנסיעות מטילות את התפקיד לעתים מומונות על אנשים חסרי ניסיון, ידע והתמצאות בחוץ-לארץ הגורמים מפח-נפש למטיילים ש-השקיעו בטיול מיטב כספם.

אבקש לשאול:

- א. האם יש בדעת משרד התיירות לחייב שיגור מלווים בעלי רמה שהכשירו עצמם לתפקיד?
- ב. מדוע לא יתוייבו המלווים ברשיון דוגמת הרשיון הנתבע ממורה-דרך?

שר-השיכון א. עופר :

1. בשלב זה מחנה זמני לעובדים במקום.
2. לאפשר גם לעובדים בעבודות תשתית לגור במקום.
3. אין זה רצוי לערבב אוכלוסיה יהודית וערבים מן השטחים.
4. לא ניתן לקבוע.

3142. פתרון מצוקת הדירור של ערביי עכו

חבר-הכנסת ת. מוכי שאל את שר השיכון ביום כ"ח באדר תשל"ה (11 במארס 1975):

בעקבות הדיון שהתקיים בכנסת ב-1965 על מצב הדירור בעכו העתיקה דנה ועדת העבודה של הכנסת בנושא וב-21 ביולי 1965 קבעה, במסקנותיה שנתקבלו לאחר שביקרה במקום כי "הוועדה ממליצה לפני משרד השיכון לבנות 50 יחידות דיור כל שנה לתקופה של ארבע השנים הבאות". המלצה זאת נתקבלה בוועדה, בהסכמת משרד השיכון, נוכח מצב הדירור הקשה והמסוכן שנתונים בו התושבים הערבים של עכו העתיקה.

משרד השיכון בנה מאז יותר מ-1,400 יחידות דיור במשך חמש השנים האחרונות ועתה הוא עוסק בבניית כ-500 יחידות דיור בעכו הצפונית, בו בזמן שהתושבים הערבים של עכו העתיקה לא זוכים לשום דאגה מצדו של משרד השיכון.

נוכח העובדות הנ"ל ונוכח המצב הקשה והמסוכן של הדירור בעכו העתיקה הנני שואל:

1. מה עשה משרד השיכון לביצוע ההמלצות הנ"ל של ועדת העבודה ומדוע לא קיימו ההמלצות הללו?
2. מה הן תכניות משרד השיכון כיום לפתרון מצו-קת הדירור של התושבים הערבים בעכו העתיקה?
3. האם ידוע לשר שחברת "עמידר" בעכו מסרבת בדרך כלל לאשר השכרת דירות (נכסי נפקדים) בעכו החדשה לתושבים הערבים?
4. האם מוכן כבוד השר לפעול לביטול נוהג זה ולהבטיח כיום יחס של שוויון?
5. האם זה גכון שקיימת תכנית של פיגוי עכו מתושביה הערבים ולהעברתם לכפר מכר?
6. האם מוכן כבוד השר לפעול להבטחת יחס של שוויון כלפי התושבים הערבים של עכו במסגרת הפתרון של מצוקת הדירור?

שר-השיכון א. עופר :

1. היו נסיונות לשלב אוכלוסיה ערבית בתוך שכונה יהודית בצפון העיר כדוגמת שכונת וולפסון, אולם נסיונות אלו נכשלו בגלל אי-נכונות מצד האוכלוסיה הערבית להתאים עצמה לדפוסי מגורים המקובלים בסקטור היהודי. התוצאה היתה שחלק מהמשפחות הערביות לא רצו כלל לעבור לשיכון המעורב, והלקן עזבו את דירותיהן החדשות וחזרו לעכו העתיקה.

2, 5-6. בעכו העתיקה קיים מחסור בקרקע לבנייה וצפיפות הדירור הקשה אילצה את משרד השיכון לחפש פתרון אלטרנאטיבי בהקמת עיירה חדשה ליד הכפר מכר על שטח של כ-2,000 דונאם.

שלה ומחדלה, ומה ערך להכרתך באחריות אם אתה מותח ביקורת על עמדות הממשלה? מדוע לא תתפטר ואחר כך תמתח ביקורת?

שר-התיירות מ. קול :

אינני מותח ביקורת על הממשלה אלא אני מותח ביקורת על דעות של שרים בממשלה. אינני מסכים לדעתך. כבר הסברתי לך שאני אחראי למעשים של הממשלה ולא לדעות של חברי ממשלה. אני מתפלא על השאלה הבלתי-ליבראלית שיצאה מפך.

3352. השתתפותו של משרד התיירות בקביעת

מסלולי ביקורים של קבוצות תיירים

חברת-הכנסת א. נמיר שאלה את שר התיירות ביום י"ח באייר תשל"ה (29 באפריל 1975):

אתכבד לשאול:

א. האם מתערב משרד התיירות בקביעת מסלולי הביקורים הנערכים על-ידי חברות הנסיעות השונות לתיירים המגיעים לביקור בארץ?

ב. אם כן — לפי איזה קריטריון נקבעים המסלולים ומה הם שיקולי המשרד בקביעת המקומות שבהם יבקרו התיירים?

ג. אם לא — מדוע?

שר-התיירות מ. קול :

א. מכוח חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, תש-י"ח—1957, צו בדבר סוכנויות נסיעות וסוכנויות להסעת תיירים, מאשר משרד התיירות מראש את המסלולים של הסיורים הקבועים (regular tours), למשך תקופה של שנה אחת.

ב. הקריטריונים המנחים את המשרד בקביעת המסלולים הם: (1) מוקדי משיכה לתיירים על גביהם השונים, רבות אתרים היסטוריים וארכיאולוגיים, מקומות קדושים לבני הדתות השונות, אתרים בעלי ערך לאומי והתיישבותי, וכיוצא בזה; (2) כדאיות מסחרית, הנקבעת בהתאם לנסיון מצטבר לגבי מספר ממוצע של המשתתפים בכל אחד מן הסיורים הקבועים.

ג. אין משרד התיירות מתערב בקביעת המסלולים של סיורים פרטיים או של קבוצות מאורגנות — סיורי "שכר".

3118. החלטות הממשלה בקשר למעלה-אדומים

חבר-הכנסת מ. פעיל שאל את שר השיכון ביום כ' באדר תשל"ה (3 במארס 1975):

הנני שואל את כבודו:

1. כיצד תמושב ההחלטת הממשלה מנובמבר 1974 בדבר זקמת אזור מגורים במעלה-אדומים?
2. מה משמעות ההחלטה בדבר הקמת 100 מבנים בשביל מחנה עובדים במעלה-אדומים?
3. האם זכות להשתכנות במקום תינתן גם לתושבים הערבים של השטחים המוחזקים?
4. לפי התכנית הקיימת, מתי תתחיל הבנייה של שיכונג קבע במעלה-אדומים?

שר-השיכון א. עופר :
בהחלט. אנו אמנם גותנים עדיפות גבוהה לגליל, לירושלים, לדרום ולנגב, אבל אנחנו צריכים לבנות אחוז מסויים גם באזור המרכז, ובאזור המרכז נבנה קודם כל על חולות, קודם שנבנה בשטחים אחרים.

3217. קשריה של חברת "איפאק" עם "שיכון ופיתוח" ו"דיוור לעולה"

חבר-הכנסת ח. שמעוני שאל את שר השיכון ביום ז' בניסן תשל"ה (19 במארס 1975):

לפי "מעריב" מיום 17 בפברואר 1975 נמסרות עבו-דות בהיקף של מיליוני לירות מחברת "שיכון ופיתוח" ומחברת "דיוור לעולה" לחברת "איפאק".

כמנהלה הכללי של "דיוור לעולה" מכהן מר א. ציגל. כן מכהן מר א. ציגל כחבר מועצת המנהלים של "שיכון ופיתוח". בראש חברת "איפאק" עומד בנו מר גד ציגל. אבקש להשיב לי:

א. האם אין כאן פגם אסתטי וציבורי?

ב. האם העבודות שקיבלה חברת "איפאק" התקבלו לפי הנוהלים של מכרזים פתוחים וכו', ואם לאו — מדוע?

ג. מה היקף העבודות שנמסרו ל"איפאק" ואיזה אחוז עמלה היא מקבלת מ"שיכון ופיתוח" ומ"דיוור לעולה"?

שר-השיכון א. עופר :

א. ועדה מיוחדת שהקמתי לבדיקת העניין המליצה על שינויים בנוהל מסירת העבודות. הכנסת שינויים אלו תמנע פגמים אסתטיים.

ב. התשובה היא שלילית. עבודות מסוג זה אינן נמסרות לפי מכרז.

ג. כיום נמצאות בפיקוח חברת "איפאק" כ-1,500 דירות. השכר המשולם על-ידי חברת "שיכון ופיתוח" ל"איפאק" הוא: לחלק מהפרוייקטים — 2% ממחיר הבנייה; לחלק אחר — 1.1%, ולחלק שלישי — 1.4%.

3223. תוקף ההקלות לזוגות צעירים ברכישת דיוור

חבר-הכנסת י. גולן שאל את שר השיכון ביום ז' בניסן תשל"ה (19 במארס 1975):

נא להשיב לי:

1. האם נכונה הידיעה שפורסמה ב-16 במארס 1975 בעתונות כי שיכונים לזוגות צעירים עומדים להתייקר ב-15,000 לירות ליחידת דיוור?

2. אם כן — כיצד יוכלו זוגות צעירים, בייחוד מעוטי האמצעים שבקירבם, לעמוד בהתייקרות נוספת זו? אם ידעה זו אינה נכונה, האם תחול התייקרות כל שהיא בעתיד הקרוב על שיכונים לזוגות צעירים?

3. האם יש שינויים כל שהם במדיניות ההקלות של משרד השיכון לגבי רכישת שיכונים לזוגות צעירים באזורי-פיתוח?

שר-השיכון א. עופר :

1. התייך הוא הנכון. משרד השיכון הנחה את החברות הארזיך תוקף מחירי הדירות לזוגות צעירים

נכונותם של חלק מתושביה הערבים של עכו לעבור לעיירה החדשה מחזקת את ידי משרד השיכון להמשיך בתכנית שתשתרע על פני שנים מספר.

בעיירה החדשה יישמר האופי הקהילתי של המשפחה הערבית עם העמדת השירותים המתאימים, כגון מרכז מסחרי, בית-ספר, מועדון תרבות, ותעשייה זעירה.

התכנית מתואמת ונתמכת על-ידי עיריית עכו מתוך ידיעה שהיא משרתת את האינטרסים הלגיטימיים של ערביי עכו, מה גם שחלק כבר הביעו נכונות לעבור לעיירה.

ההשקעה הגדולה בפרוייקט הנ"ל מעידה על גישתו החיובית ויחסו הרציני של משרד השיכון לפתור את מצוקת הדיוור של ערביי עכו. כמו כן סייע המשרד במתן הלוואות לשיפוץ מבנים ולרכישת דירות בדמי-מפתח כחלק מהמאמץ להטבת תנאי הדיוור הקשים.

בשנה האחרונה הושם דגש חזק בנקודה זו וניתנו 82 הלוואות בהיקף כולל של 1,580,000 לירות.

3, 4. חברת "עמידר" בעכו פועלת בהתאם להנחיות של מינהל מקרקעי ישראל בהיותה גוף המאכלס את הדי-רות של המינהל.

עד נובמבר 1973 היו הדירות שבדמי-מפתח ניתנות להעברה מיד ליד לכל דורש. עקב החמרת המחסור בשטחים לבנייה ובלחץ של עיריית עכו הוחלט להפסיק את הנוהג של העברה מיד ליד ככל שמדובר בדירות אשר בניהול חברת "עמידר", והוחלט שדייר שרוצה למכור דירתו חייב להביא את העניין לפני ועדה בהרכב נציגי מינהל מקרקעי ישראל וחברת "עמידר", במגמה לרכוש ממנו את הדירה כדי לאטמה מאוחר יותר. בדרך זו מתכוון מינהל מקרקעי ישראל להוציא מן המחזור דירות ישנות שאינן ראויות למגורים וליצור עתודה-קרקעית לבנייה חדשה.

3172. מקורות המימון של חברת "ערים"

חברת-הכנסת א. הרליץ שאלה את שר השיכון ביום א' בניסן תשל"ה (13 במארס 1975):

בהמשך לשאלתה מס' 2835, ששר השיכון ענה עליה ב-11 במארס 1975, אודה לכבודו אם יודיעני:

1. מה מקורות המימון של חברת "ערים"?
2. מה הסכומים שהוקצבו לחברת "ערים" ו/או חוייבו על-ידה לשנת התקציב 1975/76?

שר-השיכון א. עופר :

1. מקורות המימון ההתחלתיים של חברת "ערים" הם מתקציב המדינה, ולאחר מכן ייקבע היקף פעולותיה על-ידי היקף מכירותיה בשוק.

2. הסכומים שהוקצבו לחברת "ערים" ו/או חוייבו על-ידה (לרבות מקורות תקציביים ומהשוק הפינאנסי) הם כ-40 מיליון לירות.

היו"ר י. ישעיהו :

שאלה נוספת לחברת-הכנסת הרליץ.

אסתר הרליץ (המערך):

אני מבקשת לדעת אם התכנית הזאת עולה בקנה אחד עם תכנית פיזור האוכלוסין של הממשלה ועם תכנית-המיתאר החדשה של משרד הפנים.

אחרי הפיחות הודיע משרד השיכון שבהשפעת הפיחות יעלה יוקר הבנייה בכ-5%.

רצוני לשאול :

1. מדוע, אם כן, הועלה כעת מחירו של 1 מ"ר בשיכונים הנבנים על-ידי משרד השיכון או בעידודו מ-2,000 לירות ל-3,000 לירות, עלייה של 150% לנוכח העובדה שלאחר העלאה זו צריך זוג צעיר לגייס כ-125,000 לירות נוספות כדי לרכוש דירה של 65 מ"ר, בכמה יגדיל משרד השיכון את סכום ההלוואה כדי לאפשר לזוגות צעירים לרכוש דירה בגודל מינימאלי?

שר-השיכון א. עופר :

1. מחיר 1 מ"ר בשיכונים הנבנים על-ידי משרד השיכון או בעידודו, בדירות שהוצאו למכירה בסוף נובמבר 1974, הוא והיה בממוצע 2,000 לירות באזור השפלה וכ-2,300 לירות בירושלים. מחירים אלה הם, כפי שענתי לחבר-הכנסת יצחק גולן, בתוקף עד 30 ביוני 1975.

לא ברור מהיכן שאב חבר-הכנסת פרוש את האינפורמציה על מחיר של 3,000 לירות ל-1 מ"ר.

2. הסכום שעל זוג צעיר לגייס נמוך מ-125,000 לירות באזור המרכז ונמוך בשיעור ניכר מאוד מסכום זה באזורי-פיתוח.

בכל מקרה מותנה שיעור הסיוע לזוג הצעיר בניקוד שנקבע לו ובאזור שבו נמצאת הדירה. הניקוד מותנה, כידוע, במצבו הסוציאלי של המשפחה, באופן שזוגות שמצבם הסוציאלי קשה יותר מקבלים סיוע גדול יותר.

3285. ביצוע תכנית הדיור בשכיל חיילים

משוחררים בכפר פקיעין

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר השיכון ביום ד' באייר תשל"ה (15 באפריל 1975):

לפני כמה חודשים הודיע שר השיכון בכנסת בתשובה לשאלתה שמשדרו עומד לבנות בכפר פקיעין כ-100 יחידות דיור לחיילים הדרושים המשוחררים וקבע שהעבודה תתחיל תוך שלושה, ארבעה חודשים. מועד תחילת העבודות שנקב כבוד השר כבר חלף, אך עדיין לא הוחל בבניית השיכונים לחיילים המשוחררים בכפר פקיעין.

נוכח מצוקת הדיור הקיימת בכפר הנני שואל:

1. מדוע לא התחיל משרד השיכון בביצוע התכנית לבניית שיכונים לחיילים משוחררים בפקיעין?
2. האם התכנית עדיין קיימת? אם כן — מתי בדעת משרד השיכון להתחיל בביצועה?

שר-השיכון א. עופר :

(1) משרד השיכון מכין תכנית לבניית יחידות דיור לחיילים המשוחררים הדרושים בכפר פקיעין.

(2) התכנית תכלול בגינת 100 יחידות דיור בשלב ראשון.

(3) עקב שינויים פרוגרמאטיים הנובעים מקשיים בביצוע התכנית המקורית חל עיכוב בגמר התכנית והתחלת הביצוע. גם התאריך שנקבעתה היה בגדר תחזית בלבד, והיה מותנה בקבלת האישורים המתאימים ממינהל מקרקעי ישראל.

עד ל-30 באפריל 1975 פעם ראשונה, וכיום שוב עד לסוף יוני 1975.

2. לאור הנ"ל יפה הסיוע שניתן כמקודם. בסופו של דבר עשויה לחול התייקרות בהתחשב במחירי הבנייה, ונבדוק את ההשלכה על תנאי הסיוע.

3. ההקלות לזוגות צעירים באזורי-פיתוח — בעיני. יתר על כן, שופר הסיוע לזוגות הרוכשים דירות במסגרת תושבי ערי-הפיתוח, או בהיותם עובדים נדרשים.

3249. בעיית הדיור של ראש המועצה המקומית יבנה

חבר-הכנסת י. בארי שאל את שר השיכון ביום כ"ח בניסן תשל"ה (9 באפריל 1975):

מר מאיר שיטרי, ראש המועצה המקומית יבנה, פנה אל כבודו לפני חודשים מספר בבקשה להסדיר דיורו במקום. הוא ציין בפניותיו את כשלון נסיונותיו הקודמים ("בצינורות המקובלים") לפתור את הבעיה והדגיש כי מילוי תפקידו הציבורי מונע ממנו להתפנות להתרוצצות בין משרדי הממשלה.

אבקש לדעת:

1. מדוע לא זכה ראש המועצה המקומית יבנה, במשך חודשים, לתשובה על פניותיו?
2. מדוע אין משרד השיכון מסדיר לראש המועצה יבנה דיור במקום?

שר-השיכון א. עופר :

זוהי שאלתה בעניין פרסונאלי, ואינני כל כך בטוח אם זה המקום לבררה, אבל אני מבין שהישוב-ראש העיירה אותה ואני עונה:

1. מר מאיר שיטרי, ראש המועצה המקומית יבנה, נענה ישירות על-ידי הממונה על איכלוס במשרדנו המחוזי. ההודעה שנמסרה למר שיטרי היתה כי בקשתו לקבלת דיור נדונה בוועדת האיכלוס המרכזית בישיבה מיום 26 בדצמבר 1974, שבה הוחלט לאשר לו הלוואה על סך 40,000 לירות לצורך רכישת דירה מיד שנייה, עד 75 מ"ר.

2. מר שיטרי, בהיותו רווק, לא היה זכאי בדצמבר 1974, בעת ישיבת ועדת האיכלוס המרכזית, על-פי הקריטריונים המקובלים במשרדנו, לקבלת דירה; לא בתנאי שכירות ולא בתנאי רכישתה. בהתחשב בבעייתו המיוחדת החליטה ועדת האיכלוס המרכזית לאשר לו הלוואה בלבד. כיום עומדת לפניו אפשרות לקבל סיוע במסגרת התכנית לוותיקים בערי-פיתוח, כפי שפורסמה לאחרונה. במסגרת זו באפשרותו לקבל משכנתה עד 40 אלף לירות גם לרכישת דירה חדשה.

היו"ר י. ישעיהו :

השאלתה מבחינת התקנון כשרה בהחלט. היא שאלה בלבד, בנושא שהוא בתחום תפקידי של השר, והיא גם קצרה.

3250. מחירו של דירות הנבנות על-ידי משרד השיכון או בעידודו

חבר-הכנסת מ. פרוש שאל את שר השיכון ביום כ"ח בניסן תשל"ה (9 באפריל 1975):

האם יפעל משרדו למען מיוזגן של כל שכבות האוכלוסייה בשכונה?

כמו כן אודה לכבודו אם יודיעני אם הגישה במשרדו תהיה בעתיד לשכן את כל שכבות האוכלוסייה ביחד בשכונות החדשות הנבנות על-ידי המשרד?

שר-השיכון א. עופר :

השכנת משפחות בשכירות, הקרויות משום-מה, וב-דרך הפוגעת במשפחות, "מפוגים", נעשית בבתיים שב-תוך שכונות שיש בהן עירוב אוכלוסיה מגוון.

עם זאת אין צרכי האחזקה של דירות בשכירות מאפשרים עירוב דירות ברכישה עם דירות בשכירות בבית אחד.

תיכנון השכונה ואיכלוסה נעשה ויעשה תוך מיוזג סוגי אוכלוסיה שונים, ובאותה שכונה, נווה-יעקב, הננו משכנים משפחות בשכירות להטבת תנאי דיור, בפזור מתאים בדירות שהוחזרו על-ידי משרד הקליטה.

3363. הקריטריונים לשיתוף קבלנים במכרזים מטעם משרד השיכון

חבר-הכנסת ב. מואב שאל את שר השיכון ביום כ"ד באייר תשל"ה (5 במאי 1975):

שאלותיו הן:

1. האם כל הקבלנים הרשומים כקבלנים מורשים במשרד השיכון מקבלים אינפורמציה על המכרזים, ואם כן — באיזו צורה?

2. האם מתפרסמים המכרזים של משרד השיכון, ובאיזה אופן?

3. האם נמסרות תוצאות המכרזים למשתתפים במכרז?

4. האם מובאות תוצאות המכרז לידעת כל הקבלנים המורשים?

5. אם לא כל הקבלנים מקבלים אינפורמציה על קיום המכרזים, מה הם הקריטריונים שעל-פיהם נקבע מי ישתתף במכרז?

שר-השיכון א. עופר :

1, 5. בפרוייקטים שמשרד השיכון מוציא למכרזים הוא פונה לקבלנים לפי הקריטריונים הבאים:

(א) רישום ברשימת הקבלנים המוכרים ברשימת החשב הכללי; (ב) המלצת מחוז משרד השיכון הנוגע בדבר. ההמלצות הן: (1) עובד באותה סביבה; (2) כושר ארגון וביצוע; (ג) באגף תיכנון והנדסה שמוציא את המכרז מוסיפים לרשימת הקבלנים, שהוצעו להשתתף במכרז, קבלנים חדשים רשומים שהביעו רצונם להשתתף במכרזים באותו אזור. בדרך כלל פונים ל-6-9 קבלנים להשתתף במכרז.

2-4. תוצאות המכרזים נשלחות ליועץ המשפטי של משרד השיכון לצורך פירסומן ברשומות, בהתאם לחכ"ם, פרק 13, סעיף 13.402(ג).

3381. ביצוע התכניות לשיפור הדיור של האוכלוסיה הערבית בחיפה

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר השיכון ביום כ"ה באייר תשל"ה (6 במאי 1975):

אני רוצה להוסיף שרק היום ישבנו בעניין זה. יש קשיים תכנוניים; האתר נמצא באזור של מה שמוגדר כ"פארק", וצריך להתגבר על בעיות תכנון.

(4) אם הכל ילך למישרין, ויושלמו תכניות הבינוי על השטח החדש, ניתן יהיה תוך ארבעה חודשים לגשת לעבודות התשתית כהכנה לבניית השיכון.

3286. טיב הבנייה בשכונה שנבנתה בחדרה

על-ידי קבלנים ויגוסלאבים

חבר-הכנסת א. אפרת שאל את שר השיכון ביום ד' באייר תשל"ה (15 באפריל 1975):

ב"מעריב" מ-10 באפריל 1975 נמסר על ליקויי בנייה שנתגלו בשכונה המכונה "יגוסלאביה" בחדרה. שכונה זו נבנתה על-ידי קבלנים ויגוסלאבים לפי הזמנת משרד השיכון.

אבקש לדעת:

1. כמה עלתה דירה כזו למשרד השיכון בעת מסי-רתה למשתכן?

2. כמה עלה מטר בנייה בהשוואה לדירות המקובלות בבנייה ישראלית?

3. מה מידת האחריות של "עמידר" לגבי הדאגה לטיפול בדירות אלו ובשכונה כולה?

4. כמה דירות התפנו מתושביהן?

5. מה בדעת משרד השיכון לעשות לניצול מירבי של ההשקעות בדיור בשכונה זו?

שר-השיכון א. עופר :

1. מחיר הדירה בת 66 מ"ר, חד-קומתית, היה כ-50,000 לירות. מחיר זה כלל כל עבודות הפיתוח; לא כלל מקלטים.

2. מחירו של 1 מ"ר בנייה, שכלל פיתוח ללא מקלטים, בבנייה היוגוסלאבית הוא 680.50 לירות. בבנייה דומה באותה סביבה ובאותו זמן היה המחיר 837.50 לירות.

3. האחריות של חברות "עמידר" ו"עמיגור" לדירות אלו וזה לאחריות לגבי דירות אחרות.

4. מתוך 150 יחידות — 60 פנויות.

5. משרד השיכון יתן לחברות האחזקה את כל העזרה הדרושה לכך.

3331. מיוזג שכבות אוכלוסיה שונות

בשכונות חדשות

חבר-הכנסת נ. קצב שאלה את שר השיכון ביום י"ח באייר תשל"ה (29 באפריל 1975):

לאחרונה נתפרסמו בכלי התקשורת ידיעות בדבר כוונת משרד השיכון לשכן מפוגים בשכונת נווה-יעקב בירושלים בנפרד מזוגות צעירים, עולים חדשים ומתיישב-בים ותיקים, דבר שאין בו כדי לקדם באופן חברתי את המפוגים, שדווקא הם זקוקים לקידום חברתי.

אודה לכבודו אם יודיעני:

לאור החשיבות החברתית של הנושא וחרף רצונם של מתיישבי השכונה לסייע בקידומן של משפחות אלו,

לא ידוע לנו על כל הכרזה של ראש עיריית חיפה בדבר העדר תכניות בנייה לשנת 1975; בהפוך הוא, שני הפרוייקטים הנ"ל הם בשיתוף פעולה עם עיריית חיפה ועם חברת "שקמונה".

2. עם התחלת הבנייה יוחל ברישום המשפחות הנזק-קות לשיפור תנאי דיור. ההרשמה תיעשה במשותף עם חברת "שקמונה" והעירייה. תינתן עדיפות ראשונה למשפחות שמצבן הכלכלי ותנאי הדיור שלהן הם הקשים ביותר.

3415. מתן שיכון לחיילים משוחררים בכפר פקיעין

חבר-הכנסת פ. גרופר שאל את שר השיכון ביום כ"ו באייר תשל"ה (7 במאי 1975):

משוחררי צה"ל המתגוררים בכפר פקיעין שבגליל. טוענים שאינם מקבלים שיכונים במקום לפי הקריטריונים המקובלים במדינה.

אם טענתם זו נכונה, אבקש להשיב לי:

מה בדעת השר לפעול על-מנת שבני פקיעין יממשו את זכותם לשיכונים לזוגות צעירים?

שר-השיכון א. עופר:

(1) משרד השיכון הכין תכנית בנייה בכפר פקיעין, כשבשלב ראשון תיבנינה 100 יחידות דיור לזוגות צעירים ולחיילים משוחררים.

(2) קיימת בכפר בעיה חמורה של מחסור בקרקע. היתה תכנית מקורית לבנייה על שטח של 130 דונאם, אולם עקב קשיים בשינוי ייעוד הקרקע, מייעור לבנייה, ועקב הוצאות פיתוח יקרות ירדה התכנית מהפרק. כרגע מאתרים חלקות טכנות, בשיתוף עם מינהל מקרקעי ישראל ובהסכמת בני המקום, שעליהן ייבנו הדירות.

(3) תוך ארבעה חודשים ניתן יהיה לגשת לעבודות התשתית.

ג. סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו

אמונה על תפיסת היסוד של שמירת הסדר הציבורי ובטחון האזרח במובנה הרחב של ההגדרה, ללא סייג וללא התכנסות באינטלה של תפקידים ייעודיים, נרתמה המשטרה, כדרכה תמיד, לאחד הנושאים הסבוכים והמורכבים של המציאות הבטחונית הישראלית — מלחמה נגד הפעילות התבולתית בתוך המדינה, שגברה בשנה שעברה, ופעולה ממשית בנושאי בטחון פנים וחסיון העורף. וכל זאת — בבחינת נעשה ונשמע.

קבלת המשימה לא כמצוות חכמים מלומדה, של דבר דבור על אופניו — תכנית, אמצעים ואנשים — אלא היערכות תוך כדי פעילות שוטפת, השגת אמצעים תוך כדי התמודדות במצאי הקיים והבלתי-מספיק, והכשרת אנשים חדשים תוך כדי הפעלת סגל השוטרים הקיים, אשר סדר-יומו ומשימותיו הרגילות מתוחים על פני היממה עד קצה גבול היכולת — מעשה זה לא יירשם מן הסתם כפרק מזהיר בתולדות המינהל הציבורי, האמון על העקרון של סוף דבר בתיכנון מפורט ותקציב תחילה. אולם אני מאמין כי הוא יוכל להיחשב ולהוות דף מפורא בדברי ימיו של אירגון אשר לא היסס ולא חרד למבנהו וליוקרתו כדי להיחלץ, בלתי-מוכן וללא אמצעים, למשימה אשר צוק העתים הציב בפניו.

בתשובה מיום 3 בפברואר 1975 לשאלתה מס' 2611 של חבר-הכנסת א. לבנבראון פירט שר השיכון תכניות בנייה לקידום פתרון בעיות הדיור של האוכלוסיה הערבית בחיפה. שר השיכון ציין כי קיימות שתי תכניות של התחלת הבנייה בשנת 1975: תכנית אגן רשמייה ותכנית המגנים.

בפגישת משלחת התושבים הערבים מוואדי ניסנאס עם ראש עיריית חיפה, ב-17 באפריל 1975, הכריז ראש העיר שאין כל תכניות לבנות בשנה הנוכחית שיכונים לתושבים הערבים בחיפה.

נוכח הודעה זו של ראש העיר, ונוכח העדר כל סימן של התחלת ביצוע תכניות הבנייה של מבני מגורים לתושבים הערבים בחיפה, הנני שואל:

1. באיזה שלב של ביצוע נמצאות תכניות הבנייה של בתי מגורים לאוכלוסיה הערבית בחיפה, ששר השיכון הודיע עליהן בכנסת ביום 3 בפברואר 1975?

2. מה הן הדרכים והוצרות להרשמת הנזקקים לדיור מבין האוכלוסיה הערבית בחיפה?

שר-השיכון א. עופר:

1. לגבי אגן רשמייה אושרו בוועדה המקומית התכנית לבנייה 250 דירות, והן מונחות לאישור על שולחן הוועדה המחוזית. עם קבלת האישור יוציא מחוז חיפה של משרד השיכון מכרז לבנייה של כ-50 דירות. התחזית לעבודות תשתית היא סוף שנת 1975, והתחלת הבנייה — בראשית 1976.

לגבי 71 דירות ניסנאס-רחוב המגנים אנו עומדים בשלב של גמר חתימת חוזה עם בעל הקרקע (הוואקה); תכניתו הבינוי בהפקדה, ועם סיום ההליכים הפורמאליים ייצא מכרז לבנייה מטעם מחוז חיפה במשרד השיכון. בחודשים הקרובים תחל עבודת פיתוח בשטח הבנייה.

ח'יר' י. ישעיהו:

חברי הכנסת, בסדר היום שלנו סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו ודין סמוך לאחר הסקירה. רשות הדיבור לשר המשטרה.

שר-המשטרה ש. הלל:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, התקציב הכולל של משרד המשטרה לשנת הכספים 1975/76 מסתכם ב-756 מיליון לירות, לעומת 424 מיליון לירות בשנת הכספים 1974/5 — גידול של כ-74%. זהו גידול ניכר באורח מוחלט, אולם מינימאלי במשמעותו היחסית, כאשר חלקו נובע מהתייקרויות ועיקרו עקב המשימות החדשות שהוטלו על המשטרה בתחום בטחון הפנים והגברת הפעילות והעמקתה בתחום תפקידיה הייעודיים.

בהמשך סקירה זו יינתן הביטוי והפירוט בתחומים השונים להתמודדות חיל זה עם הצרכים המתהווים בחברה הישראלית, אולם מן הראוי להקדים מלים מספר על דמותה ואופיה של המשטרה בשעה שניא עוברת אחת התמורות המפליגות והמשמעותיות ביותר בתולדותיה.

צעות קאטיושות ובאזקות, שרובם נכשלו. ההסתה שבאה מבחון והסתתם של גורמים עוינים מבפנים גברה אף היא, בפרט בסוף 1974, ומצאה לה ביטוי בשטחים המוחזקים בהפגנות ובהתפרעויות מספר, בשביתות וב-הפצת כרוזים.

כדי לעמוד על היקפה והעמקתה של הפעילות החב-לנית ניתן להצביע על כך שמאפריל 1974 — למעשה, לאחר מלחמת יום-הכיפורים והסכמי ההפרדה — ועד למאס' 1975 נהרגו 82 איש, זאת לעומת 9 קרבנות טרור במשך כל שנת 1973 בישראל ובשטחים. מספר הפצועים הגיע ל-268 איש. הפעילות החבלנית, שהתבטאה בעיקר בהתקפות על אוביקטים אזרחיים מובהקים שב-הם מרכז קהל רב, חייבה הקצאת אמצעים וכוח-אדם רב, והולידה את הצורך ביצירת מיגוון רחב של אמצעי-נגד ועיבוי מירבי של המערך, זאת בהנחת יסוד כי יש לשחרר ככל האפשר את צה"ל לאימון והיערכות למ-שימותיו הייעודיות מעבר לגבול.

אחד הביטויים המעוררים לצורך זה של אימוץ כל שריר ביכולתו הפיסית והנפשית כדי לסכל את מיו-מות האויב לשבש את מעגלות חיינו הוא הקמת המשמר האזרחי, יצירה מקורית אשר ראשיתה ביומה עממית. אותו עם, אשר ביכינו את מר גורלו ואת אבדן עלומיו ביכולתו להתעלות מעבר לדלת האפותי, קם יום אחד ולא רק שאל מה הוא יכול לעשות ולתרום למען הכלל והמדינה, אלא גם השיב תשובות פשוטות וחד-משמעיות. הקמת המשמר האזרחי והפיכתו לתופעה נרחבת ורבת-היקף הוכיחו פעם נוספת כי עדיין לא נדלו אוצרות כנש האפשר את צה"ל לאימון והיערכות למ-שימות והדדי ובהירחמות למשימות הכלל.

משטרת ישראל, אשר קיבלה על עצמה לטפח ולחלל את התנועה ההתנדבותית לפסים מיבצעיים משמעותיים, גיל-תה, דומני, לא פחות רוח התנדבות ורוח הקרבה. במצב של מחסור כוח-אדם, בציוד אפסי וללא כלי נשק אחד לרפואה לצורך זה במחסניה גישה המשטרה לאחד המי-צעים הגדולים והנרחבים ביותר בתולדותיה — יצירת מבנה יש מאין של גוף המונה עשרות אלפי מתנדבים.

ואכן הגדרת מסגרותיו ומשימותיו והקמת סגל הפי-קוד שלו בוצעו במקביל לגיוס האנשים ולשילובם בפעילות הבטחונית השוטפת. קליטתו של נשק רב, גיוסם של צעירי צה"ל במילואים לשירות הקבע של סגל הפיקוד במשמר האזרחי, ויצירת מסגרות פעולה קבועות בתוך השלד האירגוני הקיים של המשטרה, וב-שיתוף עם הרשויות המקומיות, הפכו עד מהרה גוף ענק ומסורבל זה, ללאורה, לאלמנט אפקטיבי ומשמעותי בהיערכות העורף שלנו.

כ-100,000 איש, המעוגנים סביב מאות בסיסי הפעלה שכונתיים, עוברים בעת האחרונה את השלב השני של קליטתם בהעמקת אימונם וכשרם המיבצעי. בתוך מניין זה מצויים מספר ניכר של בני-נוער תלמידי כיתות י"א-י"ב, נשים וזקנים. שמעתי לאחרונה על בן 84 חבר המשמר האזרחי.

בשעה שאנו כבר מסוגלים לאמוד ולקבוע קריטר-יונים למשמעותו המיבצעית של גוף זה בימים חתקונם ובעתות חירום, דומה שעדיין לא עמדנו די הצורך על משמעותו ההינוכית בתודעה הציבורית שלנו. האירועים והקורות אותנו סביבנו מצביעים על כך כי נתפנקנו מעט מאוד בעת האחרונה בתופעות ציבוריות שיש בהן כדי

וכל זאת, אל לנו לשכוח, בשעה שהוא לא רק חייב להתמודד עם המיגוון הרחב והחיוני של תפקידיו הייעו-דיים, אלא הוא גם עומד לפני תמורה רבת-היקף בחומ-רתה של הגברת האלימות, העמקת הפשיעה ותיחכומה ההולך וגובר, תופעות המחייבות מענה מידי, החלט של וגמר של גיוס מיטב אוצרות האדם והמחשבה של משטרת ישראל.

שני תחומי פעולה אלו, של בטחון פנים והתפקידים הייעודיים, העסיקו את משרד המשטרה בשנת התקציב החולפת, במגמה להתמודד עמם במלוא היכולת, התושיה האנושית והקצאת המאמצים והמשאבים באיוון ההולם, כדי למצות את כשרנו עד תום ולעמוד בנטל כבד ואחראי זה. על שני תחומים אלו אעמוד בחלק הראשון של הסקירה.

חברי הכנסת, החלטת הממשלה להטיל על משטרת ישראל את האחריות הכוללת לבטחון הפנים העמידה את המשטרה לפני הצורך להיערך בעת ובעונה אחת לקיום הסדר הציבורי ומילוי כל התפקידים המוגדרים בפקודת המשטרה מזה, וטיפול בכל המסכת הרחבה הכרוכה בבטחון פנים מזה. לצורך זה מופעלים, בנוסף למערך המשטרה הרגיל, גם משמר הגבול, המשמר האזרחי, יחידות הג"א וחייבה המוקצות על-דדי צה"ל.

יצירת האינטגרציה לתיפעול מיבצעי בין גופים אלו חייבה שידוד מערכות אירגוני ומבני ואף פרסונאלי, אשר העמידו את המשטרה בפני זעזוע ניכר ותכוף. קליטת גוף ענק, בעל סגל פיקוד חדש של המשמר האזרחי, משורג לתוך המבנה המשטרי הקיים, שינוי המבנה והתיפקוד של משמר הגבול, הקמת אגף למיבצעים, אשר עיסוקו בתיאום הכוחות הפועלים בנושאים השוט-פים ובנושא הבטחוני ותיכנון מיבצעים, הם רק חלק מן התמורות אשר מצאו ביטוי במשטרה תוך כדי עיסוק אינטנסיבי ומלא עם הבעיות בשטח.

היקפה של בעיות ונושאים אלו של בטחון פנים הוא בשיעור גבוה ביותר של הפעילות המיבצעית הרגילה של יחידות המשטרה. בעיות אלו נוטלות כמח-צית מעיסוקיו של הסיוור המשטרי, והשלכותיהן על יתר עיסוקי המשטרה אינן ניתנות עדיין לאימוד כמותי. די אם אנכי כי בשיעור הגילויים של סך כל העבירות חלה האזכר של 2.8%, והוא עומד היום על מעט יותר מ-33%, בו בזמן שבשנים האחרונות, לרבות בשנת 1973, היתה עלייה באחוז הגילויים כתוצאה ממאמץ משטרי מיוחד ושיכלול האמצעים שעומדים לרשות התחקירות.

אירגוני המחבלים הגבירו בשנה הנסקרת את פעילו-תם העוינת הן בהחדרת חוליות דרך גבול הלבנון ומירדן לשם ביצוע פיגועי מיקוח והרג לשמו והן בביצוע פיגועים במקומות שונים בארץ ובשטחים המוחזקים. חמישה קבים מכל נסיונות הפיגוע נטלה ירושלים —

דוד קורן (המערך):

אדוני השר, חמישה קבים זה 5% או 150%

חמישה קבים מתוך עשרה קבים שירדו על העולם, זה 50%, אני מנח.

שר-המשטרה ש. הלל :

— חמישה קבים מכל נסיונות הפיגוע נטלה ירושלים, אשר ידעה פיגועים ונסיונות פיגוע לרוב במקומות המים, בבתים ובכלי רכב, נסיונות פיגוע באמ-

של עבירות כלכליות, גניבות גדולות ורבות בנמלי הארץ, הפצה מאורגנת של דולרים מזויפים, וזיופם של מאות תעודות, רשיונות, דיפלומות וכיוצא באלה.

במקרי השוד חלה עליה ניכרת, כאשר בשנת 1974 נפתחו כ-230 תיקים, בתוכם כ-100 מקרים בנסיבות חמורות, לעומת כ-150 בשנת 1973. גם במספר מקרי התפרצויות לבתים חלה עלייה. לעומת זאת נרשמה ירידה תלולה במעשי השוד בבנקים, במלטשות יהלומים ובתחנות דלק, שהעסיקו רבות את המשטרה בשנים האחרונות, ירידה זו באה בזכות אמצעי הבטיחות שנכנסו בענפים אלו לפי דרישת המשטרה ובזכות צעדי מניעה נמרצים שהמשטרה נקטה.

גם במספר תיקי הרצח נרשמה עלייה ניכרת: 49 מקרים בשנת 1974 לעומת 27 ב-1973. כן היתה עלייה בנסיבות לרצח.

בתחום העבירות הכלכליות חלה עלייה תלולה של 120% לעומת השנה שעברה. פעילותה המוגברת של המשטרה בנושא זה הביאה לפתיחתם של כ-730 תיקים בשנת 1974 לעומת 320 בשנת 1973.

בתחום עבירות הסמים חלה עלייה בגילויים, כאשר ב-1974 נפתחו 1,300 תיקים לעומת 920 תיקים בשנה הקודמת לה.

מירקם הולך ומעמיק זה בהיבטיה השליליים של החברה הישראלית הוא תופעה הנמצאת בקו עלייה מתמיד וחיבת להדליק אור אדום לפני חברתנו. משמעות תר-גומם של המספרים ששיטטתי בחטף לשפת המציאות היא תמונה קודרת של חברה, אשר קבוצות ופרטים בה נוהגים בבחינת כל דאליס גבר תוך כדי שימוש בנשק חם, חמרי כבלה וכוח האגרופ. גם חלקם של בעלי הרובד העליון יותר, לפחות מבחינת המעמד החברתי של אנשי הצווארון הלבן, לא נפקד מרשימה זו.

התמודדותה של המשטרה עם מערכת פשיעה רבת-אנפין, בעלת מיגוון כה רחב של טיפוסים אישיות עבריים, מחייבת הפעלת אמצעי-נגד מתוחכמים ובעלי יעילות מיבצעית מירבית. זאת, כאשר המרכיבים האנושיים העומ-דים מאחוריהם צריכים להיות נתונים במיטב הכישורים המקצועיים וכוח התושיה האנושית, תוך יכולת להעביר את מרכז הכובד לנושאים שלגביהם נקבע סדר עדיפות בהתאם לצרכים דחופים. השנה נמשכת המגמה להעמקה ולתיאום של הטיפול המשטרי במקדי עבריינות פלי-לית, תוך ניצול מיגוון של גישות ודרכי פעולה.

את הירידה שחלה השנה בביצוע עבירות שוד מזויין בבנקים, בתחנות דלק ובמלטשות יהלומים יש לייחס במידה ניכרת להפעלת פתרונות טכנולוגיים ושיטות חדשות לחיסול נקודות התורפה במקומות המועדים למעשי שוד ופריצות בהתאם להנחיות והוראות המשטרה לבעלי עסקים אלה.

הנחיות אלו מבוססות על לימוד יסודי, מחקרים, סקרים ובדיקות שהמשטרה יומה בנושאי הבטיחות ותכ-ליתן להכניס את הענפים האזרחיים והציבוריים הנוגעים בדבר למעגל הפעיל של המלחמה בעבריינות. נראה לי כי בתחום זה עלינו עוד לעשות רבות בדרך של הסברה או חקיקה, ללמד את האזרח לשמור היטב על רכושו, תוך שימוש באמצעים משוכללים, ולא להסתמך על חברות ביטוח ולכעוס על המשטרה על שאין היא מוצאת את הגבב או הפורץ. אני משוכנע כי חלק רב מהגניבות והפריצות ניתן היה למנוע תוך גילוי יחס פחות זלזלני

לגרום נחת והתרוממות הנפש והרוח דוגמת זו של המשמר האזרחי. ייתכן שמוקדם להצביע על כך כמיפנה בתודעתנו הציבורית, אולם אין לי ספק כי זוהי ראשיתה של הדרך למסע חזרה אל עצמנו.

המשמר האזרחי הוא, כמוכח, המעגל האחרון בהי-ערכתנו בנושא בטחון הפנים. את המעגל הראשון של הכוח המיבצעי המשטרי, בעל יכולת קרב-מגע וניי-דות גבוהה, ממלא משמר הגבול, אשר אף עליו עבר שידוד מערכות ניכר. העברתן של יחידות נוספות של משמר הגבול מיהודה ושומרון לישראל מאפשרת לנו למלא את שלד המערך המוקדם לבטחון הפנים בתוך מיבצעי של כוחות מועילים אשר הוכיחו את עצמם במשך שנים בפעילות בטחונית לאורך הגבול ובשטחים המוחז-קים.

במקביל נמשכה פעילותן של יחידות משמר הגבול בגבול הלבנון בפעילות מיבצעית נגד המחבלים, בעמק-הירדן, ביהודה ושומרון, בירושלים, בתל-אביב, בנמל-התעופה בן-גוריון ובישובי-הספר, וכן בשמירה על מיתק-נים חיוניים. לפני שבועות מספר נכנס משמר הגבול לנמל אשדוד ונמל אילת ובקרב ייכנס לנמל חיפה וה-קישון. במשך השנה הנסקרת נפגעו 16 אנשי משמר וגבול במהלך הפעילות הבטחונית.

הפעלת ההולכת וגוברת של משמר הגבול ככוח-דו-תכליתי בתוככי המדינה ובנמלי הארץ מקנה לזרוע המיבצעית המשטרית את היכולת להתמודד הן עם המשימות הבטחוניות והן עם תפקידיה הייעודיים. קציני משמר הגבול עם נסיונם הבטחוני מהווים את אחד המר-כיבים החשובים בהיערכות האגף למיבצעים לביצוע פעו-לותיו בפריסתו הארצית.

במשמר הגבול הוקמה גם יחידה מיוחדת ומאומנת, אשר נועדה למשימות קרב-מגע עם יחידות מחבלים או משימות מיוחדות אחרות בתחום הפלילי. היחידה השלימה את אימונה ומצויה בכוננות מיבצעית ההולמת את ביצוע המשימות אשר יוטלו עליה.

מערך זה ההולך ומוקם להגנת העורף יהיה עליו לנסות ולהיערך במקביל גם לחיזויים הקשים ביותר של אפשרות שעת-חירום. הנחת היסוד כי העורף יהיה מוגן מתופעות הלוחי של מלחמה כי תפרוץ, כפי שנתרגלנו במלחמותינו הקודמות, אינה יכולה לשמש בסיס להיער-כותנו בתחום זה. ההיפך הוא הנכון. מבחינת תיכנון והתכנונות, הרי מערך העורף חייב ליטול בחשבון את ההיערכויות הקודרות ביותר ולהכין להן מענים.

הגברת הנטל על המשטרה בנושאי בטחון הפנים לא זו בלבד שלא באה בתקופה של רגיעה בתפקידיה הייעודיים, אלא באה דווקא בתקופה של תסיסה חבר-תית רבה, התרופפות המוסר האישית והחברתית, הגברת האלימות והתיאום ההולך וגובר בפשיעה.

תופעה זו של התדרדרות הסדר הציבורי בתקופות של אחר מלחמה וקשיים כלכליים וחברתיים היא ללא ספק נושא לחקר סוציולוגי מעמיק, אולם בשביל המשט-רה היא מהווה לחם-חוק להתמודדות של יום יום.

בשנת 1974 נרשמה עלייה בעבריינות הפלילית וגברו, כאמור, ביטויי האלימות. המשטרה טיפלה בשנה זו ב-230,000 תיקי פשיעה ועוון לעומת כ-203,000 תיקים ב-1973, עלייה של 11.5%. עלייה דומה לזו נרשמה לאחר מלחמת ששת-הימים — 10.6%. בקאטגוריה זו מצויים מעשי רצח אכזריים, גילויים הולכים וגוברים

רק גישה אחראית ושקולה של כל הנוגעים בדבר, לרבות הציבור כולו ואמצעי התקשורת, תאפשר לנו לצאת ממבחן זה, שנגזר עלינו לעמוד בו, נקים ומחוזקים יותר.

חברי הכנסת, אין בכוונתי לפרט במסגרת סקירה זו את כל סוגי העבירות והתנודות שחלו בהן בשנה הנסקרת. הדברים ידועים, ופירוט מדויק ומדוקדק מופיע בדיון-וחשבון המשטרה לשנת 1974, שנשלח לכל חברי הכנסת. אולם שני נושאים חייבים אנו לשוב ולהעלות בשל חשיבותם הייחודית: תאונות הדרכים, בשל חומרת התוצאה שלהן, ועבריינות נוער בשל החומרה האנושית המתלווה אליה.

את נושא עבריינות הנוער אסור לראות ואסור לטפל בו כעניין שבשגרה. בתחום זה, יותר מכל תחום אחר של המשטרה, השאיפה אינה יכולה להתמצות בגילוי העברייני או אפילו בהרתעה אלא בחיפוש דרכים למניעת הידרדרותם של הנוער או הנערה, ויש לחפש מבעוד מועד פתרון חינוכי ואנושי להעלותם מחדש על מסלול הקונס-טרוקטיביות והאזרחות הטובה.

זו איננה פעולה משטרתית, שהרי כל תכליתה היא שלא להזדקק לטיפול משטרת. פעולה זו צריכה להיעשות על-ידי כל מוסדות השלטון והחברה המטפלים בנושא זה. אולם בנושא עבריינות הנוער רואה המשטרה לעצמה חובה וזכות לפעול מעל ומעבר להגדרות חוק יבשות והיא מנסה להעמיד לרשות מאמץ זה את כל המערכות שלה, את האירגון, הידע והנסיון הן ישירות והן בתיאום ושיתוף עם הגורמים הממלכתיים והציבוריים המטפלים בנושא. במסגרת זו משתתפת המשטרה בפעולות לאיתור קטינים שנשרו ממסגרות החינוך וה-תעסוקה וכאלה הנעדרים מבתם, ובהפניית הקטינים לרשויות טיפול מתאימות ומעקב אחרי הטיפול הניתן ותוצאותיו.

נחמה פורתא שאפשר לציין בהקשר זה היא העובדה שמגמת הירידה בחלקה של עבריינות הנוער מתוך סך-הכל של העבריינות, שהחלה להסתמן מאז 1970, נמשכה גם השנה. בשנת 1974 חלה ירידה של כ-4% במספר הקטינים המואשמים לעומת שנת 1973 והגיעה לכ-8,500 קטינים, זאת מתוך 45,000 מואשמים בכל הגילים. משמעות ירידה זו בולטת יותר על רקע הקו הכללי של עלייה במספר המואשמים בקרב המבוגרים.

עיקר הירידה במספר העבירות בקרב נערים חלה בעבירות כלפי גוף האדם — כ-11%, ובעבירות כנגד רכוש — כ-4%, בעוד שבמספר העבירות כלפי הסדר הציבורי חלה עלייה של 4%. חשוב לציין עובדה זו של עלייה בתחום הפרת הסדר הציבורי אצל הנוער, המושפע ללא ספק מגילויי אלימות וחוסר משמעת בחיינו הציבוריים בכלל. קשה, כנראה, להניח שבאווריה כללית זו יהיו דווקא הצעירים מעין שמורת-טבע שאיננה מושפעת מגילויי וביטויי האקולוגיה החברתית המאפיינת את חיינו לאחרונה.

חברי הכנסת, הקטל בדרכים ממשיך להיות אחת המכות המכאיבות שאנו סופגים מדי שנה בממדים ניכרים, במאות הרוגים, אלפי פצועים, ובאבדן רכוש מספר נפגעי תאונות הדרכים ב-1974 הגיע ל-21,700. מספר ההרוגים הגיע ל-724 לעומת 682 בשנת 1973, אלא שיש בהשוואה מספרית זו כדי להטעות, שהרי שנת 1973 לא היתה ככל השנים וברבע האחרון שלה הצטט-

ברכשו או באמצעי הבטיחות, ועל כך כבר אמרו חז"ל "לא עכברא גנב, אלא חורא גנב".

השנה נערכו לעתים קרובות פעולות ומיבצעים יזום-מים נגד מוקדי בריאות, מוקדי שימוש בסמים וסחרי סמים ונגד מועדוני קלפים המשמשים מוקד לעבריינים פליליים וגורמים להרס של משפחות. פעולה מסוג זה ננקטה גם נגד הסוחרים במטבע-חוץ בשוק השחור.

במחוז תל-אביב, החולש על מרבית אוכלוסיית הארץ ומרבית הפעילות הכלכלית, והוא מטבע הדברים אחד ממוקדי העיקריים של הפשיעה, הוגדלו התקנים של המדור המרכזי אשר קלט כוחות חדשים וטובים וציודו בקשר ובתחבורה הוכפל. פעילותה של יחידה זו מורגשת ביתר שאת נגד העבריינים בבלימת הפשיעה.

חברי הכנסת, עקב ריבוי של העבירות בתחום הכלכלי-פיסקאלי ושל עבירות ההונאה השונות הורחב המדור לחקירות ההונאה והפך למחלקה, כשהוא משלב כוח-אדם חדש ומעולה, שיטות חקירה מתוחכמות וחד-שות ושינוי תפיסה בדרכי עיקוב ואיסוף מידע כלכלי. החוקרים נדרשו לערוך מספר גדול והולך של חקירות סבוכות שהיו קשורות בהתמוטטות בנקים ומוסדות כס-פיים, באי-סדרים בחברות ציבוריות ופשיטות-רגל, בהברחות ובהפרות חוק, ברמאויות, במעילות ובשחיתות בקרב עובדי מדינה ועובדי מוסדות ציבוריים. דומני שחברי הבית ואף דעת-הקהל ערים ללא ספק לפעילות הענפה שנערכה בתחומים אלו של חקירה, תביעה והבאה לדיון, הנעשית לא רק במסירות וללא שמץ של משוא-פנים, אלא אף ביסודיות ובמומחיות רבה.

ברצוני לנצל הזדמנות זו כדי לחזור ולהדגיש מעל במה זו בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, כי החלטתנו נחושה לטפל בתופעות השליליות שנתלו למערכת חיינו הכלכליים, באופן יסודי, מתמיד וללא משוא-פנים. חוס-נה של החברה הישראלית והמוסדות שהקימה כדי לקיים את סדרי השלטון למען האזרח לא ייבחנו על-ידי חפזי, טיטושים או העלמה של פגמים המתגלים בתוך מערכות חיינו, אלא על-ידי חשיפתם ועקירתם. עם זאת, עם נחישות ההחלטה לשרש את הנגע, יש לבחון את הדברים בשיקול-דעת ובתהייה מדוקדקת על יסודותיה כדי לבער את עשבי הפרא ולא להבעיר את השדה כולו. עקרון זה של הצורך שלא לנהות אחרי הכללות ושלא להכתים ציבורים שלמים בגין מעשיהם של בודדים חייב להנחות את החברה ודעת-הקהל בכלל ואת גורמי החקירה וההבאה לדיון בפרט.

אין לי ספק כי היקפן ומורכבותן של החקירות הכלכליות שמנהלת המשטרה יש בהם כדי לגרום אי-נעימות ועגמת-גפש גם למי שאינו אשם. מטבע הדברים ככל חקירה צריכה המשטרה לחקור אנשים רבים, אשר רק בסוף החקירה מתברר כי לא רק שאין להם כל נגיעה בעבירה הנבדקת, אלא שאין להם כל מידע שיש בו כדי לעזור לזוהמך החקירה. אך זאת ניתן להסיק רק בסוף החקירה ולא בתחילתה, ואין חקירה נעימה. חוקר אינו כומר-ידיד שכל אחד יכול לבוא אליו ולשטות לפניו את אשר מעיק עליו לפי זמנו ורצונו. חוקר חייב לרדת לשרשי הדברים, כמובן תוך תבונה, והירות ואחר-ריות שהטבע האנושי מאפשר. ומאחר שאני משוכנע כי כולנו מעוניינים לבער את הרע מקירבנו ולא לתת לתאים בודדים של החברה לפגוע בכל המירקם, עלינו ללמוד לקבל אי-נעימות באהבה, ולפחות בהבנה. אני מאמין כי

להפעילו מתוך רכב בתנועה. הוא מופעל עתה באופן נסיוני ברכב הפיקוח של מחלקת התנועה. רשם-התמנה נות מצלם את הדרך ואת העבירה שנעשתה, וכך ניתן לעצור את הנהג שביצע את העבירה ולהראות לו על גבי מסך טלוויזיה את שעשה.

בשנת 1974 נרשמו כ-14,000 דו"חות נגד עברייני תנועה שנעו במהירות מופרזת. בסך-הכל נרשמו בשנה הנסקרת כ-612,000 דו"חות תעבורה, אשר בעקבותיהם נשללו כ-4,600 רישיונות ונגנזו שאר העונשים.

לפיקוח על התנועה משתמשת המשטרה גם במסוק. המסוק מופעל בעתות של עומס תנועה, במיוחד בזמן אירועים ציבוריים ובחודשי הקיץ. עיקר השימוש במסוק עד כה נעשה בתל-אביב. עם קבלת תוספת שעות טיסה בתקציב השנה הנוכחית נתחיל להפעילו גם באזור הצפון. בתיאום אוויר-קרקע נחגלו 758 עבריינים שעברו עבירות חמורות ונרשמו נגדם דו"חות תעבורה.

לאכיפת דיני התעבורה נעזרה המשטרה גם בסירת החנייה. סירת הבטיחות במחוז תל-אביב — יחידה של משרד התחבורה, המופעלת על-ידי המשטרה — התארגנה בשנה זו מחדש, לאחר שמלחמת יום-הכיפורים והתקופה שלאחריה רוקנו אותה כמעט כליל מכוה-אדם. בסוף השנה פעלו בסירת הבטיחות יותר מ-200 סירים.

כ-2,000 כלי-רכב שבהם נמצאו ליקויים מכאניים, המהווים סכנה לנוסעי הרכב ולאחרים, הורחקו השנה מהכבישים על-ידי בוחני המשטרה, עד לתיקונם ולבדיקתם מחדש על-ידי משרד הרישוי. בחודש נובמבר נערך מיבצע חודש הבטיחות לקראת בוא החורף, בשיתוף עם משרד התחבורה, משרד החינוך והתרבות, ועם המועצה הלאומית למניעת תאונות. במסגרת מיבצע זה הורחקו מן הכביש 1,400 כלי רכב שבהם נמצאו ליקויים מכאניים, עד לתיקונם ולבדיקתם מחדש על-ידי משרד הרישוי.

השנה נוסחה לראשונה שיטת אכיפה בדרך חינוך, כית, על-ידי תקשורת אישית לנהגים. בשיטה זו מקיימים משקיפי שדה תצפיות בכבישים הבין-עירוניים ומדווחים על עבירות תנועה.

הפיקוח הסמוי בכבישים הבין-עירוניים הופעל על-ידי המשטרה בימים אלה, לאחר שהדבר קיבל את עיגונו בחוק. הפעלת הפיקוח הסמוי בכמה דרכים בין-עירוניות מרכזיות וסואנות במיוחד עשויה לאפשר השגת תוצאות אפקטיביות באכיפת החוק ובמניעת תאונות דרכים בעזרת כוח-אדם מועט ובמספר כלי רכב מצומצם.

בכוונת המשטרה להגביר את מאמציה בתחום זה באמצעות שיקול דרכי הפיקוח על עברייני תנועה ופיה שוט ההליכים המשפטיים הנדרשים. לכך, קיימת מגמה לבקש הענקת סמכויות אומיניסטרטיביות רחבות יותר לקציני משטרה בעניין הורדת רכב מן הכביש, נוסף על אפשרותם לעשות כן בעקבות תאונות דרכים קשה. יש לעשות גם בתחום החקיקה לפישוט התקנות ולגבש הגישה הכללית של התייחסות לעבירות תנועה.

נושא כוח-האדם שזור כחוש-השני בכל פרקי סקירה זו והוא מהווה את המרכיב החשוב והעיקרי ביכולת תיפקודה של המשטרה.

בשנת 1974 הצטמצם לראשונה זה שנים הפער בין תקן כוח-האדם לבין המצבה, ומספר אנשי המשטרה על כל סוגיהם הגיע ל-13,440 לעומת 12,890 בשנת 1973.

צמה מאוד תנועת הרכב האזרחי בכבישים. השוואה בין חשעת החודשים הראשונים של 1973 לתקופה המקבילה ב-1974 מצביעה על ירידה של כ-5% במספר התאונות וכ-3% במספרי ההרוגים. ירידה זו משמעותית עוד יותר לנוכח העובדה כי בשנת 1974 ניתוספו כ-40,000 כלי רכב, אשר הביאו את מספרם הכולל ל-411,000. בשנה שעברה, כבכל שנה, ניתוספו גם עשרות אלפים של נהגים חדשים, ברובם הגדול צעירים, נמרצים וחסי נסיון.

למען האמת, ניתוח מספרי מראה לנו שעל אף העלייה האבסולוטית במספר התאונות והנפגעים, הרי מאז 1972 מסתמנת למעשה ירידה יחסית במספרים אלה בהשוואה לגודל האוכלוסייה ולמספר כלי הרכב בכבישים. אלא שאין במספרים אלה כדי לנחם, שהרי מספר ההרוגים והנפגעים גדל משנה לשנה, וצמצום התאונות בא-חוזים מעטים יכול להציל חיי אנשים רבים ולמנוע שכול ויתמות מעשרות רבות של בתים בישראל.

מחקרים מפורטים הנערכים בבחינת הסיבות לריבוי תאונות הדרכים מבהירים, כי בצד גורמים הקשורים בתקינות הרכב ומצב רשת הכבישים הרי הגורם האנושי הוא הקובע ביותר. הן הנהגים והן הולכי-הרגל מתייחסים אל הנעשה בכביש במידת זילזול וחוסר אחריות חסרת-פשר. יתר על כן, האלימות המלווה את חיינו, חוסר הסבלנות, חוסר הסובלנות, חוסר ההתחשבות בזולת, שיטת כל דאליס גבר, כאשר הם משתקפים על הכביש וכאשר הם מקבלים תאוצה של 80—90 ק"מ לשעה, פגיעתם נעשית קטלנית, ואנו רואים את תוצאותיה המחרידות. עבירות רבות וחמורות מתבצעות יום יום לא בשל חוסר ידע או חוסר נסיון, אלא בשל גישה של "כך אני רוצה ומי שואל אותך" גם על-ידי נהגים ותיקים ומנוסים. שכן קשה להבין ולהסביר את העובדה המדהימה שיותר מרבע ממספר האוטובוסים וקרוב לרבע ממספר המכוניות היו מעורבים מבחינה סטטיסטית בשנה שעברה בתאונות. להתנהגותם של הנהגים הישראליים תורמת ללא ספק הגישה הסלחנית שנוקטת החברה הישראלית לגבי עברייני תנועה. מצפים אולי שהמשטרה תערוך דין-וחשבון ושביט-המשפט יטיל עונש כבד. אך הציבור אינו מוכן להסתייג מעברייני התנועה, ולעתים נדמה כי קיימת אפילו אווירה של עידוד של "חברת-מניות". אני מאמין שאם נצליח לחנך את הציבור הרחב ואת הקרובים לנהג, חברים שלו הנוסעים עמו, הרעיה והילדים, להתייחס לעברייני התנועה כאל עברייני פוטנציאל, לי, ואולי אפילו כאל רוצח פוטנציאלי, אולי נוכל לשנות על-ידי כך את האווירה והמצב.

מטבע הדברים רואה המשטרה בלחימה בתאונות הדרכים אחד ממוקדי הפעולה התינוניים ביותר ומשכילת, עד כמה שאפשר, את המיכשור הנדרש לכך ואת מגעיה עם הרשויות השונות לצרכי הסברה והדרכה.

לאכיפת דיני התעבורה בצורה יעילה ובפחות כוח-אדם נעזרת המשטרה במכשירים אלקטרוניים חדשים מסוגים שונים. השנה הגיע מספר מדי-המהירות האלקטרוניים שבידי המשטרה ל-18. לצרכי ניסוי צמודה מצלמה לאחד ממדי-מהירות אלה, דבר המאפשר לקלוט ולצלם את העבירה. השנה רכשה המשטרה מדי-מהירות אלקטרוניים אופטיים, שיתורנו הבולט בכך שהוא ניתן להפעלה בעקבות מות, בניגוד למדי-המהירות הנמצאים עתה ברשותה. נעשה גם שימוש ברשם-תמונות נייד, וידאו-טייפ, שניתן

במשטרה וישמש לו יועץ מדעי ראשי, ובעת ובעונה אחת הוא ישמש כמוכיר הוועדה המדעית המייעצת על-יד שר המשטרה. בימים אלה ממש אנו נערכים למינוי ועדה מייעצת כזו על-ידי שר המשטרה, שתהיה מורכבת מטובי המדענים בתחומים שבהם עוסקים המשטרה ושרות בתי-הסוהר, החל מענייני מחשבים, אלקטרוניקה ותקשורת וכלה בפסיכולוגיה, סוציולוגיה וקרימינולוגיה. מדענים מספר, בעלי שם וידע, שפנינו אליהם הביעו כבר נכונותם להירתם למשימה זו ובטוחני כי בכך נוכל להציע בצורה משמעותית מאוד נושא זה של קידום המחקר והפיתוח במשרד המשטרה.

חברי הכנסת, משטרה במשרד דמוקראטי, לא זו בלבד שהיא פועלת בשם הציבור ולמען הציבור, לפי מיטב ההגדרות של הדמוקראטיה הקלאסית, אלא שהיא חלק מהציבור, עצם מעצמו ובשר מבשרו. מערכת היחסים בין הציבור והמשטרה היא חלק נכבד וחשוב ביותר ביכולתה האופראטיבית של המשטרה לקיים את התפקידים שמטילה עליה התברה. מגע בלתי-אמצעי זה, של-עתים הוא מגע כפוי של האזרח, יוצר מערכת יחסים רגישה ופגיעה, ועל המשטרה להביא זאת בחשבון ולנסות להבין לרגשותיו ולרגישותו של האזרח, כל עוד אין הדבר פוגע ברשות הרבים וכל עוד המשטרה יכולה למלא את התפקידים שהיא חייבת בהם לפי החוק.

במערכת כה רגישה תחושתו של אזרח אחד כי הוא נפגע, או התנהגות בלתי-הולמת של שוטר אחד, יש עמן נזק, לשם כך מצווה המשטרה למשנה מאמץ ומשנה הקפדה.

לצורך זה הוקמה לפני שנתיים לשכת הממונה על תלונות הציבור במטה הארצי, המשמשת מען מרכזי המסייע לאזרח להתגונן בפני שימוש לרעה בסמכויות המוקנות למשטרה ולאנשיה.

בשנת 1974 נתקבלו 2,400 תלונות, הן באורח ישיר והן מגורמים ציבוריים, ואף טופל בכתבות אשר הופיעו בעתונות כתלונות. רצוני להבטיח לכנסת כי כל תלונה נבדקה באופן יסודי ואחראי. המשטרה אחתה בכך עניין לעצמה לא פחות מאשר לאזרח התלונן. ב-700 מקרים, לערך, כשליש מכל התלונות, נמצאו התלונות מוצדקות בעיקרן, או בחלקן, וטופלו במלוא תשומת-הלב והקפדנות הראויה.

בדו"ח מבקר המדינה האחרון צויין כי הקמת לשכת הממונה על תלונות הציבור והוצאת ההוראות האחרות, יש בהן כדי להביא לשיפור בטיפול בתלונות אזרחים נגד אנשי משטרה. בביקורת מעקב מדגמית, נאמר בדו"ח, לא נמצאו ליקויים מהסוג שהועלה בביקורת הקודמת.

על אף התוצאות החיוביות של לשכת תלונות הציבור במשך שתי שנות קיומה ופועלתה אין אני חושב שאנו רשאים לנוח על זרי דפנה בתחום זה ולהסתפק בקיים. לכן אנו משקיעים מחשבה להעמקת הבדיקה העצמית ולהרחבתה לתחומים נוספים. נוסף על הקיים במשטרה ובשירות בתי-הסוהר יש בכונותי להקים במסגרת משרד המשטרה מערכת ביקורת מרכזית, שתפקידה לאו דווקא, ולא רק, ביקורת מבוגר של המלה אלא נסיון מתמיד למחשבה, לדירבון ולבדיקה של כלל המערכת, לראות מה ניתן עוד להיעשות. דומני כי דווקא כיום, עם התרחבות היקף פעולתה של המשטרה וכניסתה לתחומים נוספים ולמערכות חדשות, יש בתוספת ממד ממשלתי נוסף כדי להעמיק את הביקורת הציבורית וללוות את

אולם עדיין ניכר המחסור, בעיקר בתפקידי הסיוע וה-שיטור.

מספר הבקשות להתגייס למשטרה עלה בשנה הנס-קרת: כ-6,500 בשנת 1974 לעומת כ-4,900 בשנת 1973. שינוי זה יש לייחס לגורמים מספר: במהלך השנה הורחב הגיוס הרב-שכבתי, שהחל עוד לפני שנתיים. גיוס כוח-אדם ושיבוצו המקצועי ישירות בתפקידים ספציפיים הצליח, ובדרך זאת אוישו משרות פנויות בתפקידים הדורשים ידע אקדמי וטכני בתפקידי סיוע, ופחות בתפקידים ייעודיים. גם המצב הכלכלי במדינה ומתן פירסום נרחב להטבות בשכר הניתנות לאנשי המשטרה גרמו להתגברות קצב הגיוס, בעיקר לקראת סוף השנה. השנה נקלט גם כוח-אדם, בעיקר קצינים, בסגל המשמר האזרחי. בין הנקלטים לשורות המשטרה 164 אנשים בעלי תארים אקדמיים, לעומת 22 בלבד בשנת 1973, וביניהם רופאים, משפטנים, מהנדסים ובעלי מקצועות אחרים במדעי החברה והרוח. הם שובצו ישירות בתפקידים בהתאם לכישוריהם. בשנה זו חזרו לשורות המשטרה, ובכלל זה למשמר הגבול, שוטרים שפרשו בעבר מן השירות.

בהתאם לחוק העיטורים במשטרת ישראל ובשירות בתי-הסוהר, תשל"ב-1972, הוענקו השנה, לראשונה בתולדות המשטרה, עיטורי הגבורה, עיטורי האומץ ועיטורי המופת. עד כה קיבלו שני אנשי משטרה את עיטור הגבורה, 16 קיבלו את עיטור האומץ, ו-26 — את עיטור המופת.

לשם מלחמה אפקטיבית בפשעים, ההולכים ומשתכללים ככל שהאמצעים הטכניים העומדים לרשות הע-בריינים משתכללים ונעשים מתוחכמים יותר, יש להעמיד לרשות המשטרה, נוסף על כוח-אדם ועל תקציב פעולה, גם אמצעים משוכללים ויעילים וגם סמכויות המעוגנות בחוק. שאם לא כן תיהפך זרוע החוק לבלתי-יעילה מול עולם הפשע המשתכלל והמתגבר.

בשנה שעברה נתקבלו בכנסת חוקים מספר שיש בהם כדי להקל את מהלך החקירה ואכיפת החוק, ועלינו להמשיך ולאמץ את מחשבתנו בכיוון זה.

באשר לשיכלולים, נמשכה בשנה הנסקרת המגמה שהחלה לפני כמה שנים להשקיע מאמצים ואמצעים לצרכי מחקר ופיתוח לשיפור יכולתה של המשטרה בתחומים האירגוניים, בענייני מודיעין, במערכות הקשר, שהיא תנאי יסודי לקיומה של משטרה מודרנית, ואחרון אחרון בנושאי הויכוח הפלילי. בכל התחומים הללו נערכו בשנה האחרונה מחקרים, ובחלקם אף יושמו כבר המסקנות.

התקציב העומד לרשות המשטרה בתחום זה לא גדל השנה והוא נשאר בסך 1.5 מיליון לירות, כלומר מבחינה ריאלית יש כאן ירידה משמעותית מאוד. אני רואה תופעה זו בדאגה, כי ברור לי שאנו חייבים להגביר את מאמצינו בכיוון מחקר ופיתוח על-מנת שנהיה מסוגלים להתמודד עם בעיות הפשיעה בחברה מתפתחת ומודרנית. לכן ננסה גם השנה לדלות מתקציב זעום ומקוצץ זה את כל הניתן בצורה היעילה ביותר.

מתוך נסיון מוצלח שהיה לנו בשנים האחרונות החלטנו לקדם את שיתוף הפעולה של המשטרה בענייני מחקר ופיתוח עם מערכת הבטחון. בחליפת מכתבים ביני לבין שר הבטחון הוחלט על הענקתו של שיתוף פעולה זה וגיבושו. במסגרת זו סוכם כי מדען בכיר מתוך סגל משרד הבטחון יוצב ליד ראש יהדות מחקר ופיתוח

האסירים מהשטחים מורכבת ברובה הגדול, כ-85%, מאסירים שנדונו באשמת ביצוע עבירות בטחוניות, ורק כ-15% מהם נדונו באשמת ביצוע עבירות פליליות. מתוכם יותר מ-360 שפוטים למאסר עולם, ודי במספר זה לבדו כדי להדגים ולהדגיש את החומרה הבטחונית המ-אפיינת החזקתם של אסירים אלה, של מאות אנשים צעירים, יחסית, וחזקים, היודעים כי בשל הפשעים הנתעבים שהם ביצעו נגור עליהם להיות כלואים שנים ארוכות מאוד מאחורי סורג וברז.

אולם גם לגבי האסירים המחבלים אין אנו יכולים ואין אנו נוהגים להצטמצם באספקט הבטחוני של החזקתם בלבד. ואמנם בהמשך השנים נערכו שיפוצים רבים בבתי-הסוהר שלהם, לרבות הוספת שירותים, מקלחות, מטבח, מרפאות, דבר שתרם לשיפור תנאי החזקתם ואולי אף לרגיעה מסוימת.

חברי הכנסת, הקיצוצים הכבדים בתקציבי הפיתוח והמגבלות התקציביות שאנו נתונים בהן פגעו, לצערי, בצורה קשה ביכולתנו ובתכניות לשפר את התנאים בבתי-הסוהר. תכניות רבות נדחו וקצב עבודות הפיתוח הואט במידה כזו שיש מקום לחשוש שקצב הגידול של מספר האסירים יגבר על קצב הפיתוח והשיפוצים ונהיה נדונים לדריכה במקום בשטח זה, או אף לגרוע מכך. עם כל זאת שאפשר בקלות להצביע על תחומים אחרים בחינוך הראויים לעדיפות גבוהה יותר, אינני מציע לעצמנו כי נזלול בחומרת מצב דברים זה. אנשים נשלחים לבתי-סוהר על-ידי גזירת החברה ויש סטאנדארטים מסוימים שה-חברה מצפה להם וחייבת בהם גם לגבי אלה שהיא מענישה. יתר על כן, כיום כולנו מודעים לכך שבמאסר אין הכוונה לענישה בלבד אלא גם, או בעיקר, לשיקום, ואי-אפשר להגיע לשיקום כלשהו ללא תנאים אלמנטא-ריים.

את מעט התקציב שנותר לצרכי פיתוח היינו צריכים לחלק בקיצוב רב ותוך קביעת סדרי עדיפויות גוקשים, ולא היה מנוס ממחן עדיפות מסוימת לבנייה הבטחונית, הדרושה לקביעת סידורי בטחון יעילים יותר. בריחה או נסיגות בריחה עלולים להסתים בנפגעים רבים, וכבר היו דברים מעולם בעולם הרחב, ואפילו אצלנו. השנה הושלמה החומה בבית-סוהר רמלה והחילונו בהכ-ס סידורי בטחון מורדניים, בחלקם אלקטרוניים, שיש בהם כדי להגביר את הבטחון ולהקל את עבודת הסוהרים. על אף המחסור בתקציב המשכנו ונמשך בשיפור תנאי המגורים של האסירים ככל הנחת.

חברי הכנסת, כאשר מדברים בנושא שיקום אסירים, אלה מהם שבעייתם היא בעיה שיקומית באמת, יש לזכור כי אף אם ייעשו מירב המאמצים אין כל אפשרות להתחיל ולסיים את השיקום, החינוך לעבודה, הסוציאליזציה בין כתלי בית-הסוהר. אם אנו מתכוונים לכך בריצונות, על החברה לפתח מערכת שיקומית יעילה עוד קודם שהאיש מגיע לבית-הסוהר, ובוודאי לאחר צאתו מבית-הסוהר.

אציין עוד כי בסוגיה זו של הכנתו של האסיר לקראת חיו מחוץ לבית-הכלא, במיוחד האסירים שישבו בבית-הסוהר תקופות זמן ארוכות, המשיך שירות בתי-הסוהר לעשות כמיטב יכולתו בתנאים ובאמצעים הנ-תונים. על אף הסיכון הכרוך בדבר אנו משתדלים לאפשר חופשות-בית במסגרת החוק לאסירים, בייחוד לקראת סיום תקופת מאסרם, על-מנת שהקשר למשפחה לא

התפתחותו של החיל בדירבון ובמחשבה מתמידים לשיכ-לול, לייעול ולפיתוח.

חברי הכנסת, אעבור עתה לשירות בתי-הסוהר, שהמשיך גם השנה לקלוט מספר הולך וגובר של אסי-רים פליליים ובטחוניים בשעה ששאלת כוח-האדם ותנאי הצפיפות בבתי-הכלא ממשיכים להיות בעיה כאובה ומ-טרידה. הטיפול באוכלוסיה בעייתית, המורכבת ברובה מאנשים אנט-סוציאליים, הכוללת מספר גובר והולך של יסודות אלימים ואסירים מכורים לסמים, מחייב מבנים פונקציונאליים וכוח-אדם טיפולי מעולה. גם שאלות הב-טחון הכרוכות באחזקתם של מחבלים מחייבות מאמץ קבוע, המרתק כוח-אדם ניכר, והוספת שיכלולי בטחון. בשנת 1974 נמצאו בבתי-הסוהר בישראל ובשטחים כ-4,200 אסירים, מתוכם 2,400 מתבילים, עלייה של 9% לעומת השנה הקודמת. עלייה זו נמשכת גם השנה, ובסוף אפריל השנה הגיע מספר המחבלים השפוטים ל-2,700, והאסירים הישראליים ל-2,200, סך-הכל 4,900 אסירים.

יתר על כן, בשנים האחרונות, בשל החמרת העבריי-נות, מחמירים גם העונשים, וכתוצאה מכך מתארכת בממוצע שהותם של האסירים בבתי-הסוהר. גם הרכבה של אוכלוסית האסירים משתנה בתמידות, ולרעה. לאח-רונה מגיעות לבתי-הסוהר קבוצות גדולות של אסירים פליליים אלימים ומועדים, הקשורים לחוגי העולם התח-תון. אסירים אלה גורמים לבעיות משמעותיות רבות בבתי-הסוהר, לרבות נסיגות לפגיעה גופנית בחבריהם-לפשע על רקע חיסול חשבונות; נסיגות להשתלט על אסירים חלשים כדי לקבל מהם טובות הנאה שונות; נסיגות להחדרת סמים וחפצים מבחוץ, ואף פגיעה באנשי הסגל. יש צורך להחזיק אסירים אלה בתנאים מיוחדים ובפיקוח מיוחד למניעת פעולות שליליות מצדם, אולם מחוסר תאים מספיקים נתקל שירות בתי-הסוהר בקשיים טכניים להחזיקם בנפרד, דבר המקשה מאוד את ניהול החיים התקינים בבתי-הסוהר.

במסגרת המאמצים להגביר את הבטחון והבטיחות בבתי-הסוהר החלטנו לפני חודשים מספר לאסור הכנסת חבילות מצרכים על-ידי משפחות האסירים לבתי-הסוהר ולהחמיר את הפיקוח בשעת ביקורי המשפחות, מאחר שהתברר כי באמצעות החבילות ובזמן הביקורים מוחד-רים לבתי-הסוהר סמים מסוכנים ומכשירי בריחה ות-קיעה, המסוכנים לא פחות, כזכור, לפני כשנה הצליח אסיר אחד להבריח אקדח לבית-הסוהר ולקחת מספר אסי-רים וסוהר אחד כבני-ערובה על-מנת לנסות ולברוח. במקום חבילות המצרכים רשאות המשפחות להפקיד סכום כסף מסוים בפקדון של האסיר, ובעדו יוכל לרכוש לעצמו מצרכים ודברי מתיקה בקאנטינה שפתחנו בכל בית-סוהר.

בתחילה עוררו סידורים אלה תרעומת אצל חלק מה-אסירים והיו אף נסיגות הסתה מבחוץ בעקבותיה, אולם במשך הזמן האסירים ובני משפחותיהם נוכחו לדעת כי לא היה כאן כל פגוע בלגוץ בהם. הקטנת סכנת ההברחות אל בית-הסוהר ותוספת בטחון מוסיפה אף לבטחונם של האסירים עצמם, ואילו סידור הקנייה בקא-נטינות אולי אף מקל על המשפחות ומאפשר לאסירים לרכוש את המצרכים שהם זקוקים להם אותה שעה.

האסירים מהשטחים מוחזקים 5-בתי-סוהר בגדה, 1 בעזה ו-3 בתי-סוהר בתחומי הקו-הירוק, המשמשים אף הם להחזקת אסירים ועצורים מהשטחים אוכלוסיית

חברי הכנסת, לא אוכל לסיים סקירה זו על שירות בתי-הסוהר בלי להזכיר את הסוהרים שעליהם נופל כל נטל המשימה. החברה מטילה על הסוהרים תפקיד כפוי-תורה ומסוכך, שאין עמו הוד והדר, אך מרובות בו הסכנות וקשה בו המתח. הם חייבים לבצע את העונש של שלילת החופש מהאסיר ולהביאו לרצון לאורחות טובה ולשיתוף פעולה. אין החברה נותנת בידיהם אמצעי-עם וכלים נאותים ותנאי עבודה הולמים, והיא מצפה מהם לעשות את הבלתי-אפשרי להצליח בחינוך בני-אדם שלגביהם נכשלו כל מוסדות החברה עם מיטב המורים, המתחכמים, הפדאגוגים, מנהיגי הציבור ומוסדות.

ומן הצדק לומר כי שירות בתי-הסוהר, על סוהריו, עומד בנטל זה חרף מחסור כרוני בכוח-אדם, תוך עבודה בתנאים קשים ובמיתקנים בלתי-מתאימים. זאת הם עושים תוך מסירות, אחריות ותוך הבנה כי הם ממלאים את המוטל עליהם לבטחונה ושלמותה של החברה, תוך כדי חיפוש דרכים לעזור לפרט שהתדרדר לשוב ולהיות אורה מכובד ומועיל.

חברי הכנסת, פרסתי לפניכם יריעה רחבה זו על פעולותיו של משרד המשטרה בשנת התקציב החולפת, תקופה שבה נדרש המשרד להתאים עצמו במהירות וב-החלטיות למטלות החדשות והחיוניות בתחום הבטחון.

החלטת הממשלה להטיל על משטרת ישראל את האחריות לבטחון הפנים לא נבעה משום ההנחה כי נתפנו עותותיה בשל הרגיעה בתפקידי הייעודיים. ההיפך הוא הנכון. ההחלטה נפלה בתקופה שבה מצויה המדינה במשבר ערכים חברתי, אשר היבטיו השליליים ניכרים היטב בתחום הפלילי. העלייה החדה בהיקף האלימות, העמקת הפשיעה והתייחסות הגובר והולך של עברייני הצווארון הלבן חייבו גיוס מירבי של כל משאבי החומר והמחשבה בשורות המשטרה, משימות אשר בוצעו בכשרון ובתושיה.

הטלת עומס נוסף ואחראי על שכמ המשטרה נבעה מן ההכרה כי מוצקות המבנה שלה, אשר יוצב במשך שנים, גמישות יכולתה וכוח-האדם המצוי בה יוכלו להסתגל במהירות לשינוי תכליות ולהיערכות מחשבתית חדשה.

דגש מיוחד במכלול זה הייתי מקדיש לאותם אלפי שוטרים וקצינים, אשר עושים לילות כימים בתחושת שליחות ואחריות כדי להבטיח כי מסגרות הסדר והבטחון הפנימיות של המדינה יחוסנו במידת הצורך, כדי שה-מדינה תוכל לעמוד באתגרים הצפויים לה.

עידודה של תחושה זו על-ידי הכנסת ואזרחי-המדינה, בצד סיוע בהאדרת יכולתה במשאבים, יאפשר למשטרה ולשירות בתי-הסוהר להיערך למשימותיהם-ההולכות וכבודות, לא רק במלוא רוח הצוות והרצון האישי, אלא גם ביכולת פיסית ממשית והולמת.

ינותק. אנו ממשיכים להפעיל את תכנית היציאה לעבודות שיקום מחוץ לבית-הסוהר.

חברי הכנסת, אין בכוונתי להיכנס לתיאור מפורט על כל בית-סוהר בנפרד, שהרי הדברים ידועים מסקירות קודמות, אולם אינני רואה את עצמי פטור מלהקדיש מלים מספר לבית-הסוהר תל-מונד, שהוא בית-הסוהר-לצעירים. אין פלא כי בית-סוהר זה נמצא בראש דאגו-חינו, שהרי כאן מדובר בצעירים שאם יש סיכוי לשקם עבריינים ולהחזירם למוטב, הוא חל בראש וראשונה עליהם, ואם מוטלת חובה על החברה לעשות כמיטב יכולתה בהקדשת מחשבה, תנאים ואמצעים, הרי חובה זו חלה בראש וראשונה עליהם. אוכלוסיות בית-סוהר זה מונה כ-320 בין הגילים 14—20. על אף גילם הצעיר יש, לצערנו, בקבוצה זו לא מעט עבריינים מועדים וקטועים ויש כאלה שיושבים שם על עבירות חמורות ביותר. פרט לוודדים כמעט כולם הגיעו לשערי בית-הסוהר לאחר היסטוריה ארוכה של עבירות על החוק ושל שהיות ארוכות במוסדות לנערים של משרד הסעד. רובם מגיעים לתל-מונד לאחר שהם חבולים בנפשם ולעתים בגופם, ולאחר שסילגו לעצמם דפוסי התנהגות וסולם ערכים שאינם יכולים לדור בכפיפה אחת עם מגמות של שיקום ושיבה למוטב. אך דווקא בשל כך נעשים מאמצים רבים לשנות דפוסי התנהגות ומחשבה אלו, ולעתים צריך להתחיל מאלף-בית, תרתי-משמע, כי יש כאלה המגיעים לשערי תל-מונד שאינם יודעים אפילו קרוא וכתוב.

הנסינו הישראלי המקורי, שאינו קיים ואף אינו מובן בשום מקום אחר בעולם, של פעולת דג"ע בתחום בית-הסוהר, והקדמת שיתרום של אלה המוכיחים את עצמם בגד"ע על-מנת להתגייס לצה"ל, נמשך ובהצלחה. על אלה שאנו מצליחים להסיר מהם את הסטיגמה שהם לא שירתו או לא נתקבלו לצה"ל, ושאלו מאפשרים להם להשתלב במעגל חבריהם בני דורם, אפשר לומר: "כל המציל נפש אחת מישראל וגו'". במסגרת זו 17 אסירים צעירים.

אולם חרף הדברים הללו, חרף הנסיגות לשפר את התנאים ולגוון את הפעילויות למען צעירים אלה הנמצאים בתל-מונד, יש להזכיר ולהדגיש כי המבנה עצמו לא יצליח למטרתו. הצפיפות גדולה מדי, וככל שנשתדל לשפר אותו לא נוכל לעשות ממנו בית-סוהר מודרני והולם את המטרות והציפיות.

אמנם גם בתי-סוהר אחרים נמצאים במצב דומה, אך מטבע הדברים החלטנו לתת עדיפות גבוהה ביותר לבניית בתי-סוהר לצעירים. במסגרת זו כבר נרכשו כמה מאות דונאם בסביבות אופקים, ותכנית הבניין עומדת להיות גמורה בזמן הקרוב ביותר. קצב הביצוע מעתה יוכתב בעיקר על-ידי התקציב שיועמד לרשותנו למטרה זו, ולכן יש לחזור ולהדגיש כי טובה שעה אחת קודם.

דיון

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון. ועדת הכנסת קבעה לדיון זה שתי שעות. רשות הדיבור לחבר-הכנסת לין, ואחריו לחבר-הכנסת קורן.

אמנון לין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בדיון זה על פעולות משרד המשטרה, בעיקר לאחר הדברים המאל-פים ששמענו מפיו של שר המשטרה, חשבתני לנצל את

מהאווירה הישראלית במהירות האפשרית. לא ייתכן שאנשים שלווים יילכו לבתי-קולנוע, לבתי בידור, או למגרשי הספורט והיה צפויים לסכנות גופניות. אני חושב שאנחנו כולנו חייבים להטיל את האחריות לא רק על המשטרה, אלא על עצמנו ועל החברה הישראלית כולה. לא ייתכן שהנגע הזה לא יבוזר. אם נתבקש לבקוט אילו שהם אמצעי חקיקה — לא נהסס. אם אתם חושבים שאנחנו נזקקים כאן לתקן איזושהי תיקון בח-קיקה — אל תאחרו להציע הצעה זו לכנסת בישראל ואנו נבצעה.

ולבסוף אני רוצה להעלות שוב הצעה שעוררתי כשדיברנו על תקציב משרד הסעד ומשרד העבודה. לא אפשר את עצמי מהערה בנושא זה גם כשאני מדבר על תקציב משרד המשטרה.

אני מודאג מאוד מאותו נושא שאתה, אדוני השר, גוללת: בעיית עבריינות הנוער, הצעירים. אין לנו יכולת להתגבר על זה בתנאים הקיימים. אני יודע שזה לא רק עניין של המשטרה. אבל אני מפנה את תשומת-לבי ומציע: מדוע לא נחשוב על דרך של הקמת פלוגות עבודה חינוכיות? אני רוצה להזכיר לכולנו: כולנו התחכנו פעם על אותו ספר נהדר "הפואמה הפדאגוגית", על אותו מאקארנקו המפורסם. למה לא נעשה את זה בחברתנו? לא כל דבר שנמצא שם צריך להיות פסול אצלנו. העבודה של כ-40,000 נערים צעירים שיצאים מבתי-הסוהר וחקירות במשטרה וחוזרים אליהם, ומקב-לים טיפול על-ידי המשטרה, ואיננו מוצאים לכך פתרון, ובכל שנה מכת העבריינים גדלה — מחייבת אותנו ללכת ולבצע מעשים בלתי-שיגרתיים. אני חושב ש-ל-ידי פעולה של פלוגות עבודה חינוכיות — שישולבו בגדנ"ע, בנח"ל, בקיבוצים באזור, בפעולות קונסטרוק-טיביות באזורים שונים — ייתכן שנתויר למוטב אלפים, מאות ואלפים של צעירים, כדי למנוע מאתנו ומהם את הצרות שאנחנו עדים להן בעת האחרונה.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קורן, ואחריו לחבר-הכנסת אבוחצירא.

דוד קורן (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כחבר ועדת-המשנה של ועדת הפנים ואיכות הסביבה אני מצווה על כך שאהיה מכיר את המשטרה מקרוב. אינני אומר שאני מצליח בכך, אבל אני מנסה. ואני רוצה להביע את רגשי ההערכה וההערצה לשוטרים בכל אשר הם נמצ-אים. הם עובדים עבודה קשה, ראוייה להצדעה ולהערכה. ואם יש דיבור בכנסת כדי להביע את רגשי הציבור לשירות הזה של המשטרה, אני רוצה להצביע ולהצדיע.

בעולם כולו תפקיד המשטרה הוא לאכוף את החוק ולשמור על הסדר הציבורי. בישראל יש למשטרה תפקי-דים נוספים; בעיקר מלחמה בפח"ע, תפקיד בטחוני ממד-רגה ראשונה. ולכן גם הוקמה בחסות המשטרה הוועד הזאת של המשמר האזרחי; כי זה חלק מן הבטחון הכולל. לכן יש במשטרה משמר הגבול, שהוא חיל ההולך מחיל אל חיל. אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת את משמר הגבול שהשליט סדר בעזה. אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת את התרומה של משמר הגבול ושל המשטרה כולה בתל-אביב, בשעה שהמצב במחוז תל-אביב היה קשה מאוד. אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת — אנחנו

הזמן הקצר העומד לרשותי כדי להביע תחילה דברי הערכה רבים לכל אלה שמשרתים במשטרת ישראל. לפי דעתי הם ראויים להערכה רבה, אלא שדברי הערכה מפאת חוסר הזמן אשאיר לחברי ולידידי דוד קורן. הוא יעשה זאת בשמי ואני בטוח בהצלחה רבה.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
בשם הליכוד?

אמנון לין (הליכוד):

אמרת, בשמי. גם בשם הליכוד. הם ראויים כולם להערכה רבה. הואיל ועומדים לרשותי רק רגעים ספורים אעשה דבר שבדרך כלל אינני עושה אותו ואצטמצם רק בדברי ביקורת.

חברי הכנסת, בתקופה האחרונה היינו עדים לכמה תופעות מדאיגות מאוד בשטחי פעולתה של המשטרה. אני אתחיל בתופעה הנראית לי חמורה ביותר. אלך מהכבר אל הקל. זוהי תופעת ההדלפות ממשרדי המש-טרה, מהחקירות המתנהלות בחדרי חדרים עוד קודם שהוגש כתב-אישום, עוד קודם שהגישה המשטרה את חיק החקירה לפרקליטות המחוז. אנחנו עדים זו הפעם הראשונה בתולדות ימיה של מדינת ישראל, שכבר בשלבים הראשונים של מהלך החקירה מגיעים לעתונות פרטים על מהלך החקירה ואפילו חוות-דעת על החשודים.

אדוני השר, אני חושב שאסור לך, למפכ"ל ולכל קציני המשטרה לעבור לסדר-היום על תופעה חמורה זו. אני דואג לאמינותה של המשטרה, אני דואג להערכת הציבור את המשטרה. אני דואג הציבור, חלילה, יתחיל לחרוד שמא המשטרה איננה אובייקטיבית, אני חרד שמא בציבור תתפשט הרגשה שהמשטרה איננה מקצוענית במידה מספקת, ושהעתונות מכוננת את מהלך החקירה. אני טוען שהדברים ניתנים לטיפול נמרץ ואני יודע שאני מדבר בשם חברים רבים בבית הזה. על אנשי המשטרה, ובראשם שר המשטרה והמפכ"ל, לחפש כל דרך אפשרית, גם אם יהיה צורך בדרך קיצונית ביותר; להסיק מסקנות לגבי אלה שיתברר כי הם נוגעים בדבר, כדי לעקור את הנגע הזה מאווירנו של עולמנו.

תופעה נוספת נראית לי מדאיגה: הפגיעה בזכויות האזרח. בתקופה האחרונה היינו עדים לתופעה זו, שלא היינו רגילים לה בעבר, שכבר בשלבי החקירה אנחנו שומעים שחשודים מתלוננים כי האמצעים נשקטו כלפיהם במהלך החקירה אינם מתבססים על החברה הישראלית, וגם לא על המשטרה הישראלית עד כה. אני פונה לשר ואני אומר לכבודו מנסיוני — אני יודע שנמצאים פה אנשי המשטרה, קצינים גבוהים — שחלק גדול מהטענות האלה אינן תופסות. אבל אם יש רק מקרה אחד שהוא נכון, מחובתך, מחובת המפכ"ל מחובת כל המשטרה, לעקור את הנגע הזה, מפני שאם הוא יתפשט הוא יכול לערער את אמינות המשטרה ואת אמון הציבור במשטרה.

התופעה השלישית היא תופעת הבריונות והפרת-חות בבתי-הקולנוע וברחוב, ולאחרונה גם במגרשי ה-ספורט. אני פונה אל השר, אני פונה לבית הזה, אם לא נמצא דרך, אם על-ידי חקיקה ואם על-ידי כל האמצעים האחרים שאנחנו חייבים להעמיד לרשות המש-טרה, תיהרס החברה הישראלית. אני מתכוון גם לאמצ-עים חינוכיים והסברתיים. אבל אנחנו מדברים על תקציב המשטרה ואנחנו מצפים מהמשטרה שתמצא ה-דור, ושימצאו הכלים והאמצעים, לעקור את הנגע הזה

נכון שהפשיעה אינה קשורה רק למשטרה. קילקול המידות והשחיתות המוסרית הם נושא לחינוך, הם נושא לחברה, הם נושא לטיפול חברתי אחר. אבל כשהיא מגיעה כבר לכלל ביצוע, המלחמה בעבריינות תמנע ותקטין עבריינות נוספת.

אני רוצה להביע את דעתי על עניין ההדלפות. ידידי חבר-הכנסת לין דיבר על הדלפות מחדרי החדרים של המשטרה. אני רוצה להציג תביעה למשטרה שתטפל בהדלפות משולחות גבוהים ביותר. הנה לאחרונה גודע על דליפה משולחת הממשלה או משולחת הצוות שניהל את המשא-ומתן עם קיסניגר. יש בהדלפה הזאת נזק המור למדינת ישראל מבחינה חיצונית, אבל היא גם משחיתה את המוראל של הציבור. המשטרה עם אנשיה ועם צוות מומחים צריכה "להתלבש" על הנושא. וייתכן מאוד שיהיה צורך לפנות אל כבוד יושב-ראש הכנסת בדרישה להסיר חסינות, ובלבד שנבער את הנגע הזה. אסור שתופעה זו תימשך. יש היום הרבה חשודים, וכל החשודים או חלקם הם נושאי משרות מן הבכירות ביותר. אסור שהמשטרה תעבור על כך לסדר-היום בלי לגלות את החשודים ולהעמיד אותם לדיון. לא נוכל לחיות כחברת צדק בישראל, הממשלה לא תוכל למשול בישראל במובן של ממשל, אם הדבר הזה לא ינוקה.

היו"ר י. ישעיהו :

חבר-הכנסת קורן, לא הייתי רוצה שיוכן מדברך שיש לחפש את המדלפים בין חברי הכנסת.

דוד קורן (המערך):

יש לחפש את המדלפים בכל מקום. אני רוצה להגיד יותר מזה: ייתכן שאנחנו צריכים להידרש לחוק חוק שגם מקבל ההדלפה, כשהדבר נוגע לבטחון המדינה, חייב למסור את מקור ההדלפה ולא להיות שותף לפשע. אני יודע שיש בדבר הזה משום קיפוח של חופש הע-תונות, ולא הייתי רוצה לקפח את חופש העתונות. אבל כשהדבר נוגע לבטחון המדינה ולעתידה, אני חושב שצריך למצוא איזה סעיף שלפיו אפשר יהיה לחייב את מי שמקבל את החומר בצורה כזאת — שכן זו איננה טעות, היתה פה מסירת פרוטוקולים — למסור את מקור ההדלפה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אבל מה הגבול בדברים האלה?

דוד קורן (המערך):

אינני יודע. צריך לחשוב, לחפש, עד שהמשטרה תגיע לחקר העניין.

זלמן שובל (הליכוד):

לא מזמן שופט בסקוטלנד הושב עתונאי בבית-סוהר משום שלא גילה את המקור שלו בקשר לאיזה פשע. אם באנגליה זה מותר, אולי גם אצלנו.

דוד קורן (המערך):

ייתכן שאנחנו צריכים למצוא את נקודת התורפה. אני בטוח שאם יוחק חוק כזה, לא תהייה ההלפות.

אני רוצה לגעת בנושא של הקטינים, נושא שאני נוגע בו לעתים קרובות. אני חושב ששר המשפטים דיבר על כך במרומו. צריך לממש את העניין של הקמת בית-מעצר לקטינים, כי כשעוצרים אותם יחד עם מבוגרים יש סכנה גם לגופם וגם לנפשם.

חייבים זאת לעצמנו, מדי פעם מחדש — שכאשר יש אירוע ציבורי נמצאים השוטרים על משמרתם, ואירוע ציבורי המונה אלפי אנשים עובר בסדר, ללא התפר-עויות; ואם יש התחלה של התפרעות — המשטרה מטפלת בדבר. הרי זה תפקיד בעל ערך בלתי-ריגיל, בעל חשיבות ציבורית עליונה ובעל חשיבות בטחונית ממד-רגה ראשונה.

משמר הגבול הוא החיל שמדי פעם משנה את תפקידו. שמענו שלאחרונה הוא התפרס בכל אזורי הארץ. הוא התפרס ללא הסידורים המתאימים מבחינת שיכון, מבחינת התנאים המאפשרים לחיילי משמר הגבול למלא את תפקידם כהלכה. ייתכן מאוד שאם אין מבנים, יש להתרים מבנים — אולי בתי-מלון, אולי מבנים אחרים. אבל אנשי משמר הגבול אינם נמצאים במחנות, באהלים ובתנאים ארעיים תקופה קצרה; הם נמצאים בהם תקופה ממושכת. ועל הכנסת לדאוג לכך שהאמצעים הדרושים יוקצבו.

שר המשטרה כשידבר ומסר סקירה מאלפת, מעניינת ומקיפה על פעולות המשטרה השתמש לגבי המלחמה בסמים במלים "היתה פעולה משטרתית יומה". עד כה היינו שומעים הרבה מקרים, כשבאו בטענה על מישהו, שאמרו: תביא הוכחות, תביא עדות, ואז נדון בדבר. אני חושב שלמשטרה אסור לשבת רק מאחורי הדלפק. היא צריכה להשתמש בשיטות של יומה משטר-תית. כשם שעשו בעניין הסמים, צריך לעשות גם בשט-הים אחרים.

למשל, נושא השחיתות בספורט. השחיתות בספורט עוברת עלינו כמכה שאיננה כתובה בחורה, אבל היא הולכת ומחריפה, והופכת את הספורט ללא-ספורט, לדבר אנטי-ספורטיבי, למשהו שקשור בלחצים, באיומים, בק-ניות ומכירות, בכל מיני פעילויות בלתי-חוקיות, אנטי-ציבוריות, המשחיתות את נפש הנוער ומקלקלות את ההרגשה הטובה של החברה. אני בדעה שהמשטרה צרי-כה לזום פעולה. ואם יש מודיעים בעולם התחתון, ייתכן שצריכים להיות מודיעים גם בתחום הספורט. צריך לדעת לתפוס, למצוא, לחפש, ביזמה של המשטרה, ולהפסיק את הנגע הזה. העניין איננו כל כך מסובך, ושמענו שהמשטרה מפתחת יותר את מחלקת המחקר שלה — ועל זה אני עוד רוצה להגיד מלה. אבל אפשר בעזרת מוח ואמצעים מתאימים, בעזרת מחשבים, למצוא את האשמים ולהפסיק את הנגע הנורא הזה שהופך את הספורט לתופעה שלילית כל כך.

והוא הדין במלחמה בשחיתות הכלכלית. אין לחכות לתלונות של מישהו. צריך לחפש את השחיתות ולפגוע בה במאורה נבה היא נמצאת, בראשיתה, על-מנת למנוע מן הציבור את התענוג המפוקפק הזה של שחיתות כלכלית. וברור לי לגמרי שככל שהתפיסות והגילויים יהיו רבים יותר — תקטן הפשיעה, גם בתחום הכלכלי וגם בתחום האחר.

מסר לנו שר המשטרה ששיעור הגילויים של הפשיעה ירד מ-36% לפני שנה ל-33% השנה. אני חושב שזוהי תעודה חמורה מאוד, ואנחנו צריכים לחשוב, והמשטרה צריכה לחדד את חושיה, להפעיל את כל אנשי המחקר שלה על-מנת להגדיל ולהכפיל את אחוז הגילויים. כי ברגע שאחוז הגילויים יגדל, אין לי ספק שגם הפשיעה תקטן.

דוגמאות, אבל כולם יודעים שהיו דוגמאות בשבועות האחרונים. כדאי שצמרת המשטרה תיקח דברים אלה לתשומת לב.

אני רוצה לדבר על נושא אחד ולהדגיש אותו בחומרנו — ולאו דווקא מפני שאני סבור שהוא מוטל על המשטרה בלבד; אני חושב שהוא מוטל על משרדי הממשלה, על אנשי ציבור. הנושא הוא התגברות האלימות בחיים היומיומיים. כל מי שעוסק בצרכי ציבור נתקל יום ביום בכך שאנשים מנסים להשיג את מטרותיהם בדרך האלימות, וצר לי לומר שלא מעטים האנשים שאמנם השיגו את מטרותיהם על-ידי אלימות. מוסדות ציבוריים, שהיו צריכים לתת יד למניעת השתלטות האלימות, אינם משתפים פעולה. אם ברשות מקומית מתפרעים אנשים כדי להשיג דיוור, הרי אותה רשות אינה מזמינה את המשטרה אלא דואגת לפתרון הבעיה, ולפתע נמצא פתרון לאותו מקרה. למשטרה יש כאן תפקיד מרכזי. אני חושב שאם מוסדות ציבור ישתפו פעולה, אם הרשויות המקומיות יגישו תלונות והמשטרה תשתמש ביד חזקה לדיכוי תופעות כאלה, חלק מהציבור ילמד ויבין כי דרך האלימות אינה הדרך להשגת המטרה. אני יודע על בעיית כוח-האדם במשטרה, אבל אני חושב שהמשטרה תצטרך להעמיד נושא זה בראש סולם הדאגה. האלימות במשרדי ממשלה, האלימות במקומות ציבוריים, באולמי קולנוע ותיאטרון, בכדורגל ובספורט מחייבת את אולי — אני אומר: אולי — במקרים מסוימים להפקיע את הנושא מידי הממונים על הסדר, שאיננו. אם התאחדות הספורט אינה מסוגלת לשמור על הסדר, ייתכן שהמשטרה צריכה להפקיע מידיה את העניין.

רבוחי, 21,700 נפגעים בתאונות דרכים — הרי זה מספר מדהים, מספר זועק, והזעקה צריכה להיות חזקה וגדולה. כל קרבן שנפול, חלילה, במאבק על קיומו במדינה זו אוכל את לבנו, ו-21,700 נפגעים זה נראה בכלל מספר קטן, הוא אפילו לא עושה רושם גדול. אדוני שר המשטרה, אני חושב שצריך לבדוק את העונשים לכל מפירי החוקים הקשורים בתעבורה, בתחבורה, בתאונות דרכים וכדומה. ייתכן שהעונשים אינם מרתיעים. אולי צריך להחמיר את העונשים ולהתחיל בהחמרה באותן עבירות שנראות, לכאורה, קלות יחסית, "בסך-הכל מהירות מופרזת" — אומר הנהג, אבל בזה מתחיל העניין. עלינו להילחם בנגע זה. קראתי את הנתונים שלך, אדוני השר, וגם אלמלא נפגעי אישית בנושא זה הייתי נועק על כך.

המשמר האזרחי התחיל בהרבה התלבטויות, אינני בטוח שההתלבטויות נגמרו, אינני בטוח שהציוד כבר הגיע והכל בנושא את דופק כמו שצריך. אני יודע שעה-בדה התחילה כשעדיין לא ידענו מה המטרה, כשעדיין לא היה כלום. אני יודע שהגיעו מתנדבים ועוד לא ברור היה מה הם צריכים לעשות, לא היה ברור לא למשטרה ולא לסמכויות מי אחראי למה ומה צריך לעשות. אני מכיר את כל הנושא, אם יש 100 מתנדבים למשמר האזרחי הרי זה הישג גדול, אבל עדיין המשמר האזרחי מתלבט בבעיות ציוד, בהשאלת רכב, הוא תלוי ברכב של רשויות מקומיות ורכב פרטי של אזרחים. לממונים על המשמר האזרחי יש עדיין הרבה מה לעשות.

אדוני השר, אני חושב שאתה צריך לעשות עוד דבר במשרד המשטרה כדי שהשוטר העובד קשה, ואני

לבסוף, לפני הדיון היום סיפר לי נציב בתי-הסוהר ש-16 מהגדנ"עים של תל-מונד ילכו לצבא, בשעה טובה ומוצלחת. זה שימח מאוד את לבי. נציב בתי-הסוהר ידע שהדבר ישמח אותי. אני חושב שאנחנו עושים בעניין זה דבר גדול, ואני מסכים עם דברי השר שכל המציל נפש אחת בישראל כאילו הציל עולם מלא. אבל יש להרחיב את הפעולה. ובעקבות דברי חבר-הכנסת לין נדמה לי שהגיעה השעה, יחד עם משרדי העבודה, החינוך והסעד, להקים כפר נוער לשיקום הנוער, כך שרק מעטים, מתי מעט, יישארו בעולם הפשע, ולא רובם. זה אתגר למשטרת ישראל, זה אתגר לממשלת ישראל.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבוהצירא, ואחריו לחבר-רת-הכנסת גז.

אהרן אבוהצירא (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, במסגרת הדיונים על משרדי הממשלה, אני חושב שהנעים ביותר לדבר עליו הוא משרד המשטרה. כי גם אם נביע דברי ביקורת, הרי לגבי משרד זה אנחנו עושים זאת מתוך ידיעת העובדה הגדולה, המאמצים הגדולים, המסירות הרבה של כל שוטר וקצין במסגרת המשטרתית. הם עושים מעל ומעבר הנדרש מהם על-פי מוסר העבודה, שאומרים כי בהרבה מקומות כבר אינו קיים. על כן, אם שר המשטרה ציין שלראשונה קיבלו אנשי המשטרה עיטורי גבורה, אומץ ומופת, אני רוצה לומר שלכל שוטר וקצין במשרד ישראל יש להעניק עיטור על כך שהם ממשיכים לשירת במשטרת ישראל. כל מי שבתוקף תפקידו ומקצועו עומד בקשרים עם שוטרים וקצינים יודע לפחות להעריך את פעולתם. וגם אם יש ביקורת — והיא צריכה להיות — מר — היא ודאי נובעת מתוך רצון כן, לטובת העניין.

במסגרת הזמן הקצר העומד לרשותי אני רוצה להעיר הערות מספר, אם כי אין לי אפשרות להביאן בהרחבה. בתקופה האחרונה יש לי רושם שהמשטרה רודפת אחרי כלי התקשורת. אבהיר את כוונתי. יש היום אדוירה במדינה — אם היא מוצדקת או לא, זה נושא אחר — שאזרחים קוראים לה ציד מכשפות וכדומה. הדבר מתבטא בטלוויזיה, בראדיו ובעתונות, בכותרות עבות למדי. ואני חושב שהמשטרה מנסה לא לפגור אחרי הכותרות של כלי התקשורת. על כן נגרמים לה תקרים תוך כדי עבודה. זה בלי ספק מפריע לעבודת המשטרה. אני מניח שאם המשטרה תנסה תמיד לספק את רצון הציבור, לא תמיד היא תוכל לעשות זאת במקרים כאלה. בשבועות האחרונים היינו עדים לכמה מקרים שאולי לא הייתי קורא להם פזיונות, אבל עובדה היא שבית-המשפט שחרר חשודים שהמשטרה עצרה לחקירה, בטענה שההאשמות אינן מבוססות. יש לי רושם שזה נובע מהדבר הלא-מכון הזה.

המשטרה צריכה וחייבת לפעול ביד תקיפה בתגובה על כל מעשה לא הגון, על כל חשד. עם זאת היא חייבת להיות שקולה מאוד, בטוחה מאוד, כשהיא מחליטה לבצע מעצרים, להביא אנשים לפני שופט, שאם אחר כך מתברר כי נעצר אדם חף מפשע, שאולי הוא איש ציבור, אולי איש בעל עבר נקי, הרי הפגיעה בו ובמשפחתו אין עליה אחר כך שום פיצוי. אפילו אם יחליטו לתקן את החוק ולשלם פיצויים במקרים כאלה, הרי הפיצוי הכספי אינו יכול לכסות על הנזק החברתי והמשפחתי וכל הכרוך בכך. אינני רוצה לפרט ולהביא

אדוני היושב-ראש, לא מזמן הוזמן לי לשהות בין אנשים שעלו ארצה בשנים האחרונות. שמעתי מפהם שבארצות מוצאם לא תמיד הצליחו להתקיים בדרך הישר; השלטונות ידעו על השחיתות אך עצמו עין, כי כולם נהנו במידה שווה מהשחיתות. מה שקרה אצלנו בזמן האחרון, כל הפרשיות המדכאות שנתגלו, לא היתה להן אפילו סיבה מסוג זה ולא היה תירוץ כלשהו שיכול להצדיק את מעשי המימרה, גניבות בסכומים עצומים מכספי הציבור, בזמן שאנחנו נלחמים על המשך קיום מפעל ההגנה בבתי-הספר ובגני-הילדים העומד להיסגר מחוסר אמצעים כספיים.

חברי כנסת נכבדים, נוכח ההתדרדרות המוסרית שאנו עדים לה הייתי מאוד רוצה לשמוע מפי כל האנשים שהתנגדו בזמנם לפתיחת תיבת-פאנדורה וחששו ממנה, אם באמת לא התחרטו על כך, כי אין ספק בעיני שאילו היו מעזים לעשות זאת, על-ידי ועדות חקירה ובדיקות למיניהן, ייתכן מאוד שלא היינו מוצאים את עצמנו במצב כזה היום. המוסר בשפל, הציונות — במרכאות כפולות, והרגשה של ניוון מסויים במקרים אחדים. מה אנחנו מראים לעולים שמקורב באו? מה נסביר לצעירי רים שלנו המתחילים את דרכם ואת חייהם האזרחיים והצבאיים? למה מגיע בכלל למדינה הזאת, הנלחמת על קיומה, לשאת את כל זה? הרי בזמן האחרון הביל-בול הוא גמור: אם יש מטען חבלה או התפוצצות במקום כלשהו, צריכה משטרת ישראל המנוסה מיד להבחין אם זו חבלה על-ידי אויבי ישראל החיצוניים או נקמה וניסול חשבונות של העולם התחתון או, במקרים חד-שים, מעשה ידיהם של אירגונים הפועלים באופן עיוור ופאנאטי ובאים, כביכול, לנקום את נקמת המדינה, כאילו אנחנו חיים בחלל ריק ואין לנו על מי לסמוך. כל הכבוד למשטרה שמצליחה לאתר את המקור במהירות מאקסימאלית ולזהותה. זה באמת לא קל ולא פשוט. לא עובר יום שקט בארצנו — בעיות של פשע, או שערוריית למיניהן, מעילות, גניבות, סמים. אין יום שלא מגלים שערוריה חדשה, אין יום שלא מופיעים שמות אכזבה-שלשום האמנת בהם לא סייג, אכזבה רודפת אכזבה. אילולא העצבים המנוסים והחזקים שלנו אפשר היה להגיע אל סף היאוש. זה מצב מסוכן. אני מזהירה את עצמנו מאמונה פרוכניציאלית שהעולם הנאור לא יבין זאת, וגם אנחנו נתחיל לקבל רגשי נחיתות שלא נצא מהם, ויצחקו מאתנו.

אדוני היושב-ראש, עם כל חיבתי למשטרת ישראל — ואני נמנית עם מעריציה הכנים — יש לי בכל זאת ביקורת קשה וברצוני להשמיע אותה מעל הכמה הנכבדה הזאת. משטרת ישראל, במיבצע החשוב שהיא עושה בגילוי הפרשיות והשחיתויות — ואני מברכת אותה על כך — עשתה גניאות רבות וחמורות, ולצערי חזרה עליהן כמה פעמים. אין אני יכולה לעבור עליהן בשתיקה. אני קוראת עתונים, שומעת ראדיו וצופה לפעמים בטל-וויזיה. התרשמתי היא שהמשטרה פירסמה שמות של אנשים חפים מפשע קודם שבדקה היטב את המידע שבידיה; פירסמה מעשי מימרה וחשדות והתברר שלא היו ולא נבראו. כמו כן הודיעה על פשיטות בבתי-פרטיים של חשודים שקיבלו טובות-הנאה כגון מקלטי טלוויזיה, פריג'ידרים ותמונות בעלות ערך וכו', וכעבור יומיים נתפרסם בשתי שורות בסוף העתון שלא היה דבר ולא חצי-דבר והוכח שהכל נקנה בכספם הטוב של החשודים שהוכחו זאת על-ידי הקבלות שבידיהם.

יודע שהוא עובד קשה, יוכל להיפנות לעבודתו בראש נקי וצלול. צריכה להיות כתובת שאליה יוכל לפנות שוטר בבעיות המשפחתיות והאישיות המעסיקות כל אחד מאתנו כאזרח, כתובת בתוך משרד המשטרה, בתיאום עם משרדי ממשלה אחרים, כדי להגיע להסדרים ולפתור בעיות אישיות של השוטר.

אני חושב שכאשר שוטר גר בתנאים קשים — ויש לו זכויות כמו לכל אזרח, אלא שזמנו דחוק ואין ראשו פנוי לטיפול בענייני המשפחה — המשפחה סובלת ואין אינו יכול להקדיש עצמו לעבודתו. אני חושב, אדוני השר, שבעניין זה צריך להקים ועדת תיאום בין משרדים הקשורים לבעיות אלה, כמו משרד השיכון, כדי שלטוה-רים ולשוטרים תהיה כתובת בתוך משרד המשטרה, אשר תספל בבעיותיהם האישיות ולא יחכו ויהיו זקוקים לכך שאולי משהו יעשה להם טובה וימליץ עליהם.

אורה גמיר (המערך):
יש קצינת רווחה.

אהרן אבוחצירא (חזית דתית לאומית):
עם כל הכבוד לקצינת רווחה, אנשי המשטרה רוד-פים אחרי רשויות מקומיות בכל בעיה קטנה, כדי לעזור לשוטריהם, והם לא מצליחים תמיד כי גם לרשויות המקומיות אין סמכויות לכך.

אדוני היושב-ראש, תודה שנתת לי דקות ספורות נוספות. אני מאחל למשטרת ישראל שתגדל בכוח-אדם, אבל שתהיה לה תעסוקה מעטה ושלא תזדקק לריבוי כוח-אדם זה.

היו"ר י. ישעיהו:
רשות הדיבור לחברת-הכנסת מטילדה גז.
(קריאה: ואחריה?)

אחריה לחבר-הכנסת בארי, אבל יכול להיות שבין זה וזה נכנס את ההצעה הדחופה לסדר-היום.

מטילדה גז (המערך):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בתחילת דברי רצוני לברך את כבוד שר-המשטרה, מר שלמה הלל, על סקירתו הכנה, גלוית הלב והמאפלת. וכמו כן אני מברכת את משטרת ישראל כולה, על כל חלקיה וענפיה, על פעולותיה הרבות, הקשות והמסובכות, ומחזקת את ידיה בברכת חזק ואמץ, שלא תירתע מהדרך שהיא הולכת בה. ידוע שפעילות משטרתית אינה הדבר הפופולארי ביותר. זהו תפקיד קשה וכפוי-תודה, הנושא בקירבו סיכון רב, צורך בהקדבה עצמית, דאגות גדולות, וכמובן, אחריות עצומה. זו שליחות ממלכתית ממדרגה ראשונה, המסייעת לזרוע הבטחונית, והיא אף חלק ממנה. אך לצערי אין היא זוכה ליחס גאה מה-ציבור הרחב, אשר רואה בפעילות משטרתית זרוע עוינת שבאה רק להטריד, להעניש ולגלות את הנסתר והאסור. מי שנתפס בקלקלתו לא מכה על חטא שחטא, אלא רוגז ורוח ממש שהמשטרה גילתה זאת. הציבור מתייחס למשטרה ברגשות מעורבים — הוא לא רוצה לחיות אתה וגם לא בלעדיה.

הגישה הפסולה הזאת, יש לעמול קשה על-מנת לעקור אותה מן השורש, וזאת אפשר לעשות על-ידי הסברה, חינוך בבתי-הספר ובשידורים טלוויזיוניים מחנכים, כדי שגנהיה פעם, כפי שחלם דוד בן-גוריון, לעם סגולה ואור גייתיים.

האלו, מפני שקל מאוד לעשות מעשים כאלה ולסמוך על הזמן שיעשה את שלו.

משטרת ישראל צריכה רביזיה ורפורמה בשטחים רבים בפעולותיה. אני מאמינה באמונה שלמה שהשר והמפקח הכללי והקצינים מודעים היטב לבעיות השונות הכרוכות בביצוע עבודתם, ויידעו למצוא את הדרכי, בשיטות חדשות ומפוקחות, להתגבר על כל המכשולים ולהעלות את הרמה של חיינו על דרך-המלך. מגיע לנו הדבר.

חברי כנסת נכבדים, ביקורת לחוד והערכה לחוד. אני חושבת שעל כולנו מוטלת החובה לעמוד לצד המשטרה ולעזור לה במצב שנוצר במגרשי הספורט בארץ. שמענו לפני שבוע מעל הבמה הזאת דברים מחרידים על המת-רחש. זה דבר חמור, במצב כמו שלנו, כשהמשטרה צריכה להיות פנויה לבידוקות הודעות על חפץ חשוד ולביקורת בדרכים ובמחסומים, לרדיפה אחרי גנבים ופורצים ול-שמירה על הסדר ועל הנקיון — שהיא תצטרך גם להתגייס במאות שוטרים כדי לשמור על משחקי הספורט. אי-אפשר להשלים עם זאת. הציבור צריך להיות ער ולראות את התמונה בכל חומרתה ולהטות שכס למשטרה ולעזור לה להתגבר על כל זה ולפרק את הקנוניות המרוויחות כסף רב על חשבון המכות והגידופים. הספורט הישראלי צריך לתפוס את המקום הראוי לו והמגיע לו במדינה מתוקנת.

בהודמנות זו אני רוצה לברך מקרב לב את המש-טרה ומשמר הגבול שידעו לשמור, בחגיגות חמישים שנות "הפועל" ובכל האירועים שהתקיימו בכל חלקי הארץ, על סדר מופתי וכל המשלחות שבאו אלינו מעשרות ארצות הגיעו בשלום ויצאו בשלום. יש לזקוף זאת לזכות המשטרה כולה.

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, הרשו-נא לי לסיים את דברי כפי שהתחלתי אותם, בברכת חוק ואמץ למשטרת ישראל. מי יתן ויגיע היום שלא תצטרך לחיות במתח מתמיד המשפיע בהחלט על מצב רוחם של השוטרים והשוטרות, ושיחזרו לתפקידם המקורי לשמור על הסדר הציבורי ולתת לאזרחי ישראל את הבטחון והשלווה שכולנו זקוקים להם.

ד. הצעות לסדר-היום

החלטת ארצות-הברית לספק טילים לירדן

בהצעה לסדר-היום נחזור להמשך הדיון הזה, ואני מקווה שנסיים אותו היום. רשות הדיבור לחבר-הכנסת בארי, להצעה-לסדר-היום על החלטת ארצות-הברית לספק טילים לירדן.

ידידיה בארי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, במשך שנים ביקשה ירדן מארצות-הברית לספק לה טילים אנטי-אוויריים מסוג "הוק" ולא נענתה. בתחילת מאי השנה, בעיצומו של ה"עיון מחדש" — reappraisal או reassessment — של הממשל האמריקני במדיניותו במזרח הקרוב, וכתה ירדן בתשובה חיובית. היא אמורה לקבל, החל באוקטובר 1975, 200 טילי "הוק" מדגם משופר, שמערכת ההנחה שלו משוכללת יותר, ראש החץ — בעל עוצמה רבה יותר וחומר ההנעה מסוג חדש המקנה לטיל מהירות

חברי כנסת יקרים, לאן נגיע בדרך זו? ניקח לדוגמה בן-אדם כמוני, שלא תמיד שומר על הקבלות, ובוודאי יש רבים כמוני; מה יהיה עליהם? האם צריך כל כך מהר ובקלות ללכלך את שמם הטוב של אזרחים ברבים ואחר כך להכחיש ולטוהר? מי קורא את ההכחשות? מי יחזיר לאותו איש שנפגע בצורה כל כך אכזרית את כבודו העצמי בעיני עצמו, בעיני אשתו, הוריו, ילדיו, מכריו וחבריו לעבודה? מאשימים את יורם ביכונסקי ברצח ואומרים לאמו: גברתי, בנך רוצח. ומתברר שזה לא הוא. איך אפשר לפצות את האם על הצער שנגרם לה? עושים פשיטה יחד עם אנשי מס הכנסה לשם גילוי מסמכים חשובים — ומוצאים שם בחורה יפפיה. מדוע פירסמו את זה? האם לשם כך הלכו בשעות הבוקר המוקדמות? לאן הגענו, האם זה הוא משטר שאנו תפצים בו? האם זו הדרך?

אני יודעת שצריך להזמין עדים ולנהל חקירה על-ידי החוקת האיש לשעות או ימים מספר. אבל מדוע צריך לפרסם את מהלך החקירה בפרטי פרטים ובהער-כות מוקדמות, שלאחר מכן מתברר שלא היה לכל זה שחר? במקרים החריגים צריך לטפל בכל חומרת הדין. נזק רב נגרם, אבל החמור מכל הוא מה ששמעתי בראדיו, כי מי שניהל את החקירה במשרד הבטחון היה לו חשבון וטינה נגד עובדיו וניצל הזדמנות חגיגית כדי להטיל דופי ולהוציא שם רע על אנשים שעשו ועושים גדולות ואין להם שום חלק בכל השערוריות. איך אפשר לסבול מצב מגוחך כזה? אני בעד זה שכל חשד ייבדק בדיקה קפדנית ורצינית, אך בלי התנצחות-יתר. אם מתברר מעל לכל ספק שהאיש סרח, צריך להעניש אותו בלי רחמנות ויהיה האיש אשר יהיה, לא חשוב בעיני עברו המפואר. דווקא מאיש כזה אני דורשת יותר. אם פגע בשמה הטוב של המדינה בפנים הארץ או מחוצה לה, אם גול כספים לא לו אשר בהחלט היו יכולים לתרום לצימצום הפער שכל כך הרבה מדברים עליו, הוא צריך לשלם על מעשיו הנפשעים במחיר יקר ובעוגש מאקסימאלי, כי זו בגידה וחבלה. ואל לנו להת-חבא מאחורי ההתניינות או מחלות למיניהן. כשלעצמי אני חושבת שצריך לחוקק חוק שיבטל את ההגבלות

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, נפסיק את הדיון לזמן-מה כדי לרון בהצעה דחופה לסדר-היום שהיושב-ראש והסגנים אישרו את דחיפתה. ביקשנו מאת השר להשיב על ההצעה בישיבה היום, והוא הוסיף לכך. — — —

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

הצעה לסדר. אני מבין שדנים בהצעה דחופה לסדר-היום בהתחלת הישיבה; אבל להפסיק דיון ולעבור להצעה דחופה — זה עדיין לא היה. אני מציע לסיים את הדיון על המשטרה ואחר כך לעבור להצעה לסדר-היום.

היו"ר י. ישעיהו:

חבר-הכנסת טובי, כבר היו דברים מעולם. זו לא פעם ראשונה שקורים דברים כאלה. מיד אחרי הדיון

האשליה של קביעת מאוזנים במדינות ערביות והכנה-
סתן אל מעגל ההשפעה המערבי על-ידי אספקת נשק
ותמיכה מדינית דומה לתקיעת יתדות בדינות-החול
של מדבריות-ערב. בין ירדן הפרו-מערבית לבין סוריה
הפרו-רוסית חלה בעת האחרונה התקרבות, כאשר סוריה,
שכבר הציעה בעבר להקים פיקוד משותף עם אש"פ,
במטחה לירדן מטריה אווירית בתמורה להשתתפותה
במלחמה הבאה נגד ישראל. בהודעת פרופסור קסינג'ר
מיום ו' כי לא שמע על כך — אין כדי להרגיענו.
לעומת זאת נודעת משמעות לעובדה שצבא ירדן שינה
את היערכותו וקירב שריון אל הירדן; וכי סאדאת
והוסיין החליטו שצבא ירדן ישולב בהכנות למלחמה;
בעת ובעונה אחת מתקרבות זו אל זו סעודיה הפרו-
מערבית ועיראק הפרו-רוסית; לוב האנטי-קומוניסטית
רוכשת נשק מבירת-המועצות במיליארדי דולרים והשתים
מזהירות במשותף, עם תום ביקורו של קוסיגין בלוב,
כי יש לסלק מן המזרח הקרוב את "שרידי הקולוניאליסם
והאימפריאליסם" ואת הציונות. כפי הנראה אין הכוונה
לקולוניאליסם ולאמפריאליסם המזרחיים...

חברי הבית, ישראל מצדה רשאית וחייבת לשאול: עד
היכן אמורה להגיע מדיניות הפיוס (ה-appeasement)
על חשבונה? מה הוא הקו האדום, שמעבר לו לא תיכנס
עוד ארצות-הברית לסחיסה ערבית? ככלות הכול, תביעת
נשק ודרישה להפעיל לחץ על ישראל, תוך איום באוריי-
טאציה פרו-רוסית, בחרם נפט ובמלחמה במקרה של
סירוב, הם תרגיל שניתן לחזור עליו מדי פעם. מה עוד,
שההנחה האמריקנית היא the Russian option is not
open to Israel — "האופציה הרוסית אינה פתוחה לפני
ישראל".

אולם להתפתחות המדיאגה תרמה גם ישראל, בעמ-
דותיה המוצהרות ובהסברתה. הנכונות להחזיר את יהודה
ושומרון לשלטון חוסיין במסגרת "ירדנית-פלשתינאית",
שבה תמצא אף ה"זהות הפלשתינאית" ביטוי מדיני, חיי-
בת היתה להירשם בבירות העולם, במערב, במזרח ובמ-
דינות ערב. הנה פנתה קהיר אל אש"פ, באמצעות
אל-אהראם, בהצעה שיסיים לייצוג בוועידת ז'נבה על-
ידי ירדן, והואיל ולזו תסכים ישראל למסור את יהודה
ושומרון; לאחר מכן, מכוח החלטות רבאט, תעבירן
ירדן אל אש"פ, שהוא הנציג המוכר של "העם הערבי
הפלשתינאי". ואילו ארצות-הברית יכולה לטעון וטוענת
כי, אם בעיני ישראל חוסיין הוא פארטר לשליטתו
ולבעלותו ניתן למסור את יהודה ושומרון, מן הדין
לחזקו בנשק, כדי לאפשר לו להתגונן בפני מדינות ער-
בית אחרות ולעמוד בפני לחצן עליו להצטרף למלחמה
בישראל. איוז טענה אווילית. לא זו בלבד שאין בטחון
שחוסיין ישלח לעד ולא יופל ביום מן הימים, אלא
ששנאתו שלו לישראל אינה נופלת משנאת אויביו
האחרים. הוא הוכיח זאת במלחמת ששת הימים. ואני
מציע לקרוא ולחזור ולקרוא בספר "חוסיין יוצא למלחמה",
נדי לעמוד על עומק משטחם, שלו ושל מפקדיו, לגבי
ישראל.

הנשק שקונה ירדן כיום מיועד למלחמה בישראל ולא
בגורם ערבי כלשהו. על כך יש להצהיר, חוזר ונחזר,
באזני העולם החפשי. מסירת יהודה ושומרון לשלטון
ערבי משמעה לא רק ויתור על זכותנו ההיסטורית,
הלאומית והדתית לארץ-ישראל, אלא גם סיכון ירושלים
וערי החוף ושיתוק הקשר האווירי של ישראל עם העולם

וטווח גדולים יותר. בנוסף על הטילים תקבל ירדן תותחי-
וולקן, בני 6 קנים, וטילי-כאף Red-Eye, המיועדים
להגנה מקומית בשדה הקרב.

ארצות-הברית לא נועצה בנו טרם קשרה את העיסקה
הנדרגה ואף לא ראתה לנכון להודיענו מראש על החלטתה.
הוא הדין בפגישת פורד-סאדאת.

מאיר פעיל (מוקד):

איוז חוצפה...

ידידיה בארי (הליכוד):

חבר-הכנסת פעיל, אם אתה מעיר באירוניה, "איוז
חוצפה" הרשה לי לומר לך שבעבר נהגה ממשלת ארצות-
הברית להודיע לנו מראש על התפתחויות מעין אלו.
יתירה מזו, כזכור הצהירה ממשלת ארצות-הברית כי כל
עוד לא נסתים "העיון מחדש" היא לא תיכנס לשום
התחייבויות חדשות לספק נשק למדינה כלשהי במזרח
הקרוב. מסתבר שכוח הצהרה זו יפה כלפי ישראל בלבד,
ולא בכדי ציין מאריון קאלב, ב-סי.בי.אס., כי "העיון
מחדש" מכון למעשה רק נגד ישראל, כאמצעי לחץ.

חברי הבית אמנם מדובר בנשק הגנתי, אך כל נשגה
באשליה. לא זו בלבד שיהיה באספקתו לירדן כדי לשנות
לרעתנו את מאזן הכוחות באזור, אלא שההיסטוריה לימד-
תנו כי הצטיידות בנשק הגנתי מיועדת לא אחת לאפשר
תוקפנות צבאית. אנתוני אידן מספר בוכרונותיו, שהאי-
טליג'נס הבריטי הסיק בשנות ה-30 כי להיטלר כוונות
מלחמה כשהלה הזמין נשק אנטי-אווירי משבדיה. למה
נרחיק עדותנו? כלום קירובם של טילי קרקע-אוויר אל
שפת העתלה ב-1970, על-ידי נאצר, וההצטיידות בנשק
אנטי-אווירי ואנטי-טנקי על-ידי סאדאת לא נועדו מלב-
תחילה לאפשר את התוקפנות המצרית ביום-הכיפורים
1973?

פרופסור קסינג'ר מסביר את מדיניותו בצורך כפול:
"לאזן" אספקת הנשק למזרח הקרוב ולהגביר את מאוזניה
והשפעתה של ארצות-הברית באזור. בדרך זו מקווה
הוא, לדבריו, למנוע מלחמה, העלולה להוביל הפעם
לחרם נפט חדש, ורחמנא לצלל, להתנגשות ישירה בין
מעצמות-העל. ביום ו' האחרון, 16 במאי 1975, הוסיף
פרופסור קסינג'ר כי, מכל מקום, אספקת הטילים לירדן
תמנע ממנה את הצורך להצטרף אל מדינות ערביות
אחרות במקרה של מלחמה בינו לבין ישראל. בכל הכבוד,
שיקול זה מופרך. הן תורכיה והן יוון מצויידות בנשק
אמריקני ונמנות עם חברות נאט"ו. כלום היה בכך כדי
למנוע התנגשות צבאית ביניהן, משפרץ משבר קפריסין?
וכאילו כדי לזרות מלח על הפצע, זועמות כיום שתיהן
על ארצות-הברית, והשפעתה של ארצות-הברית פחתה
הן ביוון והן בתורכיה. וכלום מנע הנשק המערבי שבידי
ירדן מלחמות בינה לבין ישראל בעבר?

חברי הבית, גם מן הנסיון המדיני הבריטי באזור
לחזור אחרי הערבים, לציידם בנשק ולהעניק להם תמי-
כה מדינית, יכול שר החוץ האמריקני לעמוד לקח. היתה
זו בריטניה שהשקמה את הליגה הערבית אחרי מלחמת
העולם השנייה, כנראה כפרס על "הנאמנות" שגילו
לה מדינות ערב בתמכן בגרמניה הנאצית ובהואילן
להכריז מלחמה עליה כשבנות-הברית כבר לחמו על
אדמת גרמניה. מה אירע במדינות השנים למעמד בריטניה
בעולם הערבי?

עם מדינות ערביות אחרות. אין לירדן מה לחשוש מישראל. אין כל ערובה שגם אם תקבל ירדן נשק אמריקני נוסף ומתוחכם ביותר היא תישאר מחוץ למלחמה. נהפוך הוא, גם לאחר שהמשל האמריקני הודיע על אספקת טילי הוק לירדן, הודיע המלך הירדני כי ארצו תעמיד את כל משאביה לרשות מאמצי השלום והמלחמה של ארצות ערב. ואנחנו כבר יודעים שכל נשק המסופק לארצות ערב — אף רחוקות יותר כמו לוב — בסופו של דבר, ביום פקודה, מגיע לחזית הישראלית ומופעל נגדנו. כפי שהתבטא סנאטור אמריקאי, יהיה זה משונה ביותר שטילים אמריקנים יפילו פאנטומים אמריקניים.

עלינו לפנות איפוא לממשל האמריקני, לקונגרס ולסנאט ולהבהיר, שהעיוכים במשלוחי נשק לישראל, והנכונות לספק נשק לארצות ערב, יוצרים מצב מסוכן באזור ועלולים להביא לטעות בהערכה ולעודד את מדינות ערב להסתכן בהפתקה חדשה, מתוך הנחה שכדאי לנצל את המשבר הקיים ביחסי ישראל-ארצות-הברית. חברי הכנסת, מניעת מלחמה קודמת לכל הסדר מדיני. היא תנאי קודם לכל אפשרות של הסדר מדיני. ושיגור נשק מתוחכם לירדן עלול לעודד תוקפנות ולסכל סיכויי הידברות הסדירים ושלום.

אבל גם לירדן יש להבהיר: בל תחשוב ממשלת ירדן שאין לה מה להפסיד בהשתתפות במלחמה עתידה אפשרית. ירדן היא גם השכנה הפגיעה ביותר. וכשלוש במלחמה עלול להחמיר את בעיית הפלשתינאים בתחומה, ולחדד את יחסיה עם אש"ף ולסכן את עצם קיומה. ובל אחוזר ירדן על השגיאה שעשתה בימי מלחמת ששת הימים.

אם בימים אלה הצהיר המלך חוסיין ש"אם נגזר עלינו למות — נמות בכבוד", יש להבהיר לו כי קיימת גם אפשרות לחיות, ולחיות בכבוד יחד. לפיכך אינני מקבל את הפתרון שהוצע לנו כאן על-ידי חבר-הכנסת בארי, שנגיד לירדן ולמדינות ערב כי אין מקום לכל פשרה טריטוריאלית ביהודה ובשומרון. בזה אנו רק נגביר את המוטיבציה למלחמה בחזית המזרחית. לעומת זאת נכוונות כל למשא-ומתן עם ירדן ועם הפלשתינאים תצביע על כך שיש מוצא של כבוד. יש להבחין בין מצב של שלום ובין מצב של העדר שלום. חבר-הכנסת בארי תיאר לפנינו את הסכנות האפשריות הצפויות לנו אם חלק של יהודה ושומרון יימסר לידי הערבים. אבל הרי אם נגיע להסכם של שלום, נדרוש פירוק כל שטח שיימסר לערבים וזה כולל, כמובן, גם אי-הצבת טילי הוק.

אני גם מתפלא על כך שחבר-הכנסת בארי רוצה למנוע אספקת נשק אמריקני לירדן, אך עם זה הוא מדבר על מלחמת-מע. אינני חושב שאי-נכונות לכל פשרה טריטוריאלית ונכונות למלחמת-מקדמה או מלחמות מנוע היא התרופה הטובה ביותר כדי לסכל את הנכונות האמריקנית לספק נשק לירדן.

מנחם בגין (הליכוד):

לא שמענו דברים אלה מפי חבר-הכנסת בארי.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):
הוא אמר זאת בפירוש.

מנחם בגין (הליכוד):

אני הקשבתי לכל מלה והוא בפירוש לא אמר זאת.

הרחב. זאת, בין שהשלטון הערבי יהיה בדמות מדינה פלשתינית-ערפאתית, בין בדמות מדינה ירדנית-פלשתינית.

חובה עלינו לזכור ולהוכיח: הכתרת ישראל היא חלק של האתוס הלאומי של כל העולם הערבי, והא המשטר במדינה זו או זו "ריאקציוני" או "מתקדם", "פרו-מערבי" או "פרו-מזרחי", מוסלמי אדוק או בעתי. לא בכדי לחמו בנו במלחמת השיחור גם מדינות שאינן גובלות עמנו, ולא בכדי לחמו בנו במלחמת יום-הכיפורים יחידות צבאיות ממארוק ומסעודיה. הלאומיות הערבית בעידן הנוכחי פירושה איחוד העם הערבי השולט בשטחים המשתרעים מן האוקיינוס האטלנטי עד המפרץ הפרסי. ישראל, בלשון האויב הערבי, היא "סרטן שיש לעקור מלב האומה הערבית". סעיף 13 לאמנה הפלשתינית אומר: "איחוד העם הערבי ושיחור פלשתינן הן שתי מטרות המשימות זו את זו, שכן איחוד העם הערבי מוביל לשיחור פלשתינן, ושיחור פלשתינן מוביל לאי-חוד". שגריר מצרים בארצות-הברית הצהיר בראשית השנה, כי "נקודת המוצא הערבית לפתרון הבעיות באזור ובעולם הרחב היא השמדת היהדות במזרח הקרוב". חסניין הייכל, בראיון ל"ניויוויק" מיום 27 בינואר 1975, אמר כי "ישראל בגבולות 4 ביוני 1967 היא עדיין מתי-צה בין ערביי אפריקה ובין ערביי אסיה, ולכן שום ערבי לא יוכל להסכים". מידענו "המתון", סאדאת, הצהיר על תורת השלבים כבר ב-1970 לאמור: שלב ראשון — מחיקת עקבות התוקפנות של 1967, במידת האפשר — בדרך מדינית; שלב שני — מחיקת עקבות התוקפנות של 1948.

במצב זה אולי על ישראל להבהיר שאין היא חייבת להמתין עד אשר אויביה יהיו מאורגנים, מצויידים ומ-אומנים כדבעי כדי לפתוח במלחמת תוקפנות נגדה? זכות ההגנה העצמית מועגנת במשפט הבין-לאומי, ומאז המלחמה של יום-הכיפורים אבד כלח על המבחן של "יורה היריה הראשונה". אמנם אין ישראל יכולה למנוע נסיגת ארצות-הברית והתקדמות ברית-המועצות בכל רחבי תבל בשל מדיניות ה"דטאנט" הממיטה אסון על העולם התפשי; אך ישראל תדע לבלום בעוד מועד תהליכים המיועדים להסלה.

אדוני היושב-ראש, אני מציע לקיים דיון בנושא במליאת הכנסת.

הי"ר י. ישעיהו:

רשות להצעה באותו נושא לחבר-הכנסת שערי.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מה זו הערכה מחדש של האדמיניסטרציה האמריקנית? האם זה מעין פרגוד שמאחוריו אפשר, מחד גיסא, להפסיק לישראל אספקת נשק שהובטח, אם כי טרם נחצמו חוזים לגבי, ומאידך גיסא להעניק נשק למדינה ערבית כמו ירדן, המודיעה שהיא מתכוונת להכשיר מלחמה עתידה נגדנו גם אם הנשק הזה הובטח לה ורק עכשיו עומדים לחתום על חוזה אתה? האם הערכה מחדש חלה רק עלינו ולא על ארצות ערב? האם אפשר להסכים לכך שאספקת הנשק לישראל תושעה ואספקת הנשק לירדן תימשך? זו השאלה המדאגה ביותר שעלינו להציג לידידינו האמריקאים. אין לקבל את הטענה שאספקת נשק נגד מטוסים, כמו טילי הוק, באה למנוע התקשרות ירדנית

אך לא רק זאת. אף כי מדובר בנשק הגנתי, אין ספק כי עיסקת הרכש שסוכמה לאחרונה בין ארצות-הברית לירדן מחזקת את כשרה הצבאי של מדינה זו ומגבירה את יכולתה להתגבר באופציה הצבאית של מצרים וסוריה. אם נביא בחשבון גם את שפעת הנשק המשוכלל שנמכר לסעודיה, אותה סעודיה אשר לא הס-תירה מעולם את כוונתה לסייע בפועל למלחמה בישראל, נמצא כאן איום על מאזן הכוחות באזורנו.

אני מאמין שראשי הממשל האמריקני לא נחלכונו לכך, אבל מתעוררת סכנה מוחשית כי התוכן, העיתוי והרקע של העסקה האמריקנית-ירדנית, שלא לדבר על העסקאות האמריקניות-סעודיות, יעודדו דווקא את הגור-מים הקיצוניים שבקרב העולם הערבי; שמעסקאות אלה ייצאו מחוזקות לא המגמות המתונות — ככל שיש כאלה בקרב שכנינו — אלא דווקא אותן מגמות המבקשות לדחוף את מדינות ערב אל דרך המלחמה, בניגוד גמור למאמצי השלום ולשאפות השלום המשותפות לארצות-הברית לישראל.

חברי הכנסת, אני חייב לציין בהודמנות זו עובדות נוספות אחדות לגבי המתרחש באחרונה בממלכת ירדן. מזה זמן-מה מסתמנת החרפה בהתבטאויותיהם של אישים ירדנים מוסמכים ושל כלי התקשורת הירדניים. במקביל לכך מגיעות ידיעות מהימנות על תכונה בלתי-שיגריתית של צבא ירדן לאורך הגבול עם ישראל ועל תכניות לשי-תוף פעולה צבאי ירדני-סורי. איננו יודעים עדיין בווד-אות מה טעמה ומה תכליתה של פעילות ירדנית זו ואם היא הפגנה גרידא או יותר מכך. אנו ערים, כמובן, לדבר ועושים מה שצריך לעשות כדי לקדם כל אפשר-רות. אבל אני רוצה לקוות כי באותה מידה ערים שליטי ירדן לסכנות העלויות לנבוע ממהלכים אלה, גם לשלום האזור ובעצם גם למדינתם שלהם. אני רוצה לקוות שהם ערים לחשש כי אם אמנם יעלו על הדרך של החרפת יחסים וליבוי יצרים, יימצאו כוחות בעולם הערבי ואולי גם בחוץ ירדן עצמה אשר יכבידו עליהם לרדת מדרך זו, גם אם ירצו.

כבוד היושב-ראש, אפילו הדברים ידועים אין זה מיותר לשננם שוב: ישראל רוצה בשלום עם כל שכנו-תיה. היא פועלת בעקביות למענו ואינה רואה לו שום תחליף. אנו מעוניינים בקיום יומה מדינית ופעילות מדינית שסיכוייה עדיין עומדים וקיימים. עם זאת ערה ממשלת ישראל לבעיות ולסכנות שמניתי והיא עושה כל שנדרש כדי להתמודד אתן.

אני מציע להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון, אם הדבר יראה גם למציעים. שם נוכל, כמובן, לדון ביתר פרטים על הבעיות שהוזכרו כאן.

היו"ר י. ישעיהו:

האם חבר-הכנסת בארי מסכים להצעת השר?

ידידה בארי (הליכוד):

מסכים, אדוני.

היו"ר י. ישעיהו:

האם חבר-הכנסת שערי מסכים?

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

מסכים.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):
בסיכום, צה"ל צריך להיות מוכן לכל האפשרויות, לרבות האפשרות שהחזית הצפונית-מזרחית תיהפך לח-זית המרכזית שלנו. צה"ל צריך להניח שמלחמה כן עלולה לפרוץ והמדינאים צריכים לעשות הכל כדי למנוע ולא כפי שאירע ערב מלחמת יום-הכיפורים, שצה"ל גרס כי יש סבירות נמוכה ביותר שמלחמה תפרוץ והמדינאים סברו שאין צורך לעשות משהו כדי למנוע מלחמה.

חברי הכנסת, אין מקום לאווירת מלחמה. עם זאת עלינו לעקוב בערנות אחרי ההיערכות החדשה של ירדן, ההיערכות המדינית והשיחות המתנהלות בימים אלה בין ירדן, סוריה ומצרים ובהשתתפות אש"פ, וכן ההיער-כות הצבאית של גבולותינו. עלינו להבהיר לידידינו האמריקאים שאספקת נשק לירדן בשעה זו, כאשר משעים אספקת נשק לישראל ודווקא בשעה שהמלך הירדני מודיע על הצטרפותו האפשרית למלחמה עתידה נגדנו, היא מהלך מסוכן ביותר ועלול להיות תמריץ למלחמה ולא למניעתה. לפיכך על הכנסת להשמיע את דעתה בנושא זה.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לשר-החוץ, לתשובה.

שר-החוץ י. אלון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית חודש זה נמסר לממשלת ישראל בצורה מוסמכת על עיסקת רכש צבאי שסוכמה בין ממשלת ארצות-הברית לבין ממשלת ירדן בעת ביקורו של המלך חוסיין בווישינגטון בחודש אפריל השנה. נמסר כי עיקרה של העסקה הוא חיזוק מערכת ההגנה האווירית של ירדן על-ידי טילי קרקע-אוויר מסוג "הוק" ותותחי נ"מ.

עם התקבל ידיעה זו הוריתי לשגרירנו בווישינגטון להביע לפני ממשלת ארצות-הברית את דאגתה הרבה של ממשלת ישראל לנוכח עיסקה זו, את הסתייגותה ממנה ואת התנגדותה לה — הן בגלל תכנה של העסקה והן בגלל עיתויה.

כידוע לחברי הבית הודיעה ממשלת ארצות-הברית, לאחר השעיה השיחות בין ישראל לבין מצרים על הסדר-הביניים, כי היא בוחנת עתה מחדש את מדיניותה במזרח התיכון. בהקשר זה נמסר כי כל עוד נמשכת הבחינה מחדש תשעה ארצות-הברית עיסקת רכש חד-שות, לרבות הטיפול במספר פריטי רכש חשובים אשר לגבי אספקתם לישראל כבר ניתן לנו אישור עקרוני על-ידי הדגים הגבוהים ביותר של הממשל, אף כי טרם נחתמו הסכמים לגביהם. עירערנו על השעיה זו ואיננו משלימים עמה, אך הדבר אינו חל על הסכמים קיימים. האמת מחייבת להבהיר שכל העת הזאת נמשכת כסידרה אספקת אותם פריטי רכש חשובים אשר ההסכמים לגבי-הם נחתמו לפני 1 באפריל השנה.

לאור כל אלה רשאית היתה ממשלת ישראל לצפות כי שעה שממשלת ארצות-הברית משעה את הטיפול בספ-יות רכש ישראליות היא תנהג מנהג דומה גם לגבי ירדן. כשם שרשאים היינו לצפות כי שעה שממשלת ארצות-הברית רואה לנכון לדחות את ביקורו של שר הבטחון — ביקור אשר כבר תואם והוסכם הודית — היא תימנע מדיונים בעלי אופי בטחוני עם שכנתנו המזרחית, שלא לדבר על סעודיה.

היו"ר י. ישעיהו:

אם כן, יש לנו רק הצעה אחת.

מאיר פעיל (מוקד):

יש לי הצעה להוריד את הנושא מסדר-היום.

היו"ר י. ישעיהו:

בבקשה. מדוע לא אמרת את זה קודם?

מאיר פעיל (מוקד):

אמרת.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פעיל, להצעה.

מאיר פעיל (מוקד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אולי הדיון מיותר כי חלק גדול ממנו כבר התקיים אתמול בטלויזיה; נאמר שם מה יגיד חבר-הכנסת בארי ומה אמור, אולי, שר החוץ לומר. חבל שלא הייתי מעודכן. הייתי מודיע להם מה שאני אומר בכנסת והייתי פטור מהודעה זו בכנסת.

אני מציע להסיר מעל סדר יומה של הכנסת את הצעת חבר-הכנסת בארי, שעניינה לדון על החלטת ארצות-הברית לספק טילי נ"מ לירדן. אני בהחלט תומך בכך שהכנסת תדון במליאה או בוועדה בתיוה המדינית שהעלה חבר-הכנסת שערי.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אתה בעד הספקת טילים לירדן על-פי הצעת חבר-הכנסת שערי?

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):
אני לא הצעתי זאת.

מאיר פעיל (מוקד):

נכון שארצות-הברית החליטה לספק לירדן מערכת טילים ותותחי נ"מ בלי להודיע זאת קודם לישראל או לתאם זאת עמה. גם לקראת השיחות שמנהל שר החוץ האמריקני כרגע בווינה עם עמיתו הסובייטי לא טרחה ממשלת ארצות-הברית לתאם את מדיניותה במזרח התיכון עם ממשלת ישראל. אני אף מסכים שיש בכך שינוי לרעתנו. אכן ניכרים סימנים מובהקים שממשלת ארצות-הברית, ואולי אף ממשלות שונות בעולם, משנות מדיניותן בקשר לסיכסוך הערבי-ישראלי.

ממשלת ישראל וכנסת ישראל חייבות ללמוד שי-נויים אלה בקפידה ולהגיע למסקנה כי הגיע הזמן לבחון מחדש את מדיניותנו כלפי העולם הערבי — מין reassessment ישראלי — קודם שנילחץ על-ידי המעצמות וקודם שנמצא עצמנו מעורבים במלחמה חדשה.

יש טעם לדון בכנסת על שינוי מדיניותה של ממשלת ישראל כלפי הפלשתינים וכלפי ירדן בכיוון יומת שלום, ולא על הספקת טילי נ"מ למדינת ירדן. אולי שינוי במדיניות הישראלית בכיוון שעלינו אני ממליץ ישפיע יותר על צימצום הספקת הנשק לאויבינו מאשר דיון בכנסת שיעסוק רק בהספקת נשק זו.

במסגרת השיקול המדיני יש, לעניות דעתי, לגנות את שר-הבטחון שמעון פרס על נסיונותיו בימים האחרונים להפיח רוח של מצב מלחמה בין ירדן ובין ישראל. יש לשבח את ראש הממשלה על שקרא את שר הבטחון לסדר ועל שהרגיע את הרוחות, אולם יש לתמוה על הממשלה שאינה פונה אל הציבור בתיאום מלא כתזמורת סדורה.

היו"ר י. ישעיהו:

אני מתקשה לקבל את הצעתו של חבר-הכנסת פעיל להפריד בין מציע למציע. הנושא הוא אחד וההצעה היא אחת ונומקה על-ידי שני מציעים. אולי יגיע זמן שכאשר יש נושא אחד נסתפק במציע אחד — מי שקדם זכה. אבל במקרה שלפנינו שני חברי כנסת, כל אחד מצדו, הציעו אותה הצעה ואינני יכול להעמיד להצבעה הצעה להעביר לוועדה מה שהוצע על-ידי חבר כנסת אחד ולא להעביר מה שהוצע על-ידי חבר כנסת אחר. לכן אני מעמיד להצבעה זו מול זו את ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום ואת ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון, כפי שהציע שר החוץ.

הצבעה

ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת לא נתקבלה.

(חבר-הכנסת מ. בגין קורא קריאת ביניים)

היו"ר י. ישעיהו:

חבר-הכנסת בגין, אתה ער לנוהלים. שלא לכלול, פירושו — במליאה. כשהשולחן נקי מהצעה זו אנחנו מצביעים על ההצעה להעביר את הנושא לוועדה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אין הצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של המליאה.

היו"ר י. ישעיהו:

אבל חבר-הכנסת פעיל עדיין משתמש במינוח הישן: "להסיר מסדר-היום". הוא הציע שלא לכלול את ההצעה בסדר-היום.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדת החוץ והבטחון — רוב
נגד — מיעוט
נמנעים — מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

היו"ר י. ישעיהו:

ברוב ברור הועברה ההצעה לוועדת החוץ והבטחון.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אבקש רשות להודיע על הימנעות.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת טובי, להנמקת הימנעותו מיתעו מהצבעה.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, נמנענו בהצבעה כדי להסתייג מגישתם היסודית של חברי-הכנסת בארי ושערי וגם מתשובתו של שר החוץ. דברי שלושת הנואמים ביקשו להפגין את התנגדותם לאספקת נשק אמריקני לירדן מתוך דאגה, כביכול, לבטחון ישראל.

גם אנחנו מתנגדים למדיניות האמריקנית של ספס-רות בנשק באזורנו, שמגמתה למנוע פתרון צודק ויציב למשבר באזור, בניגוד לאינטרסים של כל עמי האזור, ובניגוד לאינטרס חירות העמים, זכויותיהם ובטחונם.

ידידיה בארי (הליכוד):

אספקה רוסית ללוב כשרה?

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אספקת הנשק הסובייטי לעמים המגינים על עצמאותם שונה תכלית שינוי מספרות אמריקנית אימפריאליסטית בנשק.

(חבר-הכנסת א. אולמרט קורא קריאת-ביניים)

חבר-הכנסת בארי וגם חבר-הכנסת שערי וגם שר החוץ, על הגוונים השונים שלהם, היו רוצים שארצות-הברית תמשיך לתמוך אך ורק בכיבושי ישראל ובהזרמת יותר ויותר נשק לישראל, לחיזוק מדיניות הכיבושים והסיפוח המיועדת את השלום. התופעה המרושעת הזאת במדיניות האמריקנית לספק נשק בעת ובעונה אחת גם לישראל, ובעיקר לישראל, וגם לירדן, מוכיחה

ה. סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו (דיון) (המשך)

הפעילות הרבה של המשטרה עדיין לא זוכה, לדעתי, תנו, להערכת הציבור וחבל שכך המצב. אבל יש גם כמה נושאים הטעונים שיפור ותיקון בזרוע המשטרתית. אני מדגיש שאני אומר זאת מתוך הערכה למסירות הרבה של ראשי המשטרה לתפקידם ולמסירות של רבים רבים המשרתים במשטרה, האלמונים הרבים העושים מלאכתם נאמנה. נושא אחד הקשור למשטרה בור-דאי לא יעורר ויכוחים בין חברי הבית והוא רצוננו לראות משטרה עם כוח-אדם ברמה נאותה שיספיק לצרכים. בעתונות חוזרות ומתפרסמות לאחרונה מודעות הקוראות לאזרחים, יוצאי צה"ל בעיקר, להצטרף למשטרה. התנאים המוצעים מעידים על הטבה ניכרת שחלה בשכר של השוטרים, אך עלינו לחזור ולומר שזה עדיין לא מספיק. התשלום לא הגיע לרמה שתהלוך את הסכנות ומסירות הנפש, את השעות הנוספות, הריחוק לתפקיד והניתוק מהמשפחה לשעות רבות. יש לשאוף שתנאי עבודתו של השוטר יהיו שווים בכל לתנאי עבודתו של איש צבא-הקבע. אמנם בשנים האחרונות התקדמנו למצב של שוויון, אך הוא איננו שלם. אם אנו רוצים שמספר הנפגעים מהמשטרה יצטמצם עוד יותר — כפי שהתמונה החלה מצטיירת בשנים האחרונות — יש לעשות הכל לשיפור תנאי העבודה.

רבותי חברי הכנסת, לאחר מלחמת ששת הימים נדמה היה שהגענו לשלב שבו העבריינות הולכת ומצטמצמת. לצערנו היה הדבר רק בעקבות מאורעות המלחמה. התופעה חזרה על עצמה בימי מלחמת יום-הכיפורים והיום אנו שוב בעיצומה של תקופה של פשיעה גוברת, ולא רק זאת — אופי הפשיעה נמצא בהחמרה, כפי ששמענו זאת היום מפי שר המשטרה וכפי שאומר מפקח המשטרה בפתח הדיון השנתי שלו ומדגיש כי הוא רואה בהחמרת מקרי העבריינות תופעות מדאיגות של פריקת עול והתרופפות ערכים ומוסר. בשנה שלאחר

היו"ר י. ישעיהו :

חברי הכנסת, אנו חוזרים להמשך הדיון על סקירת שר המשטרה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהנא, ואחריו לחבר-הכנסת אליעד.

קלמן כהנא (חזית דתית תורתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תורשה לי בראשית דברי הערה: ער אני לעובדה שאין לומר כי מחדלי המשטרה הם הגורם להתדרדרות המוסרית, לריבוי הפשע ולתופעות חמורות רבות שעדים אנו להן. אשמה בכך רוח התקופה והעובדה שלמדנו, בעוונותינו הרבים, ממעלליהן המקולקלים של האומות והגענו, לצערנו, בחלק מכם לשיאים. משטרה יכולה לעשות למען בלימה לא פעם, אבל אין היא יכולה להיות המחנכת. העדר החינוך לערכים, העמידת ערכים מוזייפים במרכז היינו, הם הם הגורמים להרבה תופעות חמורות אשר דובר וידובר עליהן בויכוח זה. והנה דוגמה קטנה אקטואלית, שכבר נגענו בה: עשרות בשנים חינוכו את הדור הצעיר בסיסמה של "נפש בריאה בגוף בריא". בסיסמה זו רמסו ברגל גאוה את קדושת השבת והתוצאה ידועה לכולם. אני מציע לכם לקרוא את דבריו מלאי הכאב של ח-גי היום ב"דבר", הכותב במרכאות על כך כי "פה ייוולד היהודי החדש". לצערנו הוא נולד, והרבה הרבה חדש יש בו. סיפרו לנו — ואסתפק רק בעוד דוגמה זו — לפני שנים אחדות, היאך תחדיר הטלוויזיה לבתים תרבות, הסברה, חינוך, היאך תרתק בשבתות ובילולי שבתות את הנוער לבתייהם. אני מניח שהוויכוח שיתקיים בקרוב בכנסת על הטלוויזיה יגלה פעם נוספת מה תוצאות כל אותה הסברה ואלימות ומחזות תועבה הנראים מעל המסך הנוצץ הזה. ובאווירה זו צריכה לפעול המשטרה. על כן, רבותי, אודה: אני מתייחס בכבוד להרבה מפעולותיה של המשטרה ולהרבה מהשיגיה.

צוני להעלותו לדיון בקרוב במסגרת אחרת, אבל מחובתי להזכירו דווקא היום בדיון על משרד המשטרה. אני מתכוון לגיטוי מתיים בניגוד לחוק, המוזכרים בדיון-חשבון החדש של מבקר המדינה בקשר למכון לרפואה משפטית. בדיון-חשבון השנתי ה-19 של מבקר המדינה הופנתה תשומת-הלב לגיטויים בניגוד לחוק. העלינו בעיה זו מעל בימת הכנסת. דרשנו להעמיד את העוברים על החוק לדיון. אבל הם, כנראה, עברייני הצווארון הלבן שאין מעמידים אותם למשפט. והנה, בדיון-חשבון מס' 25 הולכות ונשנות אותן טענות. הן הולכות ונשנות בקשר להוראת חוק אנאטומיה ופאתולוגיה, שעליו ממונה שר הבריאות, הן מושמעות בקשר לחוק תקרת סיבות המוות, שיש לשר המשטרה התייחסות נכבדה אליו. הן מתייחסות לחוק השיפוט הצבאי, אשר צה"ל ומשרד הבטחון קשורים בו. בקשר לשלושה חוקים אלה עברו עבירות על חוק, והם נמצאו במקרים שחקר מבקר המדינה, באחוזים די גבוהים. היכן כאן זרוע המשטרה? האם אין היא ממונה על כך שיש אשר עברו על החוק יועמדו למשפט, ובמיוחד אם הדבר נעשה גם במסגרת המשטרה עצמה?

זמני איננו מרשה לי לעמוד בהרחבה על מקרים אלה, אבל הם חמורים במיוחד מבחינה אחת: שמירת החוק איננה ניתנת לחלוקה, אם מותר להפר חוק אחד, מותר להפר חוק אחר. אם מתייחסים בסתנות משום-מה לעבירה אחת, מרחיבים עלייך כך פשע בישראל.

ולבסוף, בעיה כאובה שהועלתה כבר מעל בימה זו, אבל לא די בכך, צריכים להעלותה מחדש מדי יום ביומו עד למציאת פתרון לה — פרשת רציחתו של נער צעיר בבית-המעצר כאשר הוכנס לתא אחד עם פושעים מבוגרים. מדובר על כך שנים, שיש להימנע מכליאת בני-נוער יחד עם מבוגרים; המלצות על גבי המלצות. לצערנו כלום לא זו. הושקעו כספים רבים במדינה הזאת לכל מיני צרכים והם נמצאו, ולתאי מעצר לצעירים לא נמצא עדיין הפתרון. אבל לא די בכך. עד כמה שידוע לי האחראים למחול המסויים אשר לא היו ערים די הצורך לו יצאו מהעניין בנויפה קלה.

יורשה לי לסיים מעין הפתיחה. יהיו נא כל אלה המבקרים את המשטרה על מחזוריה, המצביעים על ריבוי הפשע, הכואבים את ההתדרדרות שאחזה בנו — יהיו נא ביקורתיים כלפי עצמם, כלפי עצמנו. אל נתעלם משורש הפשע, משורש הדברים. מה יעשה הבן ולא יחטא אם אלה היומנאות שהוא רואה? מה יעשה הבן ולא יחטא אם אין תוכן ממשי לחינוכו? לימדונו חכמינו זכרונם לברכה במסכת ביצה, שישירא עזין הן באומות וניתנה להם תורה כדברי רש"י שם שהיא מכנעת לבם. הלוואי ונמצא במשותף דרך לחזור לחינוכו המקורי. אני בטוח שאז נוכל להקטין את תקציב משרד המשטרה.

הי"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליעד, ואחריו לחברת-הכנסת נמיר.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח שאני יכול להתחיל מהמקום שקדמי הפסיק בו — הייתי רוצה שנוכל לחזור למקורות החינוך האמיתיים של היהדות ולמצוא שם את התרומה המתאימה גם לנושא שאנו מדב-

מלחמת יום-הכיפורים גרשמה עלייה של 11.5% בעבר"י ונעלייה דומה של 10.3% גרשמה גם ב-1968. כל אלה הם מספרים, אך אם נבדוק אותם היטב נגלה שב-1974 ובראשית 1975 ניכרת עלייה עצומה במקרי האלימות, בהם מעשי רצח אכזריים. נדמה לי שחלה גם עלייה גדולה בתחום העבירות הכלכליות, גניבות גדולות ועבירות הצווארון הלבן.

לאחריותה של המשטרה נוסף המשמר האזרחי. אנו חייבים להעריך כראוי את הצטרפותם של רבבות מתושבי הארץ לגוף זה, שללא ספק תורם לבטחון השכונות בערי הארץ. אך ארשה לעצמי הערות מספר באשר להפלתו של גוף זה: המשמר האזרחי הוא גוף וולונטרי, כל המצטרפים אליו הם אנשי עבודה. לעובדה זו איש לא יתכחש, אך בשום פנים ואופן לא נוכל להסכים שגוף ממלכתי זה יאמן את אנשיו בשבתות. בשאלתה שהופנתה לשר המשטרה הובא לפנינו מקרה קונקרטי. שנית, למשמר האזרחי הצטרפו אלפי אזרחים דתיים.

שר-המשטרה ש. הלל :

אולי תמסור גם את התשובה של שר המשטרה? אם התחלת במצווה, גמור בה.

קלמן כהנא (חזית דתית תורתית):

קשה לי לחזור על התשובה.

למשמר האזרחי הצטרפו אלפי אזרחים דתיים. נאמר לי כי בתיכונן הווגות ליציאה יש ולעתים משבצים גברים ונשים למה שנקרא בלשון אנשי המשמר "פאטרולים". אני רואה בכך טעם לפגם ותובע משר המשטרה להורות לכל מנות המשמר האזרחי שלא לערוך שיבוצים מסוג זה הגורמים למניעת הצטרפותם של אזרחים דתיים למשמר ושואין בהם כדי לקדם את המטרה האמיתית של גוף זה.

אדוני היושב-ראש, מרבית אזרחי המדינה רואים את השוטר כמייצג את זרוע החוק. צר לי לקבוע כי לאחרונה הגיעו לידיעתנו מקרים של שוטרים המוכיחים כי הם מעל לחוק. נדמה לי כי אחד המחזלים החמורים של ראשי המשטרה הוא באי-מניעת הכירסום בנורמות המשטריות. אנו שומעים על מקרים, והם אינם בודדים, של הכאת אזרחים ללא כל סיבה. פשוט, כך אומרים, לשוטר התחשק. אנו שומעים על מקרים ששוטרים מפרים את חוקי התנועה, למרבה הפלא אין המשטרה לעתים קרובות אפילו מגיבה על תלונות נגד אנשים, ואביא דוגמה בולטת: בעתונות פורסם, ובהדגשה, שאזרח תל-אביב יצחק לבקוביץ הוכה קשות בליל שבת "תוריע מצורע", אי אירע שנה זו, בידי שוטר כשעמד לשיחה עם ידיד בשעה הקרובה לחצות סמוך לביתו. המתלונן מסר מספר הניידת מ. 3844 שממנה הגיח סמל משטרה והחל מכה אותו באלה. לשאלה למה הוא עושה זאת ענה: אתם מרגיזים אותי. יהודי זה טוען שהוכה בגלל חזונו היהודי-דתית, ודבר זה פורסם בעתונות. ניסיתי להעלות את הדבר כהצעה דחופה לסדר-היום של הכנסת. לצערי נדחה הדבר על-ידי הנשיאות, הוא לא נמצא די חשוב כדי להעלותו לפני הכנסת. אבל חמור עוד יותר שלא שמענו שום תגובה מצד המשטרה, מצד השר, על מעשה זה שקרה, עד היום הזה. גם המתלונן לא שמע כל תגובה, ואם העובדה איננה נכונה, נא להעמיד את העתון למשפט על הוצאת דיבה.

ואם על תגובות נדבר, אזכיר רק בקיצור דבר שבר-

הפיקוד של משטרת ישראל שיצליחו, אולי באמת, לתת דוגמה טובה, כי זוהי הפעם הראשונה ששמעתי רעיון זה במשרד ממשלתי: שהבעיה של הביקורת היא לא רק לרוץ אחרי האנשים, אלא אולי עוד יותר חשוב למצוא רעיונות חדשים, מחשבה חדשה, הנאים חרשים, רצון חדש, יוזמות חדשות, כדי שנוכל להתמודד עם הבעיות המתחדשות מיום ליום.

דבר שני, אני רוצה לברך את משטרת ישראל על כך שבשיתוף פעולה עם ההתאחדות לכדורגל החליטה לפתוח את המגרשים ולאפשר לקהל של רבבות להשתתף באירועים האלה, שהם באמת משמחי לב. דאני שיש לבוא בטרוניה לקהל הצופים ולקהל התומכים של כל קבוצות הכדורגל, ושמענו זאת כאן. ואני מברך את המשטרה על החלטתה. זה משמח את הלב לראות את הצהלה, את המעורבות, את הסיפוק של הקהל. נכון שיש תקלות, יש צרות, ובכל זאת יישר כוחכם על החלטתכם זו. זה עדיף בהרבה מלסגור את המגרשים דווקא ב"רועים ציבוריים כאלה, שנותנים כל כך הרבה לנוער ולמבוגרים גם יחד. לדעתי יש לזה השלכות חינוכיות ממדרגה ראשונה. תבואו על הברכה.

אני רוצה להעיר שתי הערות נוספות, ובכל הרוח הטובה. אדוני שר המשטרה, מאוד לא נעים לראות שאנחנו כמעט מגיעים בטלוויזיה. כמעט שיש לו קצת מושג בנעשה בבתי-המשפט ובדיוני בתי-משפט מותר לי לומר זאת. עוד מעט הציבור כבר לא יצטרך לקרוא, שופט כבר לא יצטרך לשבת בדיון. הוא יישב מול הטלוויזיה ויראה מי אשם, איך שיחזרו, מי הודה, מי לא הודה. לאן נגיע בתנאים אלה? האם ייתכן הדבר הזה? האם הטלוויזיה תהיה בית-משפט במדינת ישראל? אדוני השר, אינני מקבל את הטענה שאי-אפשר לדעת מי מדליף, ותסלח לי שאני אומר זאת, אבל אני חושב שיש לי נסיון. אי-אפשר לדעת אם נאשם, כמו עמוס ברנס למשל, הודה באשמה, בלי לראות את ההודאה שלו. ואת ההודאה שלו מקבל איש משטרה, ולא שום איש אחר. אם תהיה הקפדה על ההוראות, לא תהיה שום אפשרות להדלפות. אני משוכנע שאם ייצאו הוראות קפדניות מהמשטרה, כמו שהיא יודעת לעשות זאת, אפשר לשים קץ לדבר הזה. לא ייתכן לשמוע בטלוויזיה שהנאשם הודה ברצח, ואחר כך לשמוע שאי-אפשר לדעת מי מדליף את זה. אני מאוד מצטער. אני חושב שזה גורם נזק למשטרת ישראל, למשפט בישראל, למוסר. זו חוליה נוספת בשרשרת ומצערות התופעות של התדרדרות מוסרית בארץ.

דבר שני, אדוני השר, אני משוכנע שגם אתה וגם הפיקוד העליון של המשטרה לא שבעתם נחת משני פסקי-דין שנקבע בהם מפורשות — לפחות באחד — שלא מקבלים את הודאתו של נאשם משום שהיא הוצאה ממנו בכוח ובמכות. זו תופעה מאוד חרשה אצלנו. ואני אומר זאת מתוך נסיון של שנים לא מעטות במגזר הזה. אם זוהי חוליה נוספת בשרשרת הזאת, הרי היא מאוד מדאגה. ואני קורא למשטרת ישראל להיערך מיד נגד התופעה הזאת, כי היא לכל הדעות פוגעת גם במשטרה. זה דבר שמקשה עליה ומעמיד לפניה מכשולים רציניים ביותר בהוכחת אשמה. אחר כך היא אינה יכולה להוכיח אשמה. ובכך מה הועיל לה כחמים בתקנתם? נדמה לי שמשטרת ישראל צריכה לגשת לעניין זה בכל התקפות, ואין לי צל של ספק שהיא תצליח בכך.

רים בו היום. אין בכונתי לומר שאני מסכים עם השיטה החדשה של שמיעת סקירות על שני משרדים ודיון משותף בהם, אבל נכון הוא שהיתה לי איזו שהיא אסוציאציה, שאולי היה טוב אילו היתה הכנסת קובעת דיון משותף במשרד החינוך והתרבות ומשרד המשטרה. הייתי חושב זאת לתרומה אילו שר החינוך והתרבות היה מקשיב לסקירה המאלפת, המעמיקה, המפורטת, המקיפה, מלאת העובדות, מלאת העניין של שר המשטרה, כדי שהוא אולי יקבל מושג על הממדים האמיתיים של הבעיה: עד כמה מדינת ישראל זקוקה למערכת חינוכית חזקה, יסודית, יעילה, הנותנת דעתה לכל התופעות הללו.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מודה, כאשר אני עולה על הבמה להשתתף בדיון הזה על משרד המשטרה, אני לעתים חש נקיפת מצפון. פשוט אינני יודע מה אני יכול לבקר, מה אני יכול לטעון. יש לי ביקורת אחת יסודית, אדוני שר המשטרה, והיא השאלה: כאשר מסרת לפנינו את כל הסקירה הארוכה והממצית הזאת, ההשת מעות ממנה היא שמשד המשטרה שמח, או מרוצה, מהתנאים, האמצעים, הכלים והאפשרויות שהמדינה מעמידה לרשותו. בגילוי לב אני שואל את השאלה הזאת, האם זה נכון? האם המשטרה חושבת שהיחס בין העול הכבד המוטל עליה — אינני מכיר משטרה נוספת שיש לה בעיות בטחון פנים, שהטילו אותם עליה, כמו המשטרה בישראל — האם אתם באמת שקטים וחושבים שהאמצעים, התנאים, האפשרויות והכלים שהועמדו וועדים לרשותכם הם מספיקים לנוכח עומס האחריות המוטלת עליכם? זו השאלה וזוהי הביקורת שלי לגבי משרד המשטרה; אין לי כל צל של ספק בכומר, בתחושת האחריות, ביעילות — והייתי יכול לפתוח פרק ולהתפעל מכל-ההישגים — של משטרת ישראל. המשטרה אפילו פיגקה אותנו הרבה בהצלחות ובהישגים, אבל אני מודה, אדוני השר, שבחודשים האחרונים יש לי איזו שהיא דאגה: הרבה מאוד פיגועים, במיוחד בחשבון ירושלים, וחוששני שכמעט לא גילינו שום מקרה מאותם מקרים; בשל כך אבקר את המשטרה? אני שואל את ממשלת ישראל אם הטיפול בנושא מקבל את האמצעים ואת הכלים ואת ה"כלת המספקת לעמוד במשימה, בעומס הכבד הזה? זו שאלתי.

ברוב צניעותו העלה שר המשטרה בעיה ביקורתית אחת והזכיר לנו שמחלקת המחקר — אחד הדברים שצריך היה לקבל את התימוכין, הכוח והאמצעים המלאים כדי שלפחות המחקר שעושה המשטרה יהיה ברמה גבוהה — הוקצב לה גם השנה אותו סכום של 1.5 מיליון לירות שהיה בתקציב הקודם. תעשו חשבון כמה הורדה ריאלית יש בכך, בנושא כל כך חיוני. זאת הערת-אגב. לכן חזרתי על השאלה שלי: האם שר המשטרה ומשטרת ישראל שלמים עם האמצעים העומדים לרשותם? אם לא — חובתם להקים זעקה ולומר לנו זאת בכנסת, כדי שידעו ולא, חלילה-יחס, יקרה איזה שהוא דבר ואז יתנפלו על המשטרה וימצאו את הכתובת. אני משוכנע שאין הם שלמים. אולי אני טועה, אני רוצה שיאמרו זאת בגלוי לב כאן מעל בימת הכנסת.

אני מברך את המשטרה, את שר המשטרה, על מה שהודיע לנו ומאמץ ידיו בחידוש של הקמת מערכת ביקורת — ולא מערכת לרדוף מישהו, אלא דווקא ביקורת — שתביא לנו מחזוריות של תחדושות רעיונות, מחשבת תית, יזמה, הצעות. אני מחזק ידי שר המשטרה וידי

אורה נמיר (המערך):

כן, זה הכל ברור הזמן, חברי-הכנסת בן-אהרן.

יצחק בן-אהרן (המערך):

רציתי רק להשלים את הרשימה.

אורה נמיר (המערך):

האם המשטרה אחראית להוויית המסובכת של החברה הישראלית? האם צודק הדבר שהיא תעמוד, ולרוב לבדה, בעימות הבלתי-פוסק, ולצערנו ההולך וגובר, עם תוצאות של חוסר הישגים בנושא החברתי? שהיא בלבד תזכיר לאזרח כי קיים חוק ועל החוק יש לשמור?

ומשום כך, חברי הכנסת, בלב חם מאוד רוצה אני לומר דברי שבה אחדים לשוטרים בכלל, ובמיוחד, ואבקש את סליחתה של החברה הגבירית במשטרה, לשוטרים.

(חבריה כנסת א. אולמרט קורא קריאת-ביניים)

אורה נמיר (המערך):

אני מפריעה לך, חברי-הכנסת אולמרט? אני מצטערת.

אהוד אולמרט (הליכוד):

לא. אני נהנה מאוד. אני נהנה שאת מיידות את השוטרים.

מאיר פעיל (מוקד):

הוא חבר הכנסת הצעיר ביותר ומותר לו להתרגש.

אורה נמיר (המערך):

עד לפני חמש-עשרה שנה היו במשטרה נשים שהשתלבו בעבודות משרדיות בלבד. בנובמבר 1960 גויסו 39 הנשים הראשונות לקורס שוטרים-סיוור. 24 מהן סיימו את הקורס ותחילת עבודתן מסמנת את התפנית שבהשתלבותן של נשים בעבודת המשטרה בפועל. היום מספר הנשים במשטרה הוא 1,800, כאשר 700 עוסקות בעבודות משרדיות ו-1,100 משולבות בתפקידים ייעוץ-דיים, והן: שוטרים-סיוור, נהגות, חוקרות ביחידות חקירות, חוקרות במפלג הנוער, תובעות במדור התביעות של המשטרה, שכולן משפטניות — ונעים להזכיר בהקשר זה כי היועץ המשפטי למשטרה היא אשה — עובדות במוקד אלחוט, חוקרות תאונות דרכים, מפעילות ראדאר נגד מהירות מופרות בדרכים, מדריכות משמרות בטיחות בבתי-הספר, קשריות, מוציאות לפועל הוראות בתי-המשפט, עובדות בבתי-מעצר, ממלאות תפקידים מיוחדים ביחידות מודיעין וביחידה המרכזית, ומשולבות במשמר הגבול בתפקידים בטחוניים ובביקורת גבולות. כמו כן משרתות במשטרה סוציולוגיות, פסיכולוגיות ועובדות סוציאליות המשמשות קצינות-ירווחה. בטוהר אני כי לא מנית את כל שטחי עבודתן של השוטרים במשטרה, אך מ"ניתוח עיסוקים" זה ברור כי מעטים השטחים שבהם לא מורגשת נוכחותה ומעורבותה של השוטרת.

ודווקא משום שאוהבת אני את הנשי שבאשה ברוני להתייחס לתפקיד הגברי ביותר שממלאות נשים במשטר — וכוונתי לשוטרת-הסיוור.

בסוף דברי אני רוצה לעמוד על עניין מצער מאוד, שקודמי כבר עמדו עליו, אבל חובתנו לחזור ולהרחיע על כך. הכוונה לבעיה של מאסר קטינים יחד עם מבוגרים. אינני יודע אפילו אם גיל 20 נחשב למבוגר. לדעתי צריך לחתום את גיל המבוגרים בגבול של 16 שנה ולדאוג לכך שילדים לא יהיו יחד עם מבוגרים. למדינת ישראל צריכה להיות סוף סוף האפשרות לתת לילדים כאלה בטחון. אם יש הכרח במעצרם. אני משוכנע שגם המשטרה הודעוזה מכך שילד בן 14 יכול היה לקפח את חייו כתוצאה מתקיפה בארבראית שנעשתה בו בחדר-המעצר. זה אחד הדברים שאני חוזר ומתריע עליהם, ואני מקווה שאיגן כועס עלי בשל כך. אני חוזר ואומר: אתם צריכים לתבוע יותר. חייבים להעמיד את הקשיים האלה בראש הטי-עונים והדיבורים שלכם. אינני מאמין שאתם יכולים לשאת בכל האחריות הזאת. אם קורה מקרה כזה של נער שנרצח, על מי כועס האיש ברחוב? על מי כועסת דעת-הקהל? ממי היא תובעת אחריות? היא חושבת שהמשטרה לא בסדר. אבל דעת-הקהל צריכה לדעת שלמשטרה אין אמצעים לבנות בית-מעצר מתאים לקטי-נים. וצריך להיאבק על זה. משטרת ישראל עושה דברים גדולים במדינה. בעניין זה היא חייבת לשנות את עמדתה, היא חייבת לתבוע את האמצעים לכך, ובכל התוקף.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור להברת-הכנסת נמיר, ואחריה לחבר-הכנסת אולמרט.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביקשתי הפעם להשתתף בדיון על תקציב המשטרה למטרה כמעט בלתי-מקובלת — אמירת דברי שבה אחדים לאנשי המשטרה, ובמיוחד לקבוצה מסוימת מאוד מתוכם. וזאת למרות שלעתים, ובמיוחד בעת האחרונה, אינני יכולה להשלים עם גילויים חריגים באופיה ובדמותה של המשטרה. די להזכיר את שילובם של אמצעי התקשורת בעבודת הח-קירה של המשטרה, הדבר כבר נאמר על-ידי קודמי, בנו-שאים שהשתתפה וההצנעה הכרחית להם, כאשר הרושם הוא כי הדבר נעשה לעתים ביוזמתם של אנשי המשטרה עצמם. והולכות ומתרבות הטענות על שיטות ודרכים של הוצאת הודאות מנחקרים שונים, שאינן הולמות, דומני, את תדמיתה של המשטרה בחברה הרוצה להיות מתקנת.

אך זה שנים אחדות שאינני יכולה לקבל נוהג שהולך ומשתרש בחברה הישראלית, הן בציבור הרחב, ומה שחמור יותר — בחלק מהממסד הישראלי, של תליית האחריות והאשמה במשטרה בנושאים, בעיקר חברתיים, שהעיונות הקשה ביותר עמם נופל, מאוד לא בצדק, על שכמה של המשטרה. היא שעוצרת בעד ההפגנות הא-לימות בנושא הפער החברתי, היא ששומרת על מגרשי הכדורגל, היא שעוצרת ילדים ונוער עבריינים, היא שעוצרת את העוסקות בזנות, היא העומדת בקו הראשון כשומרת על החוק והסדר ומתמודדת עם האוכלוסיה הגדולה שלא די שוקמה והתקדמה מבחינה חברתית, כאשר רבים מאנשיה באים משורות אותה אוכלוסיה.

ינוקם בן-אהרן (המערך):

עכשיו יש בעיות גם עם החברה המתקדמת.

תל-אביב, מרכז קליטה, קבוצה של פצועי צה"ל, בית-אבות — ולכל מקום הן מגיעות בשמחה ובלב חם ומש-רות אווירה מעודדת ברגעים רבים של ביירות וצער.

כשהקשיתי וביקשתי לשמוע בשיחות עם אחדות מהן תלונות, טענות, הצלחתי להציל מפייהן שתי משאלות בלבד: מדרוך רחובות העיר כציוד אישי, שמשום-מה אין להשיגו, והערכת הציבור. לכאורה, לא יותר מדי. אולי לפחות נושא זה יוכל להיות מוצא מכלל הרגליו של האזרח הישראלי, שיבין כי אותה נערה, אשה צעירה, העובדת בתגאים פסיים קשים ביותר, היא אשה במדי משטרה שתפקידה שמירה על החוק.

ושוב, ברשות היושב-ראש וחברי הכנסת, דומני כי מגיע לציבור הנשים המשרתות במשטרת ישראל בכל התפקידים ובכל הדרגים, שמשום-מה אין הילה מיוחדת אופפת את עבודתן, שנאמר להן מעל במה זו מלת תודה והערכה על מה שהן עושות ועל איך שהן עושות.

נעזור להן במילוי תפקידן, נתקן עיוותים אם ישנם, נגדיל את מספרן, ואולי נחדור לאותו מגזר ערבי שבניו משרתים בצה"ל ואין היום שום סיבה לכך שבנותיו לא תמצאנה מקומן בשורות המשטרה. ונאמר, גם בשמן, מלת תודה לחלק הגברי במשטרה, אשר לדברי רבות מהן קלטן וקיבלן בחברות ובדי חמה המושטת לעוזרן.

יצחק בן-אהרן (המערך):

שיר השירים לשוטרת.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אולמרט, ואחריו לחבר-הכנסת טובי.

אהוד אילמרט (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היה בדעתי, למרות שאני איש אופוזיציה, לפתוח את נאומי בכמה מלות שבח למשטרה, אבל לאחר ששמעתי את שיר ההלל של תכנית-הכנסת אורה נמיר אני חושש מאוד שהדברים שהתכוונתי לומר כדברי שבח ייראו כחיו"ר רים וקלושים.

בכל זאת, אדוני השר, אני חושב שאני חייב לומר כמה מלים של שבח, במיוחד לגבי הטיפול הנמרץ של המשטרה, לדעתי היסודי, בחלק ניכר מן המקרים, בתופעות המרובות של שחיתות כלכלית שהיא חייבת לטפל בהן.

במשך השנים האחרונות היינו רגילים, בצדק, לבקר את המשטרה על שטחיות, על העדר יזמה, על העדר אמצעים וכוח-אדם בחקירות כדי לטפל בתופעות של שחיתות. אני חושב שהביקורת אז היתה מוצדקת, אבל אי-אפשר שלא להבחין בשינויים שהתחוללו בתחום הזה בטיפול של המשטרה בבעיה. המשטרה ראויה בהחלט לשבח על היזמה והגישה הנמרצת שהיא מגלה.

אבל, אדוני השר, התופעה הזאת של שחיתות ושל קילקול המידות, שקנתה לה שכיחה בממדים כאלה בחברה הישראלית, מולידה תוצאות-לוואי שליליות, ולצערי גם משטרת ישראל התפתחה להן. אמנם נכון שמצד אחד שוררת אווירה ציבורית אשר לובתה על ידי העתונות, על-ידי הטלוויזיה והראדיו וגם על-ידי אנשי ציבור שתבעו לחקור ולחשוף ולהביא לדין בכל

במשטרת מחוז תל-אביב 469 נשים, מהן 164 בשלוש יחידות סיור, יחידה שבה מרוכז המספר הגדול ביותר של שוטרות. זוהי, למעשה, היחידה שהיוותה לפני 15 שנה את התפנית בשירות הבנות במשטרה; יחידה שלמשרתות בה העבודה הפיסית הקשה ביותר, עבודה במשמרות, 8 שעות במשמרת, כאשר שוטרת אחראית על קטע סיור, בדרך כלל קטע בעייתי, שבגבולותיו היא המייצגת את כל המצריך תיאורטית עזרת משטרה, ומ"עשית כל עזרה שהיא, החל מממתן אינפורמציה ועצה בכל שטח, הכוונת קהל, הכוונת תנועה ושמירה על חוקי התנועה ועד להתמודדות עם מעשי שוד וריצח. בתקופה האחרונה הפך נושא השמירה הבטחונית לתפקידה הר"אשון והמרכזי של שוטרת-סיור. כל זאת עושה השוטרת כאשר היא מצויידת בפנסק דו"חות, ספר כתובות העיר, מפת העיר, תחבושת אישית ואלה קטנה, מיוחדת לשוטרת. אגב, פעמיים בלבד השתמשו שוטרות באלה, האחת בשעת הסתערות הקהל על חשודים בזריקת רימון בתחנה המרכזית, והשנייה כאשר עצרה שוטרת רוכב אופניים, דתי דווקא, שנסע בניגוד לכיוון, וכשהעירה לו על כך הרים מוט להכותה. לשוטרות במשמרת הלילה ניתן ציוד נוסף: פנס-כיס וחגורה זוהרת. אמנם השוטרות לומדות שימוש בנשק, אך אינן מצויידות בנשק אישי.

אך אם הדגשתי את עבודתה הפיסית הקשה של שוטרת-הסיור, כל זאת כאין וכאפס לעומת הקונפליקט הנפשי המסוכן שבהתמודדותה עם האזרח הישראלי, במיוחד זה היושב מאחורי הגה מכונתו והשוטרת מייצגת את החוק והצורך בשמירה עליו. כאן מתגלים כולנו בכל הדרג: אדיבים, מנומסים, שקטים, רגועים, ממושמים, מודים בטעות — כל אלה סימני האופי היסודיים של האזרח הישראלי... וכל זה בעימות עם שוטרת-הסיור, כאשר הנושא הרציני ביותר שבו היא שרויה במחלוקת תמידית עם האזרח הוא החנייה שלא כחוק.

נכון שבמשך השנים השתנה בהרבה יחסו הרוגז של האזרח אל השוטרת. יש אף הטוענים כי הערותיה וקביעותיה של השוטרת מתקבלות בפחות רוגז מאלה של השוטר.

מוזרה ואולי אף עצובה קביעתן של שוטרות-הסיור כי מבין הקהל האזרחי הן מבכרות בדרך כלל, במידה שהדבר ניתן, למלא את תפקידן בין תושבי השכונות ולא בין המתגוררים באזורים שבהם מרוכזת אוכלוסיה משכית לה ומסודרת יותר, שתגובתה להערות של הממונות על שמירת החוק היא מהקשות והבלתי-מנומסות ביותר.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מצאתי לנכון לומר, במסגרת הדיון על הצעת תקציב המשטרה, מלים אחדות על קבוצת נשים המשרתות במדים במסגרת יחידה שבה העבודה קשה, פיסית ונפשית, יחידה העו"מדת בקו הראשון של עימות עם אזרחי המדינה, שהמשרתות בה הן כולן מתנדבות, שליש מהן נשואות ואמ"הות ילדים קטנים שבכל שבת שנייה הן מוצבות למשמרת; נשים בתפקיד שבדרך-קבע אינן מקטרות ואינן מתלוננות גם אם הנעל לוחצה, התלבושת לא תמיד נוחה ומממאיה, מזג האוויר קשה והאזרח רטון ופוגע; נשים שעל-אף עבודתן הקשה ביחידה מוצאות זמן ובמיוחד עניין להתנדב ולאמץ פנימית ילדים מחוסרי-בית, מעון ילדים באחת השכונות הבעייתיות שבדרומה של

לגבי שירות בתי־הסהר. אינני מדבר על המאמצים הגדולים ששירות בתי־הסהר עושה, במסגרת האמצעים העומדים לרשותו, לשיפור המצב. אני עומד על העובדה שהמבנים והתנאים בבתי־הסהר הם כאלה שהם משמשים חממה לפשע בתוך בתי־הסהר. השר עמד על כך בדבריו, אבל הדברים אינם מקבלים את הביטוי המתאים בסדרי העדיפויות ויש לכך השלכות מרחיקות־לכת.

צר לי לקבוע — ואני עושה הפרדה בין רמת השי"ר, שיש בה לפעמים סימנים של חולשה, אבל יש ללא ספק מאמץ מתמיד להתקדמות — שהתנאים של בתי־הסהר הם מן הפרימיטיביים, המיושנים והגרועים ביותר הקיימים כיום. אני בהחלט תובע מן השר, במסגרת "העוגה" המצומצמת של המשטרה, לנקוט בנושא הזה יוזמות מרחיקות־לכת.

הי"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת טובי, ואחריו לחבר־הכנסת בארי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, לא פעם אחת עסקנו בכמה צדדים מתפקידי המשטרה כאחת הזרועות של שלטון הכיבוש בשטחים הכבושים. לא אחת מתחנו ביקורת וגיינו את הצדדים השליליים בפעילות המשטרה כזרוע דיכוי בשטחים הכבושים, את פגיעותיה בזכויות האדם למיניהן, את המעצרים השרירותיים, את ההתעללות בעצורים, את התופעות של בידוד העצור מעורך־דינו, את שיטות החקירה המבוססות על מכות ועינויים ואת היחס, המנוגד לאמנות בין־לאומיות, לאסירים מהשטחים הכבושים.

אני מקווה שלא יעבור זמן רב וישראל תיסוג מהשטחים הכבושים ואז לא יהיה עוד צורך לדבר על פעולות המשטרה כזרוע של שלטון הכיבוש.

ברצוני היום לעסוק בכמה צדדים של פעילות המשטרה בקרב אוכלוסיית ישראל. גם כאן אי־אפשר לא לחוש בהשפעת התנהגות המשטרה ופגיעותיה בזכויות האדם בשטחים הכבושים על התנהגותה בתוך ישראל והתרחבות הפגיעות בזכויות האזרח הישראלי.

ברצוני לעמוד על צד אחד בפעילות המשטרה, הנתון לביקורת ציבורית גוברת בזמן האחרון, וזה יחסה לעצור הן בעת חקירתו והן בקשר להארכת תקופת מעצרו לחקירה, ללא כל הצדקה, והשימוש באלימות ובעינויים בעת החקירה. לא קובע כאן סוג האשמה כלפי העצור. כל זמן שלא הוכחה אשמתו הוא חף מפשע. ולכל אורח, תהיה אשמתו אשר תהיה, יש זכויות יסוד שיש לכבדן.

פסילת בתי־המשפט המחוזי בסוף אפריל — לפי "ידיעות אחרונות" מ־28 באפריל 1975 — את הודאותיו של הנאשם ברצח הקנדיטור מרמת־חן, בנימוק כי ההודאה ושייחורו הרצח נגבו באמצעים פסולים, קביעה זו של בתי־המשפט מגלה פרשה עגומה ביותר. השופטים קבעו כי לפחות שלושה שוטרים השתתפו בהכאות קשות וביניהם ראש צוות חקירה, שהוא מפקח, ורב־סמל וסמל ראשון. השופטים קבעו בפסק־דינם שבהשפעת המכות התכופות מסר הנאשם הודאה ויצא גם לשחרור את המעשה. יש לגיית שכשטען נציג הנאשם בראשונה את הטענות על גביית הודאות בשירות עינוי-

המרץ ובכל הנוקשות, אבל אגב התביעה הזאת עלולה לפעמים להיווצר תחושה של ציד־מכשפות. כשם שאני תובע, בכל החומרה, לנקוט את כל האמצעים ולטפל בתופעות הללו, אנהנו צריכים להזהיר את עצמנו, אבל בראש וראשונה המשטרה צריכה להיזהר, לא להתפתות לציד־מכשפות, לא להתפתות להעמדת אנשים לדין או לשפיטתם באמצעות העתונות או באמצעות הדלפות באופן שמשאיר כתם באנשים לאחר שהוברר שידם לא היתה בשום מעל. אני חושב שלאחרונה, דווקא במקביל לטיפול הגמרץ, היה מספר גדול של מקרים שבהם אפילו השופטים, שעל־פי הנסיון אינם ממהרים לשחרר חשודים בעבירות תמורת ערובה ובדרך כלל נעתרים לבקשות המשטרה, ראו לנכון לשחרר חשודים בערבות ואף ללא ערבות, מעשה שהוא תופעה יוצאת דופן. אני חושב שהיו מקרים שבהם נתפתו שוטרים, בלהתחקירה, בלהט הלחצים הציבוריים, לעשות מעל למה שהיה צורך לעשות בהתאם לנסיבות.

אני מציע שלא נרפה מן הגישה למצות את הדין, למצות את החקירה, אבל שלא ניגרר אחרי פיתויים בלתי־רצויים.

תופעה נוספת, שיכול להיות שהיא צמודה ומספר חברים עמדו עליה לפני, היא תופעה של סחיתת הודאות מפי עצורים. שוב, איוני השר, אני חושב שבמסגרת החוק יש לעשות הכל כדי להביא לכך שחשודים, שלגביהם כל הנסיבות מראות כי הם עברו עבירה או היו שותפים לביצוע פשע, לא יימלטו מבית־המשפט. אבל יש לעניין הזה סייגים. לפעמים מעשה של שוטר אחד או של קצין אחד, אשר עובר על הסייגים הללו ומפעיל כוח, לא רק שהוא כשלעצמו עובר עבירה חמורה, אלא הוא גם מטיל כתם כבד על מוסד המשטרה ככלל. אני חושב שהמשטרה צריכה לעשות הכל כדי לנקוט אמצעי משמעת מרחיק־לכת נגד אותם אנשים במשטרה שאינם יודעים לשמור על הגבול שבו, במסגרת החוק, אפשר לעשות הכל ואי־אפשר לעשות שום דבר מעבר לאותה מסגרת, משום שבצד הצורך למצות את הדין לגבי אנשים שעברו על החוק יש זכויות אזרח שאי־אפשר להפר אותן גם אם חוש הריח של החוקר נותן מקום להנחה שאותו אדם אכן עבר עבירה.

התופעה של הדלפות גם היא חלק מסימניה של התקופה. אינני בא להאשים רק את הפטרונים. נוצרה אווירה ציבורית מסוימת. מדי יום יש דקות יקרות בטלוויזיה, אשר מראות כל משפט ומספרות בהרחבה על המשפט, וזה יוצר פיתוי, אבל למשטרה אסור להיגרר אחרי הפיתוי הזה.

גם לאנשים שהוברר שלא עשו מעשה פשע, גם לנחשדים שעומדים לדין על ביצוע פשע, נגרמו עוולות כתוצאה מהתנהגות בלתי־אחראית ומהדלפות לעתונות שלא היה כל צורך בהן מצד חוקרים שהיו אחראים לחקירות, ובכך נוצרה אווירה ציבורית שבה הללו היו מורשעים בטרם עמדו למשפט.

לסיום, אדוני היושב־ראש, אעמוד על תחום שלדעתי נמצא בתחתית סולם העדיפויות, הוא התחום של התנאים בבתי־המעצר. הצביעו על כך שמדי פעם קורים בבתי־המעצר של המשטרה מקרים שאינם צריכים לקרות. אינני מגלה שום גילוי חשוב, ידוע שרוב בתי־המעצר שהמשטרה משתמשת בהם כיום אינם עומדים בתקנים המינימאליים. דברים דומים נכונים

עלידי הכנופיה הקוראת לעצמה "טרור-נגד-טרור", שהודתה בפשע. אתמול פורסם בעתונים שהמשטרה עדיין מחפשת את האנשים שביצעו את הפשע. אך הכנופיה הזאת ידועה למשטרה; זו אותה כנופיה אשר התפרצה ביוני בשנה שעברה לביתה של עורכת-דין פליציה לגר ברמת-גן ואיימה עליה ברצח. האנשים האלה קראו גם אז לעצמם "טרור-נגד-טרור". הם נעצרו אז והמשטרה מצאה שיש ראיות מספיקות להביאם למשפט. על כן, אף שהאנשים ידועים היטב למשטרה, לא נוקטת המשטרה שום פעולה נגדם. כיצד להסביר יחס סלחני זה של המשטרה כלפי מבצעי טרור מסוג זה?

מתחנן לא אחת ביקורת על המצב בבתי-הסוהר ועל היחס הקשה לאסיר — במיוחד לאסיר הערבי — בבתי-הסוהר. אנו נמשיך לתבוע שינוי המצב והבטחת זכויות האזרח גם כשהוא חבוש בכלא. החלטת שלטונות בתי-הסוהר למנוע הכנסת מזון מבוקר — עליה דיבר היום כבוד השר בסקירתו — היא, לדעתנו, פגיעה קשה באסירים ואנו תובעים את ביטולה.

ולבסוף ברצוני לעמוד על נושא אחד הנוגע לפעילות המשטרה בקרב האוכלוסיה הערבית. ולא אעמוד על כל צדדי של נושא זה, אלא רק על אחד מהם. מאז קום המדינה הפגינו העמלים הערבים בנצרת, בעיירות המשולש ובמקומות אחרים, מדי שנה בהמוניהם ב-1 במאי בהתאם לרשיון המשטרה. אך זה כבר כמה שנים שהמשטרה מסרבת להתיר קיום הפגנות ה-1 במאי בנצרת ובעיירות אחרות בסקטור הערבי, ופוגעת בכך בזכות יסודית זו של ציבור הפועלים. אין להבין סירוב זה של המשטרה אלא כביטוי למדיניות האפליה הלאומית כלפי האוכלוסיה הערבית. בתל-אביב מותר להפגין ב-1 במאי; בנצרת — אסור.

ידידיה בארי (הליכוד):

אנו מוכנים לוותר על הפגנות ה-1 במאי גם בתל-אביב.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אתה מוכן. אבל פועלי ישראל, הן הערבים והן היהודים, אינם מוכנים לוותר. אני קורא לשר המשטרה לבטל גזירה זו ולהתיר לפועלים הערבים להפגין ב-1 במאי.

הו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בארי, ואחריו לחבר-הכנסת מואב.

ידידיה בארי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בפתח דברי רוצה אני לברך את המשרתים בחיל המשטרה על הביצוע המסור והנאמן של תפקידם הקשה. כן רוצה אני לברך את שר המשטרה על הסקירה המקיפה שמסר לנו היום. אני תקווה כי לא יתרעם עלי אם אעיר לו, ובהזדמנות זו גם לשרים אחרים, שאם אמורים אנו להתייחס בדיון אל סקירותיהם, מן הדין שסקירות אלו תימסרנה לידינו כשבועיים לפני הדיון, ולא ביום שבו מוסר השר סקירתו בכנסת. אם מקבלים אנו את הסקירה רק ביום שבו היא נמסרת בכנסת, איננו יכולים לדון באופן רציני בדברים הנמסרים בה.

יום, טען נציג המשטרה בבית-המשפט, כרגיל, שלא היה ולא נברא. ללמדך, שכך עונה המשטרה על כל טענה של הפרת חוק מצדה.

אין מקרה זה בודד. ב"דיעות אחרונות" מיום 22 באפריל 1975 הופיעה רשימה מוזעזעת על עינויי של עמוס ברנס, המואשם החדש ברצח החיילת רחל הלר, עינויים לצורך גביית ההודאה והשיחזור. אפשר להזכיר גם מקרים אחרים של מכות ועינויים בעת חקירה ושל רמיסת החוק בידי המשטרה. מקרים אלה ואחרים כלפי אזרחים יהודים רק מוכיחים איך נוהגת המשטרה בגביית עדויות מעצורים ערבים מהשטחים הכבושים, וגם לא מהשטחים הכבושים. אנו עומדים כאן לא לפני מקרה או מקרים בודדים אלא לפני שיטה הפוגעת בזכויות האזרח, העומדת בניגוד לחוק, ואין להשלים עם כך.

ידידיה בארי (הליכוד):

מה הן השיטות במדינות הקומוניסטיות?

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אני מדבר עכשיו על השיטות במדינת ישראל, ואל תסיח את הדעת למה שאתה לא יודע עליו מאומה.

עוד דבר המעורר בזמן האחרון ביקורת ציבורית רחבה על המשטרה הוא עניין העלמת עיני מעורר-דינו ומניעת העצור מאפשרות התקשרות עם פרקליתו במשך זמן ממושך. מקרים כאלה מתבררים. פרשת מעצרו של ביכונסקי, המואשם הראשון ברצח רחל הלר, והעלמתו מפרקליתו במשך תקופה ארוכה עד פנייה לבית-המשפט הגבוה לצדק, והשאלה התמוהה של השופט ברנזון, האם אין המשטרה יודעת את החוקים — פרשה זו היא דוגמה לפרשיות לא מעטות החוזרות ונשנות. נוהג פסול זה ברוב המקרים נעשה כדי לאפשר חקירה וקבלת ההודאה בשיטות המכות והעינויים.

אנו גם קוראים לכנסת להתרע נגד השיטה הפסולה של החזקת עצור, והפנייה החוזרת מצדה של המשטרה לבית-המשפט להאריך מעצר לשם השלמת החקירה, כשהמעצר הוא למעשה שרירותי, ללא כל קשר עם החקירה וזרכיה. והיו לא מעט גזיפות במשטרה מטעם בתי-המשפט על בקשות להארכה שרירותית של מעצר ללא כל צורך.

הפגיעות האלה בזכויות האזרח, הנתונות לבית-קורת חזרת של בתי-המשפט ושל הציבור, הן אות אזהרה על התדרדרות השלטון ביחסו הפוגע בזכויות האזרח.

ביקורת קשה נמתחה באחרונה על שיטות ההדלפה המכוונות על-ידי מנגנון המשטרה ביחס לאזרחים הנמציים במעצר, הדלפות שהביאו לפירסומים שגרמו נזק רב לטוהר המשפט וגם לאדם שטרם נשפט ולפעמים שוחרר ללא משפט. הדלפות המשטרה לגבי סוגים שונים של עצורים גורמות לליג' ציבורי ולשפיטה ללא משפט. אנו מגנים נוהג פסול זה, שגורם נזק רב הן לאזרח ולזכויותיו והן, לפעמים, להפחת יחסי איבה ושיסוי בין-עמית ובין שני העמים. אנו קוראים לשר המשטרה ולשר המשפטים למצוא דרך למנוע תופעת ההדלפות על עצורים בטרם נשפטו.

בדיון הזה ברצוני לפנות לשר המשטרה ולשאל: עברו כמה ימים משריפת האוטובוס בירושלים הערבית

לאלימות ברחובות, על שפת הים, במגרשי כדורגל, בדיסקוטקים; ולמעשה, היכן לא? ידועים מקרים שבהם מוצא כסף באלימות מילדים; מקרים שבהם מוטורדות נעורות; מקרים שבהם אין משלמים לנהג מונית בעד נסיעה, מאיימים עליו באלימות ולעתים אפילו עוד מוציאים ממנו כסף בדרך זו; מקרים של לקיחת טיגאריות, משקאות וממתקים בקיוסקים ובמזנונים מבלי לשלם, כביכול "בהקפה". אם אמנם המלחמה באלימות ובבריונות עומדת בראש הסולם של הקדימויות — ואני בהחלט גוטה להאמין להצהרות המפקח הכללי של המשטרה — אזי יש לדאוג לכך שהאזרח אכן יחוש בזה. כבר הקדימנו חברה הכנסת אליעד ואמר: אם חסרים אמצעים — פנו אלינו. למטב ידעתי כרויה אונה של הכנסת לדרישות המשטרה דווקא בשטח התקציב, וכבר נזדמן לי להעיד מעל במה זו שאת צרכי המשטרה החמריים-פיסקאליים אין למדוד באמות-מידה המקובלות לגבי משרדים אחרים.

אדוני היושב-ראש, כנקודה שנייה רצוני להזהיר את המשטרה לבל תראה תפקידה כתפקיד של פרקליט. נטייה זו קיימת גם במשטרות אחרות בעולם והיא אשר הביאה לכמה תופעות שליליות, שעליהן עמדו חברי כנסת שהקדימוני בדיון. המשטרה חייבת לחקור באופן אוניברסיטאי ובכל הכיוונים, גם בכיוון הראיות המנקות את החשוד ולא דווקא מחשדות אותו. תפקיד המשטרה אינו להביא להרשעת אדם מסוים. כשהמשטרה אינה נזהרת כך אנו עדים, מצד אחד, לתופעות של אילוצי חשוד למסור הודאה, חרף זכותו לשתיק ולסרב להיחקר — ועל כך כבר אמר שופט בתקופת המאנדאט: "תפקידו של קצין חוקר טוב הוא לגלות ראיות ולא להוציא הודאות מנאשמים" — The task of a good investigating officer is to produce evidence, not confessions; ומאידך גיסא — לפרשה כמו זו של ביכונסקי, הצהרות באמצעי התקשורת והודעה לאמו של החשוד כי הלה רצח את רחל הלר, תוך התעלמות מממצאים רפואיים בבדיקה שלאחר המוות, אם אמנם אירע כדבר הזה כפי שמסרו אמצעי התקשורת.

אדוני היושב-ראש, יש להבחין בין סוגים של שימוש בכוון. יש להבחין בין כוח נסיבות, כשהשימוש בכוון מעוגן בחוק — למשל במקרים של התנגדות בכוון למאסר, תקיפת שוטרים, פיזור הפגנה בלתי-חוקית, קטטה במקום ציבורי, אין ספק שהמשטרה נאלצת להפעיל כוח, וזכותה לעשות זאת במידה סבירה. — ובין שימוש בכוון למטרה הפסולה שציינתי לפני דקות מספר והיא אילוצי חשוד למסור הודאה חרף זכותו לשתיק. שימוש זה בכוון יש לעקור מן השורש ולמנוע בכל מחיר.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברה הכנסת מואב, ואחריו לחברי הכנסת שחל.

בועז מואב (תנועה לזכויות האזרח):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשנה האחרונה חל, לדעתי, שינוי מהותי לטובה ביוקרתה של המשטרה, כאשר היא הולכת וממלאת יותר ויותר תפקיד חשוב בנושאים שיש להם השפעה מרחיקת-לכת על המבנה החברתי ועל המוסר החברתי.

שר המשטרה ש. הלל:

דו"ח מלא, עם מספרים ונתונים, נמסר לחברי הכנסת לפני הסקירה. את הכנת הסקירה שמסרתי היום בכנסת סיימתי אמש בשעה מאוחרת.

ידידיה בארי (הליכוד):

אינני יודע מדוע יש לסיים הכנת הסקירה רק ערב מסירתה לכנסת. אבל אתה, כבוד השר, היטבת לנהוג משרים אחרים, כי בידינו הדו"ח השנתי ל-1974, שמסר לך המפקח הכללי של המשטרה. שרים אחרים הניחו את החוברות הצבעוניות היפות על שולחננו רק ברגע שעלו לדוכן למסור את סקירתם.

אדוני היושב-ראש, ללא צל של ספק חלה התפתחות מרשימה בחיל המשטרה, הן באשר למשימות הרחבות והקשות שהוטלו עליו בשנה האחרונה — וכבר עמד שר המשטרה בסקירתו על הבעיות החמורות של בטחון הפנים — והן בכוח-האדם, מבחינת הכמות ומבחינת האיכות. הצטרפו למשטרה בעלי השכלה, וכפי שעלה מתכנית "מוקד" בטלוויזיה, ביום ג' בשבוע שחלף, האנשים גם מוצאים עניין בעבודה. אין פלא בדבר: המשטרה פיתחה מחקר ושיטות מדעיות. בעמוד 6 של סקירתו עומד על כך השר בהרחבה.

אדוני השר, נראה לי שמן הראוי לציין עליית יוקרתו של השוטר בציבור. זו נקודה חשובה שהחלק הימני של הבית עמד עליה אשתקד בסיכום הדיון במשרד המשטרה. מעל לכל יש להדגיש את נקיון הכפיים של המשטרה, ושל המשרתים בה, בחברה שבה פרשיות שהייתו מתגלות חדשות לבקרים.

אדוני היושב-ראש, מבלי לגרוע כהוא-זה מן החיוב בריצוני להעיר הערות ביקורת אחדות. אני מקווה שהדברים לא יתפרשו כביקורת טוטאלית על המשטרה אלא כנקודות הטענות תיקון. בדו"ח שהגיש לשר המשטרה ובהצהרותיו בעל-פה ציין מפקח המשטרה כי המלחמה באלימות ובבריונות, והמלחמה בעבירות כלכליות ופיסקאליות, תעמוד בראש סדר הקדימויות של המשטרה. אדוני שר המשטרה, בעתוני הערב דהיום מסופר באור תיות מאירות עיניי כי שחקן כדורגל מסוים, שקבוצתו הפסידה במשחק בשבת האחרונה והוא הואשם על-ידי חבריו לקבוצה כי לא שיחק כדבעי, כי לא "נתן" כל מה שצריך היה "לתת" במשחק זה, פרץ בבכי ואמר: כיצד מצפים אתם ממני שאשחק כיאות, לאחר שאיימו עלי שאם אעז להבקיע שער נגד הקבוצה היריבה, לא אוכל עוד לראות את אשתי וילדי? משנשאל מדוע לא פנה אל המשטרה בתלונה על איומים אלה, היתה תשובתו כי בעבר המשטרה לא הצליחה להגן על שחקני כדורגל מפני מימוש איומים, ואילו המאיימים הצליחו לממש את איומיהם.

אינני צריך להסביר לכבוד השר, למפקח הכללי ולקצינים הבכירים במשטרה מה משמעותה וחשיבותה של השאלה, להצלת המשטרה בעבודתה, למי מאמין האזרח יותר: למשטרה שתהיה מסוגלת להגן עליו או לעולם התחתון שיהיה מסוגל לממש את איומיו. כבוד השר, בארצות-הברית הוכיחו משאלים, כי בהטחון בחוצות הערים מטריד את האזרח יותר מאשר המאפיות. מדוע אני אומר זאת? משום שאנו עדים לתופעות של תקיעת בקבוקים מנופצים בפני הזולת, לחיזים ולרימוני עשן,

— סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו (דיון) (מואב, בארי, הלל, שינמן, שחל) —

בכיס. אני הודעתי בתשובה לשאלתה שלך או של חבר כנסת אחר — —

נאיר פעיל (מוקד):
בתשובה לשאלתה שלי.

שר-המשטרה ש. הלל:

— הודעתי שהמשטרה בודקת את כל ענייני הפעילות ואמרת שלא נזכר למסור שמות אלא תוך כדי מהלך התהליכים המשפטיים. אינני מבין איך אפשר לומר בגשימה אחת: מדוע המשטרה מפרסמת דברים ומחשיבה דברים אחרים ולאחר מכן צריך לתקן זאת, ומצד שני לכתוב מכתב ולדרוש מעל במת הכנסת שהמשטרה תמסור שמות אנשים שהפקידו כספים בכל מיני בנקים.

מועז מואב (תנועה לזכויות האזרח):

לא ביקשתי רשימה, ביקשתי שהשר יודיע באופן מוסמך כי אמנם מתנהלת חקירה בעניין ההפקדות בבנק של טיבור רוזנבאום.

שר-המשטרה ש. הלל:

אם כך, תקרא את הפרוטוקול של הדיונים בכנסת.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שחל, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, דברי הברכה והערכה שהושמעו על-ידי כמעט כל חברי הבית אינם אלא ביטוי לרגשות רוב האוכלוסיה במדינה כלפי חיל המשטרה, ובמיוחד לאחרונה. ביטוי זה נובע מן ההכרה המתחזקת שהמשטרה מבצעת את תפקידיה ללא משוא-פנים וללא אבחנה מה טיבו של האיש או האדם הנחשד בעבירה והיא מטפלת בו לצורך חקירה ואיבחון, וכל הדיבורים שהושמעו כאן על-ידי מיעוט קטן של חברי-הכנסת אינם, לדעתי, אלא נסיון לחזור מדי שנה בשנה על אותם הדברים. מבלי להתחשב במציאות. אני חושב שיש הרגשה לא רק של הקלה אלא גם של מבחן למדינה כולה מבחינת אופי המשטר ותקינותו בכך שבכמה תופעות רגישות מאוד בחיינו, תופעות שאנו קוראים עליהן, לצערנו, ונודע לנו עליהן לאחרונה, גילתה המשטרה פעילות עקבית ויסודית בהבאת אותם עבריינים לדיון. היא הרחיבה את פעילותה בתחום זה כדי לבצר את הנגע ולשרש אותו.

אחד המבחנים החשובים שבהם נבחנים משטרים דמוקרטיים הוא המבחן הכפול של כיבוד החוק ואכיפת החוק. בשני מבחנים אלה תיבחן המשטרה: כיבוד החוק ואכיפת החוק. כיבוד החוק בכך שהיא תקבל על עצמה את מידת הריסון העצמי מול הקשיים המונעים לעתים ממנה או מהאנשים העוסקים בחקירה את האפשרות לחקור חשוד, וזאת כאשר המשטרה בטוחה שהעבריינים אשם והחוקרים חושבים שהיו יכולים להביא את העבריינים לדיון אילו ניתן להם לחקור אותו בצורה נוחה וקלה יותר למשטרה. אבל האופק העצמי הזה והנסיון של השוטר לרסן את עצמו הוא מבחן של משטר דמוקרטי אמיתי. גם אם החוקר יהיה משוכנע שהחשוד אשם ולא מצליח להגיע לחומר ראיות המאפשר הגשת כתב-אישום, במשטר המכבד חוק חייב הוא לרסן את עצמו במסגרת החוק כפי שנקבע. לדעתי,

עם השיפור ביוקרת המשטרה אני מקווה שהמשטרה לא תיסחף במסע הציבורי של הרשעה-בכל-מחיר, שתופעות שלה ראינו בחקירת הרצח של רחל הלר ובכמה מתהליכי חקירת השחיתות במערכת הבטחון. בשני המקרים הללו ראינו תופעות מצערות של מעצרים ממוזרים, מבלי שלמשטרה יהיה בסיס מוצק להגשת תביעות משפטיות. חמורות במיוחד הטענות שהושמעו בחקירת הרצח של רחל הלר, וגם במקרים אחרים שכבר הובאו למשפט, על מכות בשעת החקירה. על המשטרה לפתח נוהלים פנימיים מפורטים שעל פיהם ייחקרו טענות אלה ויוסקו מסקנות כלפי האחראים לכך.

בתחום של עבירות כלכליות — בגלל ההיסטוריה הבלתי-מפוארת של הממשל בעבר הלא-רחוק, כאשר הסתירה, העלימה, הצניעה, טיחון, השתיקו, חיפו ושילמו דמי לא יחרץ — המשטרה כמעט לא מילאה תפקיד. רוב העבירות או האינפורמציה עליהן לא הגיעו לידיעת המשטרה ותהליכים של השתקה שהוכרתי התרחשו בשלבים הראשונים. כך אנו עדים כיום לגל של פרשיות כלכליות המתגלות חדשות לבקרים. כולנו חייבים לציין בחיוב את התפנית שחלה בטיפול בעבירות הללו בדרגים שלפני הדרג המשטרה; לאט לאט החלה גם המשטרה לקחת חלק פעיל בכל הפרשיות וחשיפתן המלאה. כאן נתברר לציבור שהמשטרה התאימה עצמה לטיפול בגל החדש של עבירות בכל מישורי המשק והחברה.

יחד עם העלאת השבחים לפעולות המשטרה בתחום זה הייתי רוצה להיות בטוח ומשוכנע שהמשטרה לא תיכנע, ותתנגד בכל תוקף, ללחצים פוליטיים ולהתערבות בדרג העליון בתהליכי החקירה ואופי החקירה ונושאייה. רק טיפול-שורש אינטגרטיבי וראדיקאלי של המשטרה יוכל להבטיח חשיפת הפצעים והמוגלה תביא בעקבותיה ריפוי הגוף כולו. לפחות במקרה אחד, כבוד שר המשטרה, הרגשתי אינה נוחה מן העובדה ששר המשטרה לא הודיע באופן מוסמך כי יש בידו רשימה של מפקדים ישראלים בבנק של טיבור רוזנבאום וכי המשטרה חוקרת את חוקיות ההפקדות. אם לא יודיע שר המשטרה באופן מוסמך כי המשטרה חוקרת בעניין זה, עלול לדעתנו להיווצר רושם כאלו המשטרה נותנת יד לאותם תהליכים פסולים של טישטוש שכולנו מאמינים ומקווים שכבר עברו מן העולם.

ידידיה בארי (הליכוד):

שר המשטרה הודיע לפני ימים מספר כי המשטרה הודיעה ליועץ המשפטי שהיא חוקרת בפרשיות הללו יחד עם האגף למטבע-חוץ במשרד האוצר.

שר-המשטרה ש. הלל:

אני עצמי הודעתי מעל במת הכנסת, אבל אמרתי שאין זה מעניינה או מסמכותה של המשטרה למסור שמות של אנשים.

מועז מואב (תנועה לזכויות האזרח):

אינני מדבר כרגע על שמות. ביקשתי הודעה מוסמכת שאמנם יש רשימה כזאת בידי המשטרה והמשטרה אמנם חוקרת בדבר. האם כבוד שר המשטרה הודיע משהו מוסמך מסוג זה?

שר-המשטרה ש. הלל:

אינני יודע איזו רשימה יש לך בראש או בתיק או

מגוון הזועק לשמיים מבחינת הדיספרפורציה — וגם שר האוצר אינו מתווכח על כך שהעלמות ההכנסות מגיעות למיליארדים — בין ההעלמות לבין המקרים שב-איים בבית-המשפט, הלכה למעשה, והמשטרה מטפלת בהם יש פעור עצום.

אגב בקצרה בשתי נקודות נוספות. אם דיברנו על אכיפת החוק קשה להתעלם מהתופעה שהמשטרה צריכה לתת עליה את הדעת, ואני יודע שאינה קלה; זה העניין של טיפול בהוצאה לפועל, מספר פקודות המעצר על אי-תשלום חוב מגיע בשנת 1974, לפי הדו"ח, ל-39,000 בקירוב, ואני מביא זאת, עוד פעם, כדוגמה לאי-אכיפת החוק, זילול בחוק ואי-ביצועו.

אני רוצה לסיים במה שהתחלתי: אני חושב שאחרי הגידול התקציבי — ויכול להיות ויכוח אם להלכה גדל התקציב ב-84% ולמעשה רק ב-37% — הולכת עכשיו המשטרה לתקופה של התעצמות וטיפול בנושאים חשודים ונוספים. אני חושב שהמשטרה צריכה לראות את תפקידה החשוב ביותר בביעור עבירות כלכליות, בביעור עבירות מס ובניסיון לרסן את עצמה עקב העוצמה הרבה והגדולה שבבידיה.

הו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואחרי לחבר-הכנסת פעיל.

שמואל תמיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, במסגרת חמש הדקות העומדות לי בדיון זה אני רוצה להסתפק בנושא אחד שהוא חדש למשטרת ישראל וחדש לנוף שלנו, וכוונתי למשמר האזרחי. הייתי מן הראשונים, אם לא הראשון, שמעל במה זו קרא להקמת המשמר האזרחי, ואני יודע שאנחנו עדיין בתקופה של הרצה. אין ספק שיש הישא לא-מבוטל בכך שהוקם השלד, שקיימת התנדבות, לא מספיקה, אבל היא החלה — במקומות מסוימים ביתר תנופה, במקומות אחרים בפיגור; נעשים הצעדים הראשונים, ומבוגרים משוטטים להם בחוצות הערים והכפרים בלבוש זה או זה, עם סרט, עם רובה, מסתובבים ועושים כמיטב יכולתם — מתנדבים.

המביצע הוא קשה מאוד, הוא מושתת על התנדבות מצד אחד, על גילאים שאינם כבר בכושר מלא ועם זאת עוללים לא לעמוד במבחנים מאוד חמורים של אחריות לחיי אדם. התעניינתי קצת בפרטים ואני עוקב אחרי האילתורים הנעשים. יש בעיה של מיון: לקלוט, לא לקלוט. לקלוט פחות מדי — המעמסה רובצת על מעט אנשים; לקלוט את כל הבא ומתפקד — הגוף יכול להפוך לגוף כושל, חסר כל דינאמיקה פנימית. כל הגוף הזה הוא במידה מסוימת קצת עגמומי: לראות ב-1975 איך חורנו לימי "השומר" כמעט, בהבדל שאז עסק בזה נוצר וכיום צריכים לדאוג לכך אנשים בכל הגילים, לרבות נשים.

אני חושב שהגיעה העת לבחון את ההישגים הקיימים במובן של התפקדות ובעצם העובדה שהמשמר האזרחי קיים בשטח, מצד אחד, אבל גם לראות לא רק את המגבלות אלא גם את המסקנות מן הנסיון שנרכש בתקופה הקצרה שהמשמר הזה פועל כדי שבאמת יהיה המשמר האזרחי ככוח הגנתי בעל היקף, שישחרר אנשים בעל כושר ונסיון לאימונים טובים יותר, לפעולות נמרצות

מבחו זה חשוב דווקא לאור אותן ברכות ואותה הערכה שאנו רוחשים כלפי המשטרה ועדיף מצב זה על מצב שבו הופכת המשטרה למכון סטטיסטי המנסה להגיש תוצאות חיוביות על-פי מספר המקרים שהיא מטפלת בהם.

אשר לצד השני של המטבע, עניין אכיפת החוק, אני חושב שאם הכנסת מחוקקת חוק והחוק אינו מבוצע, יש בכך נזק כפול: יש נזק בעובדה שגורמה מחייבת שמנסים להפעיל אותה כלפי הציבור אינה מופעלת, ומצד שני זה משמש דוגמה לאוכלוסייה: יש חוק ואין מקיים מים אותו ואם בתחום אחד מותר הרי מותר גם בתחום מים אחרים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בדו"חות שהגיש המשטרה בחוברת-התקציב ובדו"ח של המפקח הכללי המספרים מאלפים, ומהם ניתן, אולי, ללמוד על תופעות ותוצאות רבות בתחום אחד שרצוני להתייחס אליו והוא תחום העבירות הכלכליות. בדיון-חשבון נמסר לנו כי ב-1972 חקרה המשטרה 327 תיקי חקירה, ונתגלו עבריינים ב-320 תיקים. ב-1974 היו 722 תיקים ונתגלו 701 עבריינים. כלומר 98%. והנה בדיון-חשבון התקציב מתברר שמצבת האסירים בבתי-הסוהר, אשר סווגו לפי סוג העבירות שנדונו עליהן, כללה ב-31 בדצמבר 1973 לא יותר מאשר 11 עבריינים אסירים שהורשעו על עבירות כלכליות.

אדוני השר, אני משוכנע שאתה והחוקרים אינכם אשמים במצב זה, אבל לי נדמה שיש עניין הרבה יותר מרחיק לכת: גם תיסכול וגם חוסר הרתעה אם בתי-המשפט במדינה לא יטילו עונש מתאים במידה שתרתייע עבריינים אלה. עבירות אלה הפכו למכת המדינה. הסכומים שבהם מעורבים אנשים בעבירות כלכליות הגיעו מעבר למה שהדמיון יכול לתאר, וההשיפה על הציבור היא מן החמורות ביותר. הפער בין גילוי העבריינים על-ידי המשטרה לבין תוצאות שפייטם והענשתם הוא פער גדול מדי, לדעתי.

אני חייב לציין בפרק זה עוד דבר אחד. מאותו דיון-חשבון מתברר שעל עבירות פיסקאליות בשנת 1972 נפתח תיק אחד ונתגלה עברייני אחד; בשנת 1973 נפתחו שני תיקים ונתגלו שני עבריינים; בשנת 1974 נפתח תיק אחד ונתגלה עברייני אחד. מה שאני מציע למשטרה הוא לפתוח יותר תיקים. מאחר שבכל תיק מתגלה עברייני, אולי נוכל לבטל בדרך זו את הנגע של העלמת הכנסות לצורך מסים שעליהן דיברו ברוך נאדל, מצד אחד, ושר האוצר מצד שני; העלמות המגוונת למיליארדי לירות. הסטטיסטיקה מדברת על 100% של גילויי עבריינים, ועם הגברת יומה זו של פתיחת תיקים היינו יכולים לבער את הנגע.

שר-המשטרה ש. הלל:

אתה יודע שבעניין זה של מס הכנסה המשטרה אינה הולכת לעשות בדקה משל עצמה. העניין מוכרח לבוא אל המשטרה מטעם הגורם המטפל במס הכנסה.

משה שחל (המערך):

אני מגיע לזה. אני בא בטענה למשטרה. לכן אני מגיע למסקנה החמורה יותר בקשר לתופעה של עבירות מס, והיא שלא נעשה די כדי להביא עברייני מס לבתי-המשפט ולהרשיע אותם. במספרים האלה נוצר מצב

— סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו (דיון) (ש. תמיר, שיגמן, פעיל, יריב) —

לספח באורח מלא את שירות הבטחון הכללי אל משטרת ישראל ולהפסיק את האנומאליה, שהמסגרת של שירות הבטחון הכללי קיימת כמסגרת נפרדת לחלוטין מן המשטרה, אם כי אני יודע שיש תלות.

אהרון יריב (המערך):
במה האנומאליה?

מאיר פעיל (מוקד):
אני אסביר.

שמואל תמיר (הליכוד):
יש לו פשוט אמון יותר בשר המשטרה.

מאיר פעיל (מוקד):
הבעיה איננה פרסונאלית. יש לי אמון מלא בכל השירותים האלה, בלי בעיות.

אני חושב שיש אנומאליה הנובעת מסיבות היסטוריות של טרום-מדינה, וזה מובן. אני חושב שמשטרה מודרנית במדינה מודרנית צריכה לעשות את תפקידה בשיטה של עבודה גלויה ועבודה חשאית, כשכל העבר דה החשאית נמצאת באחריותה. המשטרה שלנו צריכה להיות מופקדת על נושא בטחון פנים וכל שירותי בטחון פנים צריכים להימצא תחת פיקודה באופן מלא, כשהיא המתאמת הראשית. אירגון זה יגביר את יעילות התיאום. כן תגברנה בדרך זו שיטות הפיקוח של הציבור על השירותים החשאיים הפנימיים במידה שהכנסת או ועדות מסוימות של הכנסת יתעניינו בנושאים מנושאים שונים.

אהרון יריב (המערך):
בכל המדינות הדמוקרטיות בעלות משטר דמוי קראטי יש הפרדה בין המשטרות לבין השירות.

שמואל תמיר (הליכוד):
מי אמר שהוא לוקח דוגמה ממשטרים דמוקראטיים?

מאיר פעיל (מוקד):
חבר-הכנסת יריב, אני מוכן לעשות בדיקה יחד אתך במבנה המשטרים הדמוקראטיים ואשתדל להוכיח לך כי ברוב המשטרים הדמוקראטיים שייכים השירותים החשאיים למשטרה. אלא מאי, במדינות גדולות יש בעיה שהמשטרה בתפקידה היומיומי כפופה לשלטונות מחוזיים או מוניציפאליים, בעוד הבולשת המרכזית כפופה לרשות מרכזית. אם תבדוק זאת תראה שאני בכל זאת צודק. אינני מציע שבישראל המשטרה תהיה כפופה לראשי רשויות מקומיות — היא צריכה להיות ארצית ומרכזית כי אנחנו מדינה קטנה ממדים, והאירגון הארצי יעיל יותר. לכן שירות הבטחון הכללי במדינת ישראל צריך להשתייך למשטרה, לפי עניות דעתי. אתבטא ביתר עדינות: משטרת ישראל נתונה לפיקוח של המוסדות הדמוקראטיים שלנו בדרך הרבה יותר מוצלחת מאשר שירות הבטחון הכללי. לכן גם למען הדמוקראטיה מוטב ששירות זה יהא כפוף למשטרה.

נושא אירגוני שני — אמרתי זאת ואני חוזר עליו, מעשה קאטו — אני חושב שמשטר המשטרה כשלעצמו, לא מחמת שר המשטרה הזה או קודמו, הוא מוסד מיותר. אני חושב שמשטרת ישראל עם שירות הבטחון ושירות בתי-הסוהר — — —

יותר ומקצועיות יותר. הכרחית תנופה שתטיל את הנטל על הרבה יותר כתפיים ובכך תאפשר למתנדבים זמן רב יותר לאימונים, תאפשר לפיקוד של המשמר האזרחי לוותר על אנשים שנוכחותם רק מסרבלת גם את האנשים מונים וגם את תהליכי השמירה עצמם. אני יודע כי כשמדובר על התנדבות קל לומר: צריך שיבואו רבים. ומה אם לא באים? זה עניין של יצירת הלך-רוח, וזה אולי לא עניין למשטרה בלבד, אבל זה בהחלט עניין גם למשטרה, כיצד ליצור אווירה בציבור שאזרח לא יחוש בנות אם הוא לא נמנה עם המתנדבים בחברה הסובבת אותו, כאשר כל אדם חייב להיות מופקד על שמירה על ביתו, על בני משפחתו, על השכרנה שלו.

אנחנו מוכרחים לעבור משלב הרצה לשלב של יצירת כוח משמעותי, ממשי, בשטח, מפני של"סבוי" הגיעו שמונה מחבלים, דומני; מחר יכולות לבוא חמש חולות יות בבת-אחת. אני במתכוון אינני שם את האצבע על ליקויים. לפעמים אני רואה מכתבים למערכת המצביעים על ליקויים בשמירה, בהגנה, בפיקוח על בית-ספר פלוני או אלמוני, ואני שואל: מגיין חוסר האחריות לציין, קונקרטי, באופן גלוי דרך העתונות — גם אם זה מחדל — ולהודיע למי שמודיעים בדרך זאת: כאן יש פריצה? אינני רוצה להצביע על נקודות-תורפה שנתקלתי בהן ושמטבע הדברים בוודאי מוכרחות להיות ידועות לפיקוח של המשמר האזרחי והמשטרה. אני רק אומר שהימים לסיים את תקופת ההרצה, לגבש את הכוח הזה, לתת לו תנופה ולהפוך אותו לכוח אמיתי לשעת-חרום. אדוני שר המשטרה, אם תתרגש עלינו מלחמה, והיא עלולה לבוא בכל רגע, נעמוד הפעם בפני נסיונות של הנחתת כוחות מן האוויר ומן הים אל העורף, אין כל ספק בכך. נעשו נסיונות במלחמה האחרונה בכיוון זה וחיל-האוויר הצליח להתגבר. אינני יודע איך יהיו פני הדברים אם נעמוד במלחמה של שלוש חזיתות. לכן הכרחי עורף מאורגן לא רק עם רובים, אלא בהמשך הזמן גם עם כלי נשק יותר משמעותיים. אולי אפילו עם מרגמות, אולי אפילו עם מקלעים אולי אפילו עם נשק אנטי-טנקי בישובים מסוימים בספר.

המשמר האזרחי חייב להפוך לזרוע ממשית, בין שהיא נתונה לפיקוד המשטרה ובין שהיא נתונה לפיקוד אחר, וכתום השלב שבו כולנו היינו סבלניים וסלחניים כלפי עצמנו — כי זה שלב קשה מאוד, שלב של הרצה, כשצריך היה לבנות את השלד — הגענו לשלב שבו עלינו להיות הרבה יותר תובעניים כלפי עצמנו, כדי לבנות את הכוח הזה הלכה למעשה כך שיהיה אחד הכוחות המשמעותיים מבחינה הגנתית אשר עומדים לרשותה של המשטרה.

היו"ר פ. שיגמן:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת פעיל, ואחריו לחבר-הכנסת אליאב.

מאיר פעיל (מוקד):
אדוני היושב-ראש, כנסת גכבדה, אני מקווה לא לבצל את כל הזמן העומד לרשותי, ולהעלות כאן שלושה נושאים: שניים אירגוניים ואחד אידיאולוגי — פוליטי הנובע מן המספרים שהגיש לנו היום שר המשטרה. הנושא האירגוני הראשון: אני חושב שהגיע הזמן

העניין שאתה הולך וקורא ולא מקבל די הכחות, על ההיטפלות הגסה והשרירותית של אנשים מתוך המשטרה באנשים בתוך חקירות. הסיפורים ישנם. לפעמים עוברים ללא מענה. אני בטוח ברגישויות גם של שר המשטרה וגם של הצוותים הבכירים של אנשי המשטרה בנושא זה, הרגישים כמוני, אם לא יותר, פגיעים בוודאי יותר ממני, חשובים בוודאי יותר ממני; אחרי כל זאת אני אומר: צריך שיהיו עוד יותר רגישות ועוד יותר תגובות לעניין הזה, שאנחנו נהיה בטוחים לגמרי כי דברים שאסור להם שיתרחשו במדינת ישראל באמת לא יתרחשו.

אני עובר עכשיו לנושא ממין אחר לגמרי — לא ביקורת על משרד המשטרה, אלא על ממשלת ישראל וחסה למשרד המשטרה. לא אכנס עכשיו לסוגיה אם צריך משרד משטרה או לא צריך משרד משטרה. משרד המשטרה קיים. כאשר הוא קיים, ממשלת ישראל או ממשלות ישראל בזו אחר זו — והממשלה הזאת עשתה זאת עוד יותר מאשר הקודמות — מצאו לנכון ב־27 שנים, שבראש המשרד הזה יעמוד שר יוצא עדות המזרח. כך זה נקבע באופן מקרי לגמרי עם קום המדינה וכך זה נמשך עד עצם היום הזה. ואני חושב שזוהי אחת העוולות הגדולות ביותר גם למשרד, גם לשרים. לא חשוב כרגע אם במבנה העתיד הוא יהיה שייך למשרד אחר או לא יהיה שייך למשרד אחר. הוא עושה עבודה חשובה ביותר. השרים שכיחנו במשרד זה עשו עבודות חשובות ביותר. אבל האיזמות הזאת כל הזמן, קאדנציה אחרי קאדנציה, היא מעוותת את המבנה הייצוגי שלנו, את המבנה האמיתי כפי שבנויה החברה שלנו. כאשר נגיע למשרד התקשורת נדבר גם על משרד התקשורת באותו הקשר. ממשלה זו — ואני חוזר ואומר, חוזר ואומר, עליה להתפטר וללכת לבחירות — הראתה בנושא הזה אטימות אם לא גרוע מזה. בגלל האטימות הזאת בלבד היא צריכה להתפטר.

אני מקווה שכאשר נלך לבחירות תיבחר ממשלה חדשה ויקום משרד בצורה זו או בצורה זו, תהיה הפרדה, לפחות אחרי 27 שנים. יכולה להיות רוטאציה ובעניין זה חייבת להיות רוטאציה בלתי-פוסקת. אנשים מארצות מוצא שונות, מעדות שונות, יכולים למלא את כל התפקידים לאורך ולרוחב של החיים הממשלתיים שלנו. אם זאת לא למדנו לפני שנה־יחצי — לא למדנו שום דבר. אנחנו לא למדנו; הממשלה לא למדה, באמת לא למדה.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון, חבר הנכנס מאיר כהן.

מאיר כהן (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, בסקירת שר המשטרה על פעולות משרדו מיום כ"א בתמוז תשל"ד, 11 ביולי 1974, הודיע השר על הגידול שחל בכוח־אדם במשטרה ובשירות בתי־הסוהר והטבת תנאיו. ניתן היה לקוות שהתוספת בכוח־אדם במשטרה תביא לשידור מערכות במשטרת ישראל והיא תוכל להתגבר על כל המכשלות. אולם לגבי שנת 1975/76 נראה שאין בתוספת זו כדי לספק את הדרישות הנתבעות מהכוח המשטרתי ולהתגבר על האתגרים והמשימות שהוצבו לפניו.

תפקידה של משטרת ישראל אינו דומה כלל וכלל

שמואל תמיר (הליכוד):

קאטו היה חוזר על עצמו — אתה חוזר על דברי אחרים.

מאיר פעיל (מקוד):

אני חוזר גם על דברי וגם על דברי אחרים, זה בסדר. הגיע הזמן שהמוסדות הללו, חשובים ככל שיהיו, יהיו שייכים למשרד הפנים. גם העובדה שיש לנו משרד משטרה נפרד נובעת ממקרה היסטורי — בזמנו שר-פנים מסוים, הראשון במדינת ישראל, יצחק גרי-נבונים זכורנו לברכה, סירב באופן מוחלט שהמשטרה תהיה תחת סמכותו. הגיע הזמן שאנשים נאורים מסוג היושבים כאן יתנערו מהתקדימים ההיסטוריים ויתקינו את שני השינויים האירגוניים שאני מציע לערוך בשיתוף של הממשלה, יחד עם הכנסת. וככל שנקדים — מוטב.

אחרון אחרון חביב, אומר זאת בעדינות. לא אציע להסיק היום מסקנות פוזיטיביות, אבל המספרים מדברים בעד עצמם. העובדה שמכלל 4,900 האסירים הכלואים באחריות שירות בתי־הסוהר, על פי המסמך שהוגש לנו היום, מגיע מספר המחבלים השפוטים ל־2,700 — 55.1% — מהווה עדות מצערת מאוד, מבחינה פוליטית, הממחישה שנוכחותנו ושליטתנו בשטחים המוחזקים רחוקה מליצור אווירה מרגיעה וממתנת בסיכסוך הערבי — אני מדגיש הערבי־ישראלי — העקוב מדם. התופעה החמורה של צמיחת האירגון "טרור-נגד-טרור" לאחרונה צריכה אף להוסיף דאגה על דאגתנו; ודי לחכימא בר-מיא.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת אליאב, ואזוריו לאחרון המשתתפים בדיון, חבר־הכנסת מאיר כהן.

אריה אליאב:

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת הנכבדים, דומני שאחד המשרדים הקשים ואולי כפויי-התודה ביותר הוא משרד המשטרה מעצם טבעו וברירתו. כאשר מדברים על משרד המשטרה מדברים לא רק על המשרד והשר, אלא קודם כל על השוטרים עצמם. עם כל הביקורת הרבה שנמתחה, ואני עומד למתוח ביקורת נוספת משלי על משרד המשטרה, אני חושב שחייבים להגיד לשוטרים בכלל, לגברים ולנשים האלה — ודאי שיש יוצאים מן הכלל — יישר-כוח, איך שהם עובדים, כפי שהם עובדים, בשעות שהם עובדים, במקומות שהם עובדים. לי ולכל אחד מאתנו יוצא במישור העבודה שלו לראות שוטרים בעבודתם. אני רואה אותם בשנה האחרונה פעמיים בשבוע כאשר הם עובדים יחד עם מגן דוד אדום, עם חולים, בבתי-חולים — זהו רק אפס הקצה של המערכת. ודאי שזה תפקיד כפוי־תודה. אני חושב שאתם הדוגמאות בקצה של הפיראמידה של כפוי־תודה היתה בדיון שהיה לנו לפני כשלושה שבועות על התחלת השחיתויות או הדברים הלא־כשרים שהתגלו במערכות שלטוניות שונות — באוצר, במערכת הבטחון ובמשרדים אחרים. את מי בחרה ממשלת ישראל לבוא ולדבר, להגן ולהסביר? — כמובן, את שר המשטרה. ככה זה הולך לאורך ולרוחב כל הפיראמידה.

אחרי זאת הייתי רוצה לפנות לשר המשטרה בדברי ביקורת על נושא שבשבועות האחרונים, בחודשים האח־רגונים, הולך וצץ יותר ויותר בכלי התקשורת, והוא

מערכים חברתיים ולאומיים והעמקת המצוקה תורמות לגל פשיעה של בריונות, מעשי סחיטה ודרישות לתשלום דמי הגנה. ואת אלה יש לעקור מן השורש. נכון שמשרדך, אדוני השר, אינו אחראי ישירות למכלול הבעיות אשר הוטלו על שכמו. טיפול מונע היה מקדים תרופה למכה. המשטרה ושירות בתי-הסוהר חייבים לספוג את מחדליהם של משרדים אחרים, סעד, חינוך, שיכון ושירותי רווחה. ספק רב אם, במשאבים העומדים לרשותך היום, משרדך ערוך לכך.

אדם אשר יבקר בשעות הבוקר בפיתחו של בית-משפט השלום, בהגיע מכונית המשטרה הפולטת מתוכה את העבריינים הצעירים, יודעו מגילם הצעיר ומוצאם. רובם, אם לא כולם, יוצאי שכונות המצוקה, יוצאי ארצות האיסלאם, בני עדות המזרח. כתוצאה ממחסור בבתי-מעצר מתאימים לבני-נוער מבלים נערים אלה כמה ימים בחברתם של פושעים מבוגרים. התוצאות ידועות. חברי קודמי הזכירו זאת. נער נרצח בתא-המעצר על-ידי חבריו לתא. קטינים ובני-נוער אלה שילדותם נעשקה מהם, ולא מרצונם, מושלכים לתהום הנשיה.

יש נקודת אור בסקירתך: 17 בני-נוער מכלא תל-מונד גוייסו לצה"ל, אך זה מספר דל, טיפה בים עבר-ייני הנוער. כנסת נכבדה, יורשה-נא לי להביע משאלה אשר יהא בה כדי לעודד אותם נערים שהתגייסו לצה"ל. אדוני השר, ילוו אנשי משרדך את הנערים האלה בתקופת שירותם, יעודדו אותם בשעת משבר, ויובטח להם שבגמר שירותם ללא דופי תוענק להם חגיגה, חטאתם תכופר ותימחק, יפתחו דף נקי ככל אורח, ייצאו לחיים עם עבר ללא דופי ויתקבלו בגאווה בחברה.

ולבסוף, אדוני היושב-ראש, אתייחס לשירות בתי-הסוהר. גל הפשיעה הגואה והתגברות הפעולות החתרניות יביאו להתפוצצות אוכלוסיית בתי-הכלא. יש להגביר את הגיוס לשירות בתי-הסוהר ולאייש אותו במיטב הכוחות. סוהרים אלה מופקדים על שמירת חיות-טרף שנידונו למאסר עולם, ואשר לא יבחנו לנקוט כל אמצעי כדי להתנכל לסוהריהם. התסיסה הבטחונית מחוץ לכתלי הכלא מן ההכרח שתביא בעקבותיה תסיסה בין האסירים הבטחוניים. ולכן יש לתת את הדעת על תגבור הכוחות של שירות בתי-הסוהר, שיוכלו לעמוד במבחן. יש לחק ידיהם ולומר: יישר כוח.

יש להצטער שמדינת ישראל חייבת לגייס ולהזרים משאבים גדולים וכוח-אדם למשרד המשטרה. זה לא יהיה כורח המציאות אם נשנה את פני החברה הישראלית ונוכל לומר: ייתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם. ייתמו חטאים, נאמר, ולא חוטאים.

היו"ר פ. שינמן

סיימנו את הדיון על סקירת שר המשטרה. תשובת שר המשטרה למתווכחים ולמשתתפים בדיון תבוא באחת הישיבות הקרובות.

לתפקיד משטרי בכל מדינה אחרת, שייתודו לטפל בפשיעה ובדרכים למניעתה. על משטרת ישראל מוטל, בנוסף על תפקידיה, תפקיד חשוב, לטפל במציאות הבטיחונית ובמלחמה בפעילות החבלנית והחתרנית בישראל.

בשבועות האחרונים אנו עדים להתגברות החתרנות ומעשים לא רק ביהודה ושומרון, אלא גם בערים ובכפרים ערביים שבשטח מדינת ישראל מלפני 4 ביוני 1967. הסכנות של ממשלת ישראל, ישיבתה על הגדר וחוסר החלטתה על סיפוח יהודה, שומרון והגולן והחלת החוק הישראלי על ארץ-ישראל השלמה, בהכרח יביאו בעקבותיהן תסיסה שתלך ותגבר בקרב האוכלוסיה הערבית, דבר אשר ידרוש יתר ערנות מצד זרועות הבטחון ומשטרת ישראל והידוק שיתוף הפעולה ביניהן. בשנה זו יש להגביר את גיוס כוח-האדם המשטרי, שיהיה כוח טוב ויעיל.

הגיוס למשמר האזרחי קופא על שמריו. יש להפיח בו רוח התנדבות. אדוני השר, איני מאושר מהודעתך על 84 שהתגייס למשמר האזרחי. עם כל הכבוד וההערכה לאותו אזרח הייתי רוצה לשמוע על הצטרפותם של רבבות בני-נוער, תלמידי כיתות י"א וי"ב, וגם בני-נוער משכונות המצוקה, בני 17—18, למשמר האזרחי. צריך לתת לנוער זה את התחושה שהוא שותף בשמירה על בטחונו. בתקופת המאנדאט הבריטי סמכו התנועות המתחרות על בני-נוער גילאי 15 — 17, ובודאי כיום אפשר לסמוך על הנוער הישראלי. אני סבור שבאמצעות הסברה מתאימה בבתי-ספר ובשכונות ניתן לגייס אלפי בני-נוער למשמר האזרחי, ובמיוחד בתקופת החופש הגדול הממשמש ובא.

עם כל הערכתי לאנשי משמר הגבול אני חושב שיש להצטער על כך שהוטל עליהם התפקיד לאבטח את רחובותיה ההומים של תל-אביב במקום לשמור על גבולותיה של ישראל. את השמירה במקומות אלה יש לתפקיד בידי תושבי הערים ובני-הנוער.

אנו חיים היום בתקופה של רתיחה בטחונית ואי-בטחון כלכלי. זו תקופה הרת-גורל לעם ישראל. ודווקא בתקופה זו נתרבו מועליך ישראל, המועלים בקודש. אדוני שר המשטרה, בסקירתך הודעת שחלה עלייה תלולה של 120% בעבירות כלכליות לעומת השנה שעברה. אני מניח שהתייחסת למספר העבירות, אולם לא להיקף. הן בודאי מתבטאות בעלייה של אלפי אחוזים. המדובר במעילות של מאות מיליונים. האם משטרת ישראל ערוכה בכוח-אדם מתאים, חוקרים מדרגה גבוהה, רואי-חשבון ומשפטנים, שיוכלו לעבור את לאבירינט השחיתות ולצאת ממנו כשידם על העליונה, וישיבו את המשחיתים בכלכלתה של ישראל ובטחוניה על ספסל הנאשמים?

ההתדרדרות במצב הכלכלי בישראל הביאה לגל גואה בפשיעה של מבוגרים ובני-נוער כאחד. התחוית היא שתהיה עלייה בפשיעה בעתיד. גם ההתפרקות

ו. חוק המועצה להשכלה גבוהה (תיקון מס' 4), תשל"ה—1975 * (קריאה ראשונה)

היו"ר ס. שינון :

אנו עוברים לסעיף האחרון בסדר-היום : חוק המועצה להשכלה גבוהה (תיקון מס' 4), תשל"ה—1975 — קריאה ראשונה. את ההצעה יביא שר החינוך והתרבות.

שר-החינוך והתרבות א. ידליון :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, המבוא ודברי ההסבר שהתפרסמו בחוברת הכחולה נותנים, למעשה, את מלוא ההסבר הדרוש להצעת החוק. עם זאת אוסיף עוד כמה דברי הסבר להבהרת משמעותה ומטרתה של הצעת התיקון שהנני מתכבד להביא לפני הכנסת.

מטרת התיקון להעניק למועצה להשכלה גבוהה מעמד של תאגיד עצמאי, להפוך את המועצה להשכלה גבוהה לישות משפטית שרשאית להעסיק עובדים. למור עצה להשכלה גבוהה הוענקו על-פי החוק הסמכויות הרחבות ביותר : להכרה במוסדות להשכלה גבוהה, למתן היתרים למוסדות להשכלה גבוהה ולהענקת תארים אקדמיים מוכרים. נוסף על כך המועצה להשכלה גבוהה היא הגוף שבסמכותו, על-פי החוק, להציע הצעות בדבר ביסוסם, הרחבתם ושיכלולם של מוסדות קיימים להשכלה גבוהה. היא רשאית להציע הצעות לממשלה בדבר הקמתם של מוסדות נוספים להשכלה גבוהה, וכן היא הגורם הראשי על-פי החוק להציע הצעות בדבר קידום המחקר המדעי במדינה. וזה עוד לא הכל. המועצה היא זו אשר מעלה גם, על-פי החוק, את ההצעות בדבר השתתפות המדינה בתקציבי המוסדות המוכרים להשכלה גבוהה. ואת המשימה האחרונה הזאת עושה המועצה להשכלה גבוהה באמצעות ועדת-משנה של המועצה להשכלה גבוהה, שנושאת את השם ועדת התיכנון והתיקצוב.

לאחר שנה של פעולת הוועדה הזאת אני יכול לציין בסיפוק שהקימונו במדינת ישראל מכשיר חשוב ביותר לטיפול בכל הסוגיה המורכבת והמסובכת של ההשכלה הגבוהה, ובעיקר לסוגיית התקציב השוטף של ההשכלה הגבוהה והתיכנון של ההשכלה הגבוהה לטווח ארוך. אנחנו למדנו מהנסיון הבריטי, אבל יש לי הרושם שאנחנו הצלחנו אולי עוד יותר. הקימונו ועדה שבראשה עומד איש המוסדות להשכלה גבוהה שמשחרר מתפ-קידו באוניברסיטה למשך שלוש שנים. כיום ממלא תפקיד זה פרופסור נתן רוטנשטיין, אבל מבחינה אינסטיטוציונאלית הכוונה היא שבראש הוועדה הזאת יעמוד איש אקדמיה בעל סמכות, שמתמנה ביזמת שר החינוך והתרבות ועל דעת המועצה להשכלה גבוהה, והוא משחרר מעבודתו האקדמית כך שבתפקידו בוועדת התיכנון והתיקצוב הוא איננו עושה כאינטרסנט של מוסד פלוגי, אבל בתוקף התמצאותו בענייני המוסדות להשכלה גבוהה ובתוקף סמכותו האישית הוא מגיע ליכולת של ידיעת כל המתרחש במוסדות להשכלה גבוהה. לרשותו עומדת קבוצה של עובדים חשובים, שחלקם היו עובדי מועדת החלקים הצטרפו מחוץ למנגנון הממשלתי. קבוצה קטנה, יעילה, מסורה, שזו הפעם

הראשונה בתולדות המדינה אפשר לומר שהיא יודעת את פרטי הפרטים של תקציבי המוסדות להשכלה גבוהה וההכרעות התקציביות נופלות לא מתוך אינטו-איציה בלבד, לא בהכרעה של רגע אחרון, של מתח כלשהו שמחייב הכרעה, אלא על יסוד ידיעה מדויקת ומדוקדקת בכל נושאי החיים של המוסדות להשכלה גבוהה : בעיות סגל אקדמי, בעיות מחקר, בעיות פיתוח, בעיות מינהל, בעיות מחשבים באוניברסיטאות, מעונות סטודנטים וכדומה וכדומה.

ועדת התיכנון והתיקצוב מבחינה זו, והייתי אומר שזה אולי הדבר הגאון שבסידור הזה, מצד אחד מייצגת את המוסדות להשכלה גבוהה ואת צרכיהם לפני הממשלה, מצד שני היא מרסנת, כי היא אחראית לחלוקת הסכום הגלובאלי, ומתוך הקשרים שלה עם שר החינוך והתרבות, עם שר האוצר ועם הממשלה היא יודעת באילו נסיבות נמצא התקציב הכללי-ממשלתי, מה סדר העדי-פויות של משרד החינוך והתרבות, והנוער והספורט בכלל, והיא מבינה מה אפשר להעמיד לרשות המוסדות להשכלה גבוהה. אם כן, היא מייצגת, היא תובעת על יסוד ידיעת הצרכים, והיא מרסנת מתוך ידיעה מהו התקציב הממשלתי.

בעוד שההכרעה על התקציב הגלובאלי של המוסדות להשכלה גבוהה היא הכרעה של שר החינוך והתרבות, שר האוצר והממשלה כולה, הרי חלוקת התקציב הגלובאלי לאוניברסיטאות היא הכרעה של ועדת התיכנון והתיקצוב, ועל-ידי כך אנחנו שומרים על יסודות החופש האקדמי.

כדי שהמועצה להשכלה גבוהה, לרבות ועדת התיכנון והתיקצוב שלה, תהיה מקובלת כגוף אוניברסיטאי ונייטרלי, וכדי שהמנגנון, כוח-האדם, העובדים שעו-מים לרשות ועדת התיכנון והתיקצוב, יהיו עצמאיים ובלתי-לויים, יש צורך באירגון המועצה כתאגיד עצ-מאי. כתאגיד עצמאי תוכל המועצה גם לבצע פעולות משקיות מסויימות, ובעיקר לקיים סגל עובדים נפרד. היום כל פעולות המועצה מבוצעות באמצעות משרד החינוך והתרבות, אבל הואיל ואנחנו רוצים לשמור על הסדר שלא מנגנון ממשלתי ישרי הוא מטפפל בפרטי הפרטים של האוניברסיטאות, כי זה פוגע בחופש האקדמי שעליו מבוססת ההשכלה הגבוהה בישראל. וחופש זה מעוגן בחוק, יש לזכור שהחוק קובע במפורש שהמוסדות להשכלה גבוהה רשאים לכלכל עניינים אקדמיים, כספיים ומנהליים באורח אוטונומי. לכן אנחנו סבורים שפעולות המועצה צריכות להתבצע באמצעות סגל עובדים די קטן, שיועסק על-ידי התקציב העצמאי של המועצה להשכלה גבוהה.

בהצעת התיקון שאני מביא לכנסת אנחנו מציעים במפורש שהתקציב העצמאי הזה יהיה בעל אופי ציבורי, שיעמוד תחת ביקורתו של מבקר המדינה ויהיה טעון אישור הממשלה. מעמדם, תנאי עבודתם ושכרם של עובדי המועצה יהיו כשל עובדי המדינה.

25% — אנחנו עדיין מקיימים את המערכת, והמערכת נמתחת לחסכוניות פנימיים, לבדיקה של כל דבר מחדש, הרי זו כבר תוצאת פעולתו של הצוות הזה.

סדר-היום של הכנסת היה כל כך גדוש וכל כך עמוס, והצעת החוק הזאת — שכבר מזמן רציתי להביאה לכנסת — הגיעה רק היום, וכפי שאתם רואים: בשעה מאוחרת. אבל זוהי מסקנה הנובעת מכל המבנה שיצרנו, ואני מציע להעביר את ההצעה הזאת לוועדת החינוך והתרבות.

אבל קודם שאני מסיים, אדוני היושב-ראש, זוהי הזדמנות נעימה ביותר בשבילי להודות ל-25 החברים המכובדים של המועצה להשכלה גבוהה, אנשי סגל אקדמי ואנשי ציבור, על עבודה מסורה שהם עשו, והיה לי הכבוד לעשות זאת יחד אתם במשך השנה שחלפה. אני יכול לומר שחברי המועצה מקדישים שעות רבות מזמנם לעבודת המועצה. המועצה מפעילה ועדות מיוחדות, ועדות-משנה, אשר בודקות את רמת המוסדות המבקשים לקבל הכרה אקדמית. בשנה האחרונה דנו בשאלות עקרוניות חשובות מאוד של מדיניות ההשכלה הגבוהה בישראל, וכפי שאמרתי, ועדת התיכנון והתיק צוב, בעזרת צוות מיומן קטן, תרמה תרומה חשובה ביותר לייעילות ולחסכון במוסדות ההשכלה הגבוהה, ולקידום ההשכלה הגבוהה, מתוך רגישות לצרכי המשק ולסולם העדיפויות הנכון. ואני חוזר ומבקש מן הכנסת לאשר את הצעת התיקון הזאת, להעביר אותה לבדיקה מפורטת וכבודת-ראש בוועדת החינוך והתרבות.

היו"ר פ. שיגמן:

אנו פותחים בדיון על הצעת חוק זו. הדיון הוא אישי. יהיו לכל חבר כנסת עד 10 דקות. רשות הדיבור לתברת-הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמחה שאני יכולה להצטרף לברכות של שר החינוך למועצה על עבודתה, שבמשך ישיבותינו בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת היתה לנו הזדמנות מדי פעם לעמוד עליה. והייתי בהחלט מצטרפת לדברים שהוא אמר, לא רק לברך אותה אלא גם להתברך בה.

אשר לתיקון שהוצע היום לפנינו, אני מוכרחה להודות ולהתודות שכאשר קראתי את המבוא לתיקון הזה, ההצעה כפי שהיא כתובה ומנומקת כאן, הנימוק מדוע צריך להפוך את המועצה לתאגיד עצמאי היה חשוך מאוד בעיני: לא נראה לי. נאמר: כדי שהמועצה תהא מקובלת כבעלת סמכות, כגוף אוניברסיטאי ונייטרלי, והמנגנון יהיה עצמאי ובלתי-תלוי, יש צורך באיגרוג המועצה כתאגיד עצמאי.

ראשית, הנוסח הזה של "גוף אוניברסיטאי" בוודאי איננו תופס. זאת לא סיבה. כי הוא לא יכול להיות גוף אוניברסיטאי. הוא לא גוף אוניברסיטאי. הוא גוף שמורכב ברובו, לפי החוק, מאינטרסנטים של מוסדות. ואם ייהפוך להיות תאגיד — מדוע יהיה יותר אוניברסיטאי? אולי פחות; בוודאי לא יותר. נכון שיהיה יותר נייטרלי, יותר בלתי-תלוי.

כשישבתי וחשבתי מה מאחורי זה, מה בעצם הסיבה, מצאתי שיש סיבה. למדתי קצת מאנשים שעוסקים בזה עכשיו, חברי המועצה, שהסבירו לי את זה באופן יותר

יצחק בן-אהרן (המערך):

זה לא כתוב. בקשר לתאגידים תמיד אומרים "בהתאם" או "דומה".

שר-החינוך והתרבות א. ידליו:

בסעיף 33 נאמר: "תנאי העבודה ושכרם של עובדי המועצה יהיו כשל עובדי המדינה". כתוב שחור על גבי כחול.

יצחק בן-אהרן (המערך):

לא נאמר שיהיה זהה. כבר התנסיתי בעניין זה ברשות הנמלים.

שר-החינוך והתרבות א. ידליו:

יכול להיות. בענין זה של טוהר מידות המרחק בין הדוגמה שאתה מדבר עליה ובין הנושא הזה הוא כרחוק מורח ממערב. בכל אופן, הכוונה שהתנאים יהיו בדיוק כשל עובדי מדינה, ואם יהיה צורך לגסס את זה ברחל-בתך-הקטנה כדי למנוע כל אפשרות של סטייה, אקבל כל הצעה שתוגש בוועדת החינוך והתרבות בנושא זה, כשם שאני פתוח לכל הצעה טובה וראויה לתיקון החוק. אינני טוען שמה שאנחנו מגישים פה הוא דבר מושלם ושלם. הכנסת מוציאה מתחת ידה חוק שונה, ואני שמח לומר, שלרוב חוקים טובים. מכל מקום, כוונתי לשמור על כך שמעמדם, תנאי עבודתם ושכרם של עובדי המועצה יהיו כשל עובדי המדינה.

כדי לא לפגוע בזכויות שעובדי המועצה רכשו לעצמם בהיותם עובדי מדינה, בא החוק להבטיח העברת הזכויות האלה וקובע כי הן תיראינה כאילו נרכשו בשירות המועצה.

המועצה להשכלה גבוהה תהיה מוגבלת בהעברת נכסים שבבעלותה. החוק בא לקבוע כי כל הסכומים שהוקצבו למועצה בחוק התקציב ולא הוצאו עד ליום שבו יתקבל החוק יועמדו לרשות המועצה.

דוד קורן (המערך):

מה פירוש להעביר נכסים?

שר-החינוך והתרבות א. ידליו:

המועצה תצטרך דיור, מקום שם יעבדו האנשים שעושים את המלאכה. היא תהיה מוגבלת בהעברת נכסים אלה לגורם אחר.

כל מה שאנחנו רוצים הוא להשלים את הרעיון שביסוד ועדת התיכנון והתיקצוב — שהיא ועדה המטפלת טיפול שיטתי, מדויק ואחראי בעניינים הכספיים של המוסדות להשכלה גבוהה, לא רק בעניינים השוטפים. יש פה מאמץ ראשון בתולדות המדינה לתכנן לטווח ארוך את התפתחותם של המוסדות להשכלה גבוהה מתוך צמידות בלתי-רגילה ליכולת הכלכלית של המדינה. אין לי כבר שום ספק שבזכות הוועדה הזאת, בזכות היושב-ראש שלה ובזכות צוות העובדים ששוקד על העבודה יום יום, מדינת ישראל חסכה, אינני מהסס להגיד זאת, מאות מיליונים של לירות לעומת מצב סטיכי שהיה מתפתח מאליה כפי שהיה בימים של שפע, ולא היינו יכולים להוכיח לעצמנו שמשוהו פה לא כשורה. אם לאחר קיצוצים מרחיקי-לכת כפי שהיו בתקציבי המוסדות — אני חושב שריאלית התקציבים קוצצו ב-

דוד קורן (המערך):

זה לא כל כך מדויק. ועדת הכספים בעבר הציעה תיקונים בסעיף החינוך.

גאולה כהן (הליכוד):

נכון. לפעמים היא מציעה תיקונים.

דוד קורן (המערך):

זה לא חובה.

גאולה כהן (הליכוד):

נכון. לא רק במשרד החינוך; גם במשרדים אחרים. יש, כמובן, בוועדת הכספים גם אנשים שמבינים, אנשי מדע, כמו למשל פרופסור ארנס ואחרים, שיכולים להציע גם תיקונים.

מאיר פעיל (מוקד):

הוא מבין לא מפני שהוא איש מדע; הוא מבין מפני שהוא חבר חירות.

גאולה כהן (הליכוד):

אוי, הרמה הזאת. כשאני רק חושבת שהוא ממשיכו של סנה בכנסת, אני רוצה להתהפך...

אני אומרת: זה מה שמטריד אותי בנושא זה. אני חושבת שאותה ועדת תכנון ותיקצוב בנויה היום גם לפי פרופורציה — ואינני מדברת עכשיו אישית, אני מדברת עכשיו עניינית — לפי פרופורציה שיש שם יותר אינטרסנטים מאשר אנשי ציבור שיכולים לייצג את האינטרסים של המדינה. כמו ששמעתי: מתוך שישה יש ארבעה שהם אנשי אוניברסיטאות, ושניים שהם אנשי ציבור.

אני לא יודעת בדיוק אם זו הפרופורציה. על-כל-פנים לדעתי, הפרופורציה צריכה להיות הפוכה — שאנשי ציבור, שהם אנשי מדע גופא, לא יהיו קשורים היום בשום צורה ואופן באוניברסיטה, זאת אומרת, לא רק שאינם מקבלים שכר אלא שהם מנותקים מהוראה באוניברסיטה כדוגמת שופט שממנים אותו לשופט, והוא חייב לעזוב את כל עיסוקיו: אבל הם יהיו גם אנשי מדע. נכון שאפשר להגיד שאיש מדע המנותק מהמקצוע באופן יומיומי הופך להיות פקיד ולא איש מדע, אבל יש אנשי מדע עד היום שאינם קשורים ממש למוסדות ולא מלמדים שם ועם זאת ממשיכים לעקוב אחרי התפתחות המדע, ואפשר למצוא כאלה.

הייתי מציעה שוועדת החינוך שהצעת החוק, תועבר אליה תיתן תשומת-לב לסעיף הזה — שהוא תמיד פרובלמטי, בכל חוק — סעיף זה הקובע כי "הכנת התקציב, ממירתו לממשלה לאישור יהיו בדרכים שייקבעו בתקנות". המלה "תקנות" בדרך כלל נותנת אפשרויות רחבות לעיוותים, לפעמים לא מתוך רצון, אבל עיוותים.

דוד קורן (המערך):

אפשר להוסיף: באישור ועדת החינוך של הכנסת.

גאולה כהן (הליכוד):

אני חוזרת ומציעה שהפרופורציה בוועדת התיקצוב תשתנה לפרופורציה הפוכה, ושם יהיו יותר אנשי ציבור, אנשי מדע, אשר יתמנו על-ידי המדינה מתוך המודעות, לא רק המודעות לבעיותיה התקציביות של המדינה אלא גם לצרכים הפסיים של המדינה

מפורט, ואנחנו יודעים מדוע זה לא יכול היה להיאמר, גם במבוא שמגלה טפח ומכסה טפחיים, בשעה שהסיבה הסבירה היא שרוצים בכל זאת לעבוד עם מנגנון שהם יבחרו בו. הסיבה יכולה להיות שיש בזה הגדלת יעילות העבודה, וזהו סיבה סבירה ביותר, ולא הסיבה שצויינה כאן.

מה שבכל זאת מטריד אותי בנושא, שבו אני חושבת שוועדת החינוך תצטרך לעסוק כשיועבר אליה החוק, הוא המגמה של העברת ריכוז הסמכויות יותר ויותר לגוף נפרד, מהשפעות או מן הקשר — אינני רוצה לדבר על הכוונות, כי אינני רוצה להישמע כאן כפונעת בחופש האקדמי, אבל מן הקשר — שבין הצרכים והאינטרסים של המדינה לבין המועצה; והקשר שקיים היום, של ועדת הכספים והתקציב, בהחלט איננו מספק. הוא איננו מספק משני טעמים: ראשית — ועדת הכספים, ולא רק בנושא זה של המשרד הזה, משרד החינוך, אבל בייחוד אולי במשרד החינוך, לדעתי איננה מתפקדת בעניין של אישור התקציבים למשרדים השונים. אולי זה לא מתפקדת; אולי היא לא יכולה להבין בכל הנושאיים האלה. היא אינה יודעת אם צריך באמת לאשר תקציבים לעוד מחלקה להיסטוריה, למשל, או לאגפי-טולוגיה, או למקצוע זה או זה. היא לא יכולה להבין בדבר הזה. היא יכולה לכל היותר להתמצא במדיניות שלילית של תקציב, להגיד: אין לי יותר תקציב; תקצצו. אבל במדיניות חיובית של תקציב, לומר: היום דרוש זה, או במקום זה תעשו דבר אחר — ואני חושבת שבתוך אותו חופש, בהחלט במובן של דעה ומצפון, חופש אקדמי, יש מקום שהמדינה מתוך האינטרסים שלה תגיד: אני זקוקה לעוד עתודה של מורים במקצועות אלה ואלה, יותר טכנאים; בלי לחייב, אבל בצורה שהיא יכולה בסופו של דבר לקבוע — ועדת הכספים איננה בנויה לעניין הזה. היא תאשר אוטומאטית אותו תקציב שתגיש לה ועדת התיכנון והתיקצוב, ומתוך רגשי נחיתות טבעיים בפני הנושאים האלה היא מאשרת זאת אוטומאטית. אמנם היא מזמינה פה ושם את חברי ועדת החינוך, אך בלי רשות הצבעה, וכל זה בעצם בדיחה מבחינה זאת.

אני זורקת רעיון: אולי היה צריך בנושא כמו חינוך, שהוא הצד השני של המטבע של הבטחון, להקים ועדת-משנה, כשם שיש ועדת-משנה לתקציב הבטחון שעוסקת בנושא.

אגב, תקציב החינוך הוא השני או השלישי עכשיו בגודלו, אחרי תקציב הבטחון. על כל פנים, הוא היה השני עד עכשיו. אולי עכשיו השיכון עולה עליו.

שר-החינוך והתרבות א. ידליו:

החזרת חובות זה הסעיף השני.

גאולה כהן (הליכוד):

גם מבחינת גודל התקציב שהמדינה משקיעה בחינוך היא יכולה להקדיש לזה יותר. זה שווה יותר טיפול מיוחד. אולי צריך להקים גם ועדת-משנה לנושא החינוך. מכל מקום, המצב כעת הוא שבעצם המועצה מאשרת מה שהציעה. כי אמנם זה עובר באופן טכני לוועדת הכספים, אבל ועדת הכספים לא יכולה, אפילו היא רוצה — — —

לי ספק שקנה-המידה האמיתי של מדינת ישראל הוא גדול כאשר מדברים בעומק ובהיקף הכשרון והגניוס של תושבי המדינה, כאשר המועצה להשכלה גבוהה והאוניברסיטאות אחראיות לפיתוח הכשרון והגניוס הזה כנכס קובע רמת חיים, כנכס קובע איכות חיים, וכנכס קובע סטאנדארטים. ברוזמנית יש לנו מגבלות של מרחק ומש"אבים. אנחנו צריכים להפעיל את המערכת במרחקים הקטנים של מדינת ישראל ובמשאבים מוגבלים. אין זה קל להשיג, במגבלות האלה, את המאקסימום בתחום הראשון שצינתי.

נטלתי את רשות הדיבור, אדוני היושב-ראש, רק להזכיר, בסגנון סלגראפי, שתיים-שלוש נקודות שנראות לי מחייבות תשומת-לב מיוחדת היום ועתה. אם מעניקים היום, למועצה זכויות, אני מבקש שהיא תיקח על עצמה גם חובות.

שאלה ראשונה: האם לא הגענו לרוויה אקדמית בשני משורים, הן במספר הסטודנטים והן במספר המוסדות האקדמיים במדינה? אינני פוסק הלכות. ידוע לכל שהרישום במוסדות להשכלה גבוהה נעצר בשנה האחרונה, אבל האם — ואני מבטא זאת בהירות — המחסור בכוחות עבודה פרה-אקדמיים אינו חמור וחד וחריף יותר, ואף חיוני יותר למשק ולחברה מאשר הכוחות האקדמיים בתור שכאלה? האם לא הגענו לרוויה אקדמית במוסדות אקדמיים? שלושה מיליון אזרחים, עם כל הכבוד לגניוס ולכשרו, 230 קילומטרים של אזור מיושב, 60% יושבים ברצועת החוף — לכמה אוניברסיטאות ולכמה מוסדות אקדמיים אנחנו זקוקים? אני לא נלאה מלחזור על טענה זו. יש גבול — ואני בעד תחרות — גם לממד זה.

אני מבקש מהמועצה להשכלה גבוהה לשקול אם לא הגענו לרוויה בנושא זה.

נקודה שנייה: תחרות בין מוסדות — דבר חיובי והיא מביאה לפירות ולהישגים, השאלה באיזו מחיר. המועצה להשכלה גבוהה התחילה, ואני מאמץ את ידה, לראות שלא יכולה תחרות זו לבוא על חשבון כלים קיימים, היא לא יכולה להיות בלתי-מאוזנת ולגרום בסופו של דבר לביזבוז.

אני מניח, אדוני היושב-ראש, שתהיה לנו הזדמנות לחזור לנושא אשר עניין את הקהילה האקדמית, ואני מתכוון לדרישת של ועדת הפרופסור קלינגהופר, שיש לו השלכות מעל ומעבר לאוניברסיטת הנגב על שם בן-גוריון. אבל התחרות החיובית הזאת חייבת להיעשות במסגרת כללים, בגלל העובדה שהוזכרה קודם: המרחקים הקצרים והמשאבים המוגבלים.

והערה שלישית: לא פשוט למצוא את דרך-המלך בין צרכי המדינה, משקה וחברות לבין המשאבים, המקור, רות, ההחלטות, לפעמים הקאפריזות של אנשי הקהילה האקדמית בכל המוסדות בארץ.

שאלה ראשונה היא, מי קובע את צרכי המדינה, משקה וחברות — הכנסת, הממשלה, מכון "פאלק", האוניברסיטאות, ההסתדרות? מי קובע? זו שאלה מורכבת. אבל מישור צריך לקבוע את מתן העדיפות, שכן לזו יש ביטוי מוחשי מאוד בנושא כמו תקציב. ואם אנו מעניקים היום עצמאות לסגל העובדים של המועצה להשכלה גבוהה, אני רוצה לצרף תקווה קטנה שהם ישאלו גם את השאלות הללו, המעניינות אותנו לא רק כקהילה אקדמית אלא כחברה וכמשק: מהי דרך-המלך בין הצרכים שלנו

שהזכרתי: אותה בעיה של מדע שימושי לעומת המדע הטהור, של יותר מורים — שבתי-הספר הגבוהים כיום דורשים אותם והאוניברסיטה לא מכינה אותם ואולי עכשיו, כפי ששמעתי, מתחילה להכים; צריך לעמוד מאחורי זה — וגם עניין הטכנאים בשטח.

למשל, מדאיגה אותי העובדה של האקדמיזציה של הסמינארים. כיום, לדעתי, זה לא לפי האינטרס של המדינה, מפני שהסמינאר הזה עלול ליהפך אחר כך לעוד מוסד גבוה והמורים ירצו לקבל תארים וללכת אחר כך שוב לאוניברסיטאות ולהתמחות, ולא תהיה התשתית הרחבה המדעית, שהיא יותר חשובה, חשובה מאוד היום למדינה, שלא לדבר על טכנאים ועוד.

אני אומרת שתאגיד הוא דבר שיכול להיות טוב ויכול להיות לא טוב אם הוא הופך לבלתי-תלוי במדינה לא רק מבחינת המנגנון אלא מבחינת ההבנה והמודעות של האינטרסים והצרכים שלה. גם אם היום פרופסור רטנשטרייך ואחרים, הממלאים כיום את תפקידי המורה, הוועדה לתיכנון, במקרה מזוהים יותר עם המדינה מאשר עם האוניברסיטאות, זה לא מבטיח שמחר האישים הממלאים אותם תפקידים יהיו כאלה. דבר זה צריך להיות בפרופורציה כזו, מעוגנת בחוק, ותינתן למדינה אפשרות, דרך תאגיד או לא דרך תאגיד, לדרוש מן האוניברסיטאות לספק את הצרכים החיוניים שלה.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברה-הכנסת כץ, ואחריו לחבר-הכנסת נוף.

דוד קורן (המערך):

הוא נעלם מן הנוף.

אברהם כץ (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הבית, התיקון הרביעי לה-צעת חוק המועצה להשכלה גבוהה בא להבטיח סמכות, אובייקטיביות נייטרליות ועצמאות למועצה להשכלה גבוהה ולוועדותיה. אני מחייב את המגמה הטמונה בהסבר להצעת התיקון ותומך בהצעה להעבירו לוועדת החינוך והתרבות. כמו כן מקבל אני את הגדרת שר החינוך והתרבות שהיום מנוהלת המועצה על-ידי קבוצה קטנה, יעילה ומסורה, ואני מבקש לאחל לה שתישאר כזו — קטנה, יעילה ומסורה.

מבקש אני להזכיר לחברי המועצה להשכלה גבוהה ולוועדת-המשנה לתיכנון ותיקצוב, שמתן זכויות מלווה בחובות.

כשאני מדבר על אובייקטיביות, עצמאות, אי-היענות ללחצים, הכוונה היא לא רק כלפי חוץ — הממשלה או משרד החינוך — כפי שבאה הצעת החוק הזאת לתקן, אלא גם כלפי פנים וכאן כוונתי בעיקר למוסדות להשכלה גבוהה, שהם למעשה מרכיבים את המערכת כולה שהמועצה ממונה עליה, לא אגוזים אם אניח כי המועצה כולה, ובוודאי הוועדה לתיכנון ותיקצוב, עומדות ויעמדו בלחצים לא קלים העלולים לגבור בעתיד בכל התחומים, ובוודאי בתחום התקציב וכל הקשור בו; ומה לא קשור בימינו בתקציב? הם יצטרכו לעמוד בפני הלחצים הפנימיים של המערכת.

רבותי, בואו נזכור מה קנה-המידה האמיתי של מדינת ישראל בתחום הנדון. יש כאן שני מרכיבים. אין

הי"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לשר החינוך והתרבות, לתשובה.

שר החינוך והתרבות א. ידליון :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רק הערות קצרות בסגנון מברקי. איני רוצה להיכנס לכל הבעיות הקשורות בעניין ההשכלה הגבוהה במדינה. לא זו ההזדמנות. אני רק רוצה לומר, חברת-הכנסת גאולה כהן, שאני חושב שאנו צריכים להבחין יפה יפה — ולא תמיד קל להגדיר זאת — בין חופש אקדמי ובין מה שהייתי אומר מוסדי. החופש האקדמי, אני מאמין שהוא ערך בריקיימא וכל פגיעה באוטונומיה של האוניברסיטה היא פגיעה בגרעין הפנימי המופלא של המדע. לעומת זאת החופש המוסדי, כלומר קצב ההתפתחות של המוסד, כיוון הפיתוח, הסט-אנדארטים של הבנייה, של המינהל, סגנון ההוצאה — אלה בהחלט מחייבים ריסון, הגבלה, פיקוח, ואני חושב שהמכשיר שהקמתי, ועדת התיכנון והתיקצוב, הוא מכשיר מתאים ביותר למשימה זו.

לגבי ההרכב של ועדת התיכנון והתיקצוב : יש בה שישה חברים. אני חושב שההרכב מאוזן וטוב. יש ארבעה אנשי אקדמיה, אבל היושב-ראש, שהוא אחד מהארבעה, משתחרר לחלטין מהמוסד שהוא מעורה בו. שלושת החברים האחרים הנבחרים קשורים במוסד, כי הם לא עובדים. בזה עבודה מלאה, והם מגטרלים זה את זה מבחינת האינטרס של כל מוסד. אבל טוב שהם מעורים בענייני המוסדות שלהם. נוסף על כך יש שני אנשי ציבור.

יש השפעה גדולה לשר החינוך על ההרכב האישי. זה עניין אינסטיטוציוני, ששר החינוך יכול לקבוע מקרב אנשי האקדמיה אותם אנשים שהוא יודע שיעשו את המלאכה באובייקטיביות ובסמכותיות הדרושה. אבל אין לחשוש בכלל ממסירת האחריות התקציבית לאנשי האקדמיה. אם היו שואלים אותי, הייתי אומר שהלוואי והייתי מגיע בכל אוניברסיטה לכך שאנשי האקדמיה ירגישו את עצמם אחראים לתקציב האוניברסיטה ולא יעשו לעצמם חיים קלים — יבחרו נשיא והוא יבחר מנהל, ואחר כך יגידו : תשברו את הראש. הלוואי וגבי כל האוניברסיטאות שאנשי האקדמיה יתחילו לטפל ישירות בתקציב ויגיעו למסקנות שאנו מנסים להגיע אליהן בוועדת התיקצוב, ואנו בהחלט מגיעים. זו פעם ראשונה בתולדות המדינה שאמרו לאוניברסיטה שלא יהיה לה מחשב משל עצמה, כי המחשבים של האוניברסיטאות האחרות יכולים לספק את הצרכים. פעם ראשונה בתולדות המדינה חבר הנאמנים הוציא את הדין-וחשבון של ועדה שהוא מינה ביזמת ועדת התיכנון והתיקצוב, עם כל אי-הנעימיות שהתגלו בחקירה הזאת. מתי זה היה ? אנו יכולים להפעיל השפעה היום דרך ועדת התיקצוב והתיכנון הזאת, דווקא משום שהיא מאוזנת, כאשר באים לאוניברסיטה ואומרים לה : כל החסכונות שבעולם, אבל יש פיטורי מורים-עולים.

אני רוצה להגיד לחברי-הכנסת כץ, בהערת-אגב, כי זו ועדה שתעסוק בתיכנון. ולא במקרה שינינו את שם הוועדה. השם המקורי היה ועדת הקצבות. חברי הוועדה באו ואמרו : אין טעם לעסוק רק בתקציב השוטף של שנה. מתוך ידיעת המגבלות של תקציב המדינה אנו רוצים להכניס לטווח ארוך. והם הציעו לקרוא לוועדה ועדת התיכנון והתיקצוב. אבל כאשר

למשק ולחברה לבין מה שעושות האוניברסיטאות. אם — ואני משוכנע שייעשה המאמץ — המועצה להשכלה גבוהה תלך בדרך זו, לא תהסס להציע הצעות מרחיקות לכת, לא תירעע מלחצים לגיטימיים יותר ולגיטימיים פחות של מוסדות צעירים יותר וצעירים פחות, של ראשי העיר בעלי המוניטין ושל ראשי העיר בעלי האמביציות — אם המועצה להשכלה גבוהה תלך בדרך זו ותיתן את דעתה על בעיות אלה, שמעט מהן הזכרתי, היה כדאי וראוי שיובא התיקון הזה. נעביר אותו לוועדת התיכנון ושם נתייחס אליו בשאר הדברים.

הי"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת נוף ; איננו. רשות הדיבור לאחרון המתווכחים, חברת-הכנסת פעיל.

מאיר פעיל (מוקד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטרף להצעת שר החינוך להעביר את התיקון בחוק לוועדת החינוך. ברצוני למקד את דברי לסעיף אחד בתיקון, סעיף 3ב, האומר : "המועצה תהא גוף מבקר, כמשמעותו בסעיף 9(6) לחוק מבקר המדינה, תשי"ח—1958 [נוסח משולב]". יש למצוא דרך חוקית, בוועדת החינוך על-מנת להרחיב את סמכויות מבקר המדינה ולהחילן לא רק כלפי המועצה להשכלה גבוהה אלא גם כלפי המוסדות להשכלה גבוהה הקשורים עם המועצה בהקשרים אקדמיים או קשרים כלכליים—פינאנסיים.

אברהם כין (הליכוד) :

היום הוא לא מבקר שם ?

מאיר פעיל (מוקד) :

יש להם חופש מסויים. אני רוצה להסביר. החלטת סמכויות מבקר המדינה על המוסדות להשכלה גבוהה מתחייבת מתוך שני טעמים, לפי דעתי : א. משום שחלקה של המדינה בתקציב המוסדות האקדמיים הוא דומיננטי. בדמה לי שאינו רחוק מ-80% ; ב. משום שהמנהל של חלק מהמוסדות האקדמיים — ואני אומר את זאת במלוא האחריות — ולאו דווקא של החלקים האדמיניסטרטיביים שם, נוהג עדיין בשיטות פאטרי-נאליסטיות מיושנות שאינן תואמות את צרכי הניהול התקין היא למדינה דמוקרטית מודרנית בסוף המאה העשרים.

לכן בתנאי התקופה המודרנית, שבהם בלא-הכי מתקצבת המדינה את חלק הארי מתקציבי המוסדות האקדמיים, מן הראוי שהמוסד המופקד על המינהל התיקון, מבקר המדינה — עדיין אין שר — יוסמך, על-פי חוק, להישען עין ועצה טובה, שיש למלא אחריה — לא רק עצה שהיא מבחינת עצה של קיבוצר — לא בכל הנוגע לתקציב בלבד אלא גם בשיפור שיטות המינהל ויחסי אנוש, כיאה לתקופת סוף המאה העשרים.

אעשה בוועדת החינוך כמיטב יכולתי כדי למצוא את הניסוח הנאה לכך שתוענק סמכות למבקר המדינה ביחס למוסדות האקדמיים מבלי שייפגע החופש האקדמי האמיתי של האוניברסיטאות. זאת כדי שהאינטרס של משלם המסים — והוא במקרה זה אורח ישראל והיהודי בתפוצות — יוכל להשפיע על שיטות מינהל מודרניות במוסדות האקדמיים שלנו.

של המדינה קיים בהחלט. אלא שוועדת התיכנון והתיי קצוב מכירה את הדברים מקרוב. כאשר היא מקבלת סכום קטן ממה שביקשה, היא יודעת איך לחלק אותו בצדק, והיא יכולה להגיד למוסדות איך אפשר להיות עם תקציב מקוצץ.

למען האמת, יכול להיות שיש מוסדות שהיו מעדיי פים את השיטה הישנה: לגמור הכל ישירות עם שר בממשלה. לדעתי זה איננו סידור טוב. הסידור המוצע הוא סידור מכובד ותיקן. הוא אינו פוגע בחופש האקדמי של המוסדות, והוא מבטיח שחיהם והתפתחותם יהיו בהתאם לצרכי המדינה.

היו"ר פ. שינמן:

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת — להעביר הצעת חוק המועצה להשכלה גבוהה (תיקון מס' 4), תשל"ה — 1975, לוועדת החינוך והתרבות. אני מעמיד להצבעה הצעה זו.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר הצעת חוק המועצה להשכלה גבוהה (תיקון מס' 4), תשל"ה — 1975, לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר פ. שינמן:

חברי הכנסת, סיימנו את הדיון בכל הסעיפים שעל סדר-יומה של ישיבה זו. הישיבה הבאה מחר, אם ירצה השם, בשעה 15:00. ישיבה זו נעולה.

מדברים על רוויה אקדמית, אני מודה שאצלי קיים עוד שיקול מעבר לשיקולים אחרים, שהעם היהודי בעולם הוא עם אקדמי. בברית-המועצות הוא כזה עם 400,000 אנשי מדע; 20,000 מהם עובדים במכונים הגבוהים ביותר למחקר. אנו מאמינים שפעם יגיעו לישראל. בארצות-הברית לומדים 400,000 סטודנטים יהודים. זה העם שיגיע לישראל.

כאשר אני בא לאוניברסיטאות אני אומר להן: סגל אקדמי יותר ויותר; סגל מינהלי פחות ופחות אבל זו רק הערת-אגב. אנו יכולים לבוא היום ולומר למוסדות להשכלה גבוהה: לא פיטורי מורים-עולים; דאגו לדור הצעיר המחונן הצומח בארץ, שאיננו רוצים כי יברח מהארץ. והוועדה יכולה להגיד למוסדות להשכלה גבוהה איפוא הם יכולים לחסוך.

הערה אחרונה: הקשר בין צרכי המוסדות להשכלה גבוהה ובין היכולת התקציבית של המדינה, האחראי עליו הוא שר החינוך. כי ועדת התיכנון והתיקצוב, בסופו של דבר, מבקשת תקציב גלובאלי לכל המוסדות. אני חושב שזה סידור טוב. ושר החינוך והתרבות, מתוך ידיעת תקציב המדינה ותקציב החינוך ומתוך סדר עדיפויות שעליו הוא מוסר דין-וחשבון לפארלאמנט, קובע מה יהיה הסכום הגלובאלי ואומר: לא תקבלו כל מה שביקשתם. והוא פטור מלהחליט איך יתחלק הסכום, ואז הוא אינו פוגע בפרטי הפרטים של החופש האקדמי של המוסדות להשכלה גבוהה. לכן הקשר בין צרכי המוסדות להשכלה גבוהה ובין היכולת התקציבית

הישיבה ננעלה בשעה 21:34.